

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามของชุมชนชนบทภาคเหนือตอนบน คือ หมู่บ้านแม่กะ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 บริบทชุมชน
- ตอนที่ 2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน
- ตอนที่ 3 ทุนที่มีอยู่ในชุมชน
- ตอนที่ 4 รูปแบบธุรกิจชุมชนของหมู่บ้านแม่กะ

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน

การศึกษาริวิจัย การดำเนินธุรกิจชุมชนในชุมชนชนบทภาคเหนือ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การวิจัยเป็นชุมชนชนบทที่อยู่ทางภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่บ่งชี้ถึงความ เป็นชนบทอย่างชัดเจน เช่น มีพื้นที่การทำอาชีพการเกษตร มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมา เกี่ยวเนื่องต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน มีวัฒนธรรมดั้งเดิมร่วมกัน ในลักษณะของการช่วยเหลือกัน เอื้ออาทรต่อกัน มีความเป็นพวกพ้องเดียวกัน เป็นต้น ในขณะที่ระบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน อีกด้านหนึ่งยังมีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับและปฏิสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจากภายนอก ชุมชนอยู่ซึ่งจะ เห็นได้จาก การที่ชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตหรือวิถีชุมชนที่ต้องพึ่งพาจาก ระบบทุนนิยมมากขึ้น เช่น การทำเครื่องอุปโภค บริโภคประเภทและชนิดต่าง ๆ ที่เกิดจากผลผลิต ของระบบอุตสาหกรรมทุนนิยมจากภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาริวิจัยคือ หมู่บ้านแม่กะ หมู่ที่ 3 ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ บทนี้เป็นการนำเสนอบริบทของชุมชนโดยทั่วๆ ไป เพื่อให้เห็นถึง สภาพในภาพรวมของชุมชนที่ครอบคลุมทุกๆ ด้าน เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน สถานที่ตั้ง

ของชุมชน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชน โครงสร้างทางกายภาพ โครงสร้างทาง
ด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงชุมชนที่ศึกษา และเข้าใจถึงรูปแบบ
พฤติกรรมของคนหรือกลุ่มคนในชุมชนชนบท นำมาเป็นข้อมูลป้อนสถานการณ์ในการศึกษาวิจัย การดำเนิน
ธุรกิจชุมชนในชุมชนชนบทของหมู่บ้านแม่กะ ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.1 ด้านกายภาพ

1.1.1 ลักษณะพื้นที่ สภาพแวดล้อม

บ้านแม่กะ เป็นหมู่บ้านในตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณ
ที่ราบลุ่มของสายน้ำแดงและลำห้วยแม่กะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ระยะทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอแม่แตงประมาณ 3-4 กิโลเมตรตามถนนสุขาภิบาล 8 และจาก
อำเภอแม่แตงถึงตัวจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 40 กิโลเมตร ตามถนนแผ่นดินหมายเลข 107
ชาวบ้านได้บุกเบิกพื้นที่ราบลุ่มทำเป็นที่ทำการเกษตรกันมาตั้งแต่อดีต อาศัยลำน้ำแม่แดงกับลำห้วย
แม่กะ เป็นหลักในการปลูกพืชพันธุ์ทางการเกษตรและหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนในหมู่บ้าน

ลำน้ำแม่แดง เป็นลำน้ำตามธรรมชาติที่ไหลมาจากหุบเขาเชียงดาว ซึ่งอยู่ในเขตของ
อำเภอเชียงดาวไหลผ่านลัดเลาะมาตามเชิงเขาผ่านตำบลกี้ดช้าง และตำบลแม่แตง แล้วมาบรรจบ
กับแม่น้ำปิงที่ตำบลสันมหาพน และชาวบ้านเรียกบริเวณที่แม่น้ำแดงมาบรรจบกับแม่น้ำปิงว่าสบแดง

ลำห้วยแม่กะ เป็นลำห้วยดั้งเดิมตามธรรมชาติที่มีต้นน้ำอยู่บริเวณหุบเขา ตำบลเมืองเก่า
และตำบลบ้านช้างได้ไหลผ่านมาไหลลงสู่แม่น้ำแม่แดงตรงบริเวณ พื้นที่ทำการเกษตรของหมู่บ้าน
แม่กะซึ่งแม่น้ำแม่แดงและลำห้วยแม่กะไหลผ่านตำบลแม่แตงทั้ง 2 สาย โดยเฉพาะหมู่บ้านแม่กะ
จะมีแม่น้ำแม่แดงและลำห้วยแม่กะไหลผ่านทั้งสองสาย แต่เดิมเล่ากันว่าลำห้วยแม่กะ เป็นลำห้วย
ขนาดใหญ่ ชาวบ้านสามารถใช้ล่องแพชุงได้และเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำของชาวบ้าน (จาก
การสัมภาษณ์ลุงแดง อานาจปลูก) แต่ปัจจุบันลำห้วยแม่กะจะยังมีแนวลำห้วยให้เห็นอยู่แต่จะเป็น
ลำห้วยเล็ก ๆ มีน้ำไหลผ่านตลอดปี

สภาพภูมิอากาศ

บ้านแม่กะตั้งอยู่ในพื้นที่อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่าน ทำให้มีผลต่อปริมาณ
น้ำฝน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าฝนจะเริ่มตกชุกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม ในแต่ละ
รอบปีโดยมีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยดังนี้ เดือนพฤษภาคมปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 6.1 มิลลิเมตรต่อวัน

เดือนมิถุนายน เฉลี่ย 6.7 มิลลิเมตรต่อวัน เดือนกรกฎาคมเฉลี่ย 8.6 มิลลิเมตรต่อวัน เดือนสิงหาคม เฉลี่ย 9.5 มิลลิเมตรต่อวัน เดือนกันยายน เฉลี่ย 6.9 มิลลิเมตรต่อวัน และเดือนตุลาคมปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2.4 มิลลิเมตรต่อวัน จากสถิติพบว่าพื้นที่บ้านแม่กะมีปริมาณน้ำฝนที่ตกชุกที่สุดในเดือนสิงหาคม และปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยที่สุดในเดือนตุลาคม ในส่วนของปริมาณความชื้นระเหยสูงสุดประมาณ 5.5 มิลลิเมตรต่อวัน และเดือนธันวาคม ความชื้นระเหยเฉลี่ย 2.7 มิลลิเมตรต่อวัน และเนื่องจากการมีพื้นที่อำเภอแม่แตงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เป็นผลทำให้การกระจายของอุณหภูมิในรอบปี พบว่า ในช่วงที่มีอากาศร้อนของอำเภอแม่แตงอยู่ในช่วงของเดือนเมษายน เป็นต้น ไม่มีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 36 C ต่อวัน และเดือนที่มีอุณหภูมิต่ำสุดคือเดือนมกราคมโดยมีอุณหภูมิโดยเฉลี่ย 12 C ต่อวัน

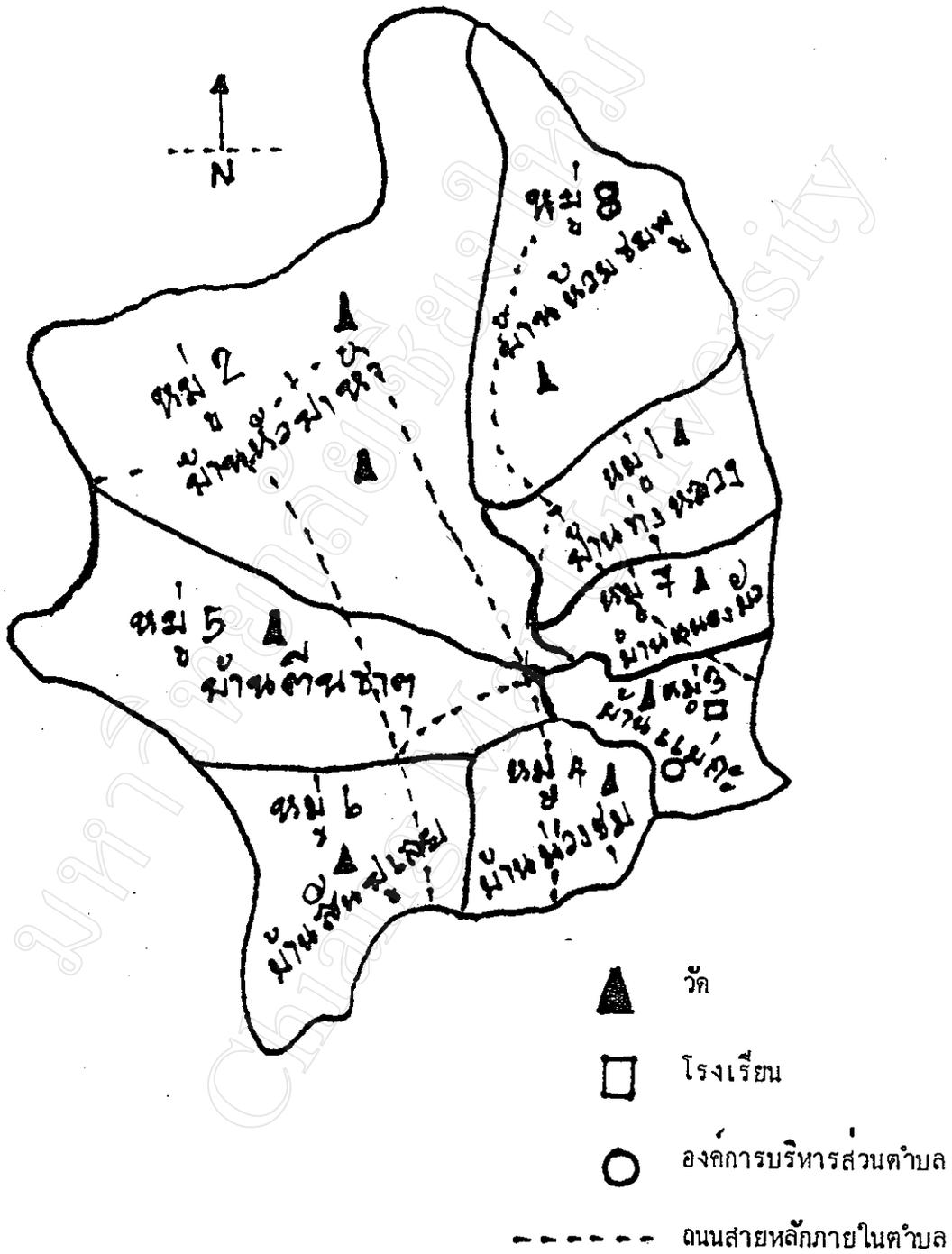
ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านหนองบัว ตำบลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านม่วงชุม ตำบลแม่แตง และเขตสุขาภิบาลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านหนองบัว ตำบลแม่แตง และเขตสุขาภิบาลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านตีนธาตุ บ้านสันปูเลย ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ตำบลแม่แดง

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

พื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับน้ำจากโครงการชลประทานแม่แตง ซึ่งจะไหลผ่านตั้งแต่หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 7 ยกเว้นหมู่ที่ 8 บ้านห้วยชมพู

นอกจากนี้ ยังมีน้ำจากแม่น้ำแม่แตง, ลำน้ำห้วยแม่กะ, อ่างเก็บน้ำห้วยชมพู และน้ำป่าบาดาล, บ่อน้ำตื้น ซึ่งเราพบว่าบ้านแม่กะนั้นเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านแหล่งน้ำกิน-น้ำใช้ โดยการนำทรัพยากรน้ำจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการผลิตของชุมชน เช่น การปลูกข้าว ปลูกยาสูบ ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่สำคัญของหมู่บ้าน ดังนั้น หมู่บ้านแม่กะจึงเป็นหมู่บ้านที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างมาก เนื่องจากหมู่บ้านแม่กะมีสภาพพื้นที่เหมาะสมแก่การปลูกข้าว ทำสวน ทำไร่ สามารถเก็บกักน้ำได้ ซึ่งจากการสำรวจพบว่า หมู่บ้านแม่กะ เป็นพื้นที่เหมาะสมในการทำเกษตรกรรม

สาธารณูปโภคของหมู่บ้าน

ทางด้านสาธารณูปโภคของหมู่บ้านแม่กะ มีโรงเรียนบ้านแม่กะซึ่งเป็นโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 1 แห่ง โดยมีนักเรียนที่เป็นลูกหลานของชาวบ้านแม่กะและหมู่บ้านใกล้เคียง คือ หมู่ 5 บ้านตีนธาตุและหมู่ที่ 6 บ้านสันปูเลย

มีสถานีอนามัย 1 สถานี ซึ่งเป็นสถานีอนามัยระดับตำบลตั้งอยู่ในท้องที่บ้านแม่กะ มีสภาตำบล 1 แห่ง คือ สภาตำบลแม่แตง มีวัดอยู่ 1 วัด คือวัดบ้านแม่กะ นอกจากจะมีศรัทธาวัดที่เป็นสมาชิกบ้านแม่กะแล้ว ยังมีศรัทธาจากหมู่บ้านใกล้เคียงคือ หมู่บ้านตีนธาตุเข้ามาร่วมด้วย ซึ่งเห็นได้ว่าหมู่บ้านแม่กะเป็นศูนย์กลางของตำบลและเป็นบริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่นมาก นอกจากนี้หมู่บ้านแม่กะยังเป็นหมู่บ้านที่พัฒนาตัวอย่างของตำบลแม่แตงอีกด้วย

การคมนาคม

เส้นทางคมนาคม แต่เดิม การติดต่อกันระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงและติดต่อกับอำเภอ ใช้เส้นทางตามลำน้ำแม่แตง และลำห้วยแม่กะ และเส้นทางเดินผ่านลัดตามท้องทุ่งนา เส้นทางที่สำคัญในการติดต่อกับโลกภายนอก คือ เส้นทางบ้านม่วงชุมไปทางทิศใต้เลียบตามคลองส่งน้ำชลประทานแม่แตง เข้าสู่ตำบลสันมหาพน มาจดที่ถนนแผ่นดินหมายเลข 107 ตรงกิโลเมตรที่ 39 แล้วเลี้ยวขวาลงไปทางทิศใต้เพื่อเข้าสู่ตัวจังหวัดเชียงใหม่ และอีกเส้นทางหนึ่งไปทางทิศเหนือ

แล้วอ้อมไปทางทิศตะวันออกเลียบตามลำน้ำแม่แตง ผ่านท้องที่ของตำบลสันมหาพนไปจดถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ตรงกิโลเมตรที่ 41 แล้วเลี้ยวขวาลงไปทางทิศใต้เพื่อเดินทางเข้าสู่ตัวจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีถนนลาดยางสายสุขาภิบาล 8 ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่กิโลเมตรที่ 40 ของถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 บริเวณที่ว่าการอำเภอแม่แตงทางทิศใต้เป็นเส้นทางคมนาคมหลักระหว่างตัวอำเภอแม่แตงกับตำบลแม่แตง การเดินทางไปบ้านแม่กะจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ไปได้เส้นทางเดียว คือ เดินทางตามถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ไปทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านที่ว่าการศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านอำเภอแม่ริม เข้าสู่อำเภอแม่แตง เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนสุขาภิบาล 8 สายบ้านม่วงชุม-แม่กะ ตรงกิโลเมตรที่ 40 โดยมีจุดสังเกตคือ ถนนสุขาภิบาล 8 จะอยู่ติดกับที่ว่าการอำเภอแม่แตง ทางด้านทิศใต้ ระยะทางการเดินทางรถยนต์จากตัวจังหวัดไปจนถึงที่ว่าการอำเภอแม่แตงประมาณ 40 กิโลเมตร และจากตัวอำเภอแม่แตงไปที่บ้านแม่กะอีกประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 45 นาทีจากตัวจังหวัดเชียงใหม่

1.1.2 จำนวนประชากร ระดับการศึกษา และโครงสร้างประชากรของชุมชน

บ้านแม่กะ มีจำนวนครัวเรือน 189 ครัวเรือน โดยเป็นชาย 389 คน หญิง 392 คน รวม 777 คน มีอายุ 1-14 ปี เป็นชาย 43 คน หญิง 39 คน รวม 82 คน วัยแรงงาน 14-60 ปี เป็นชาย 289 คน หญิง 326 คน รวม 615 และอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นชาย 36 คน หญิง 44 คน รวม 80 คน (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช 2 ค ปี 2542)

○ ส่วนการศึกษาของประชากรบ้านแม่กะ มีการศึกษาภาคบังคับ 395 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 31 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย 25 คน และสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย 17 คน โดยการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมโดยเป็นสมาชิกองค์กรอื่นๆ ของประชากรบ้านแม่กะ คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตร 112 ครอบครัว สมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตร 167 ครอบครัว สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 167 ครอบครัว และสมาชิกฅาปนกิจ 189 ครอบครัว

ประชากรบ้านแม่กะ ประกอบด้วย ผู้ที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งอยู่ในวัยของผู้ที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว อายุระหว่าง 15-59 ปี จำนวน 345 คน และอายุ 60 ปีขึ้นไป 27 คน ส่วนการอยู่ร่วมและไม่อยู่ร่วมกับครอบครัวของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี มี 57 ครัวเรือน จำนวน 87 คน เด็กที่อยู่ร่วมกับครอบครัว (พ่อ-แม่) 49 ครัวเรือน จำนวน

78 คน และเด็กที่ไม่อยู่ร่วมกับครอบครัว (พ่อ-แม่) 8 ครอบครัว จำนวน 9 คน สมาชิกครัวเรือน ที่พิการและลักษณะของความพิการ จำนวนผู้พิการทั้งหมด 8 คน แยกเป็น หูหนวก/ใบ้ จำนวน 2 คน สูญเสียอวัยวะภายนอก จำนวน 1 คน เคลื่อนไหวร่างกายไม่ได้หรือได้น้อย จำนวน 4 คน และ พิการทางจิต จำนวน 1 คน

โครงสร้างประชากร

โครงสร้างประชากรของหมู่บ้านแม่กะ เป็นสังคมชนบทแบบเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้องกัน มีวิถีชีวิตในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สิ่งเกิดได้จากกิจกรรมของชุมชนที่ร่วมกันทำไม่ว่า ลักษณะของส่วนรวมหรือลักษณะที่เป็นส่วนตัว เช่น ในการทำการเกษตรยังมีการเอามือเอาแรงกัน อยู่ และตบมือตบแรงกัน ในการไถนา ตำนา เก็บเกี่ยวของข้าว (รวมข้าวเป็นกอง) พาดข้าว (นวดข้าว) ในระหว่างเครือญาติกันอยู่ให้เห็นเสมอ แต่ในกรณีที่แรงงานในครอบครัวขาดแคลนก็ จะมีการจ้างแรงงานกันในชุมชน ความสัมพันธ์แบบเครือญาติซึ่งมีค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการ แต่งงานเกี่ยวดองกันระหว่างตระกูล ทำให้สมาชิกชุมชนของหมู่บ้านแม่กะ เป็นเครือญาติพี่น้องกัน ที่ค่อนข้างเข้มแข็ง

การช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น งานประเพณีทอดผ้ากฐิน ทอดผ้าป่า งานปอยหลวง (ฉลองสิ่งก่อสร้างภายในวัด) งานแต่งงาน งานบวชนาค บวชเณร และงานศพ สมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมใจร่วมแรงกันมาก มีความรักสามัคคีกันในการทำงานของส่วนรวมเพราะ จะต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างเครือญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียงกันอยู่ หาก สมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านแม่กะเสียชีวิตลง กลุ่มที่มีผู้เสียชีวิตเป็นสมาชิกกลุ่มก็รับเป็นเจ้าภาพ หรือเจ้าภาพร่วม 1 คีน แต่ถ้าผู้เสียชีวิตเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม กลุ่มเหล่านั้นก็ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ หรือเจ้าภาพร่วมของงานศพ สมาชิกกลุ่มนั้น 1 คีน เป็นต้น (สัมภาษณ์นายบุญญา เจริญวงศ์ ประธานกรรมการวัด)

สภาพปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหา

หมู่บ้านแม่กะ มีสภาพเป็นที่ราบลุ่มเป็นพื้นที่เหมาะต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่ง แต่เดิมชุมชนนี้ได้ดำเนินชีวิตโดยการทำการเกษตร เพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก โดยสิ่งเกิดจากการตั้งอยู่ของชุมชนที่มีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สาย คือ ลำน้ำแม่แตง และลำห้วยแม่กะ ต่อมาเมื่อมีระบบ

คมนาคมที่สะดวกในการติดต่อกับชุมชนภายนอก โดยเฉพาะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้านต่างๆ กับชุมชนเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบเกษตรกรรมของชุมชน ผลผลิตที่หลากหลายที่ผลิตให้กับชุมชนเองและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งเพียงพอต่อความต้องการปรับเปลี่ยนไปเป็นการผลิตแบบพืชเชิงเดี่ยว และผลิตเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องใช้ต้นทุนในการผลิตสูง เนื่องจากต้องนำอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ เข้ามาเป็นปัจจัยในการผลิต พื้นที่การเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการผลิต จึงจำเป็นต้องรุกกล้าขยายพื้นที่การผลิตออกไปในเขตของป่าไม้ มีการรุกกล้าพื้นที่ของป่ามากขึ้น เนื่องจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยไม่มีการวางแผนร่วมกัน ทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด การที่ใช้ทรัพยากรน้ำร่วมกัน ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งในเรื่องการใช้น้ำ และการระบายน้ำ ปัญหาทางด้านยาปราบศัตรูพืชที่ใช้กันมากอย่างไม่ระมัดระวังได้ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณใกล้เคียงและบริเวณลุ่มน้ำเดียวกัน เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพของคนในชุมชนอีกด้วย

พื้นที่หมู่บ้านแม่กะ เป็นพื้นที่รับน้ำได้ตลอดทั้งปี ดังนั้นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นมักเป็นอุทกภัยและวาตภัย เนื่องมาจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งมักเกิดขึ้นในช่วงเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนเมษายน ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมอย่างฉับพลันในพื้นที่การทำการเกษตร ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้มักเกิดขึ้นเกือบทุกปี

ปัญหาด้านแรงงานและสังคมของบ้านแม่กะ มีผู้ว่างงานและพร้อมจะทำงาน จำนวน 12 คน ผู้ว่างงานและยังไม่พร้อมที่ทำงาน จำนวน 6 คน ประสบปัญหาทางสังคม จำนวน 8 คน และประสบปัญหาด้านแรงงานและด้านสังคม จำนวน 21 คน และบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือทางสังคม เป็นเด็กกำพร้า จำนวนจริง 4 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 2 คน เด็กถูกทอดทิ้ง 4 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 4 คน คนพิการ 8 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 7 คน ผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 6 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 4 คน สตรีที่สามีเสียชีวิต 8 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 1 คน ผู้สูงอายุ 80 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 8 คน และครอบครัวที่อยู่ในสภาวะยากจน 3 คน สมควรที่ให้ความช่วยเหลือ 3 คน (ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช 2 ค ปี 2542)

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านแม่กะจากการสัมภาษณ์ผู้นำครอบครัว 189 ครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางด้านแรงงาน เนื่องจากไม่มีงานทำ ทางด้านสาธารณสุขที่เกิดจากการเจ็บป่วยเรื้อรัง และปัญหาทางด้านสังคมด้านอื่นๆ เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรีหม้าย เด็กกำพร้า ครอบครัวยากจน และการอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัว

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับสมาชิกหมู่บ้านแม่กะด้วยเหตุนี้สมาชิกหมู่บ้านแม่กะจึงได้เกิดแนวคิดในการรวมตัวกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มอื่นๆ ที่ตั้งขึ้นมาช่วยเหลือกันตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยส่วนมากเป็นกลุ่มที่มองเห็นไม่ชัดเจนในสภาวะปกติ กลุ่มได้รวมตัวกันทำกิจกรรมที่ตั้งไว้เมื่อมีปัญหาหรือเกิดภาวะวิกฤตการณ์ในระยะเวลาสั้น ๆ

งานแปรรูปอาหารพื้นบ้านเป็นกิจกรรมหนึ่งในการดำเนินธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิกชุมชนบ้านแม่กะเป็นการดำเนินการในลักษณะของการนำวัตถุดิบที่เป็นผลผลิตของชุมชนมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น สามารถเก็บรักษาคุณภาพได้นานขึ้น ช่วยเหลือในการเพิ่มรายได้ของสมาชิกกลุ่ม รองรับผลผลิตบางชนิดของเกษตรกรในหมู่บ้านได้ ในขณะที่เกษตรกรไม่สามารถขายผลผลิตของการเกษตรไม่ได้ราคา เป็นการใช้จ่ายแรงงานของกลุ่มและสมาชิกของหมู่บ้านในขณะที่มีเวลาว่างจากการทำอาชีพเกษตรกร เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันยิ่งขึ้น มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แก้ปัญหาร่วมกันทำให้สามารถประสานกับองค์กรภายนอกทั้งของรัฐและ เอกชนให้แน่นแฟ้น สามารถสร้างและขยายเครือข่ายกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เคยทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีองค์กรของรัฐและ เอกชนที่เป็นตัวเชื่อมโยง

1.2 ด้านเศรษฐกิจ

1.2.1 อาชีพของประชากรในชุมชน

การยังชีพของชาวบ้านในอดีตของหมู่บ้านแม่กะ มีลักษณะ เป็นการทำการเกษตรแบบยังชีพ ทำนาปลูกข้าว ปลูกยาสูบ ในที่ราบลุ่ม แม่น้ำทั้ง 2 สาย มีวิธีการจัดการน้ำและแบ่งปันน้ำโดยใช้ระบบการทำเหมืองฝาย เพื่อทดน้ำเข้าไปยังพื้นที่เพาะปลูก มีการจัดการด้านการจัดองค์กรเหมืองฝายกันเอง ภายใต้การดูแลควบคุมของแก่ฝายหรือนายฝาย ที่ทำหน้าที่ประจำเหมืองฝาย

ของแต่ละสาย โดยการจัดการในลักษณะ เกื้อกูลกัน เห็นอกเห็นใจกัน และเท่าเทียมกัน มีการสร้างกิจกรรมในการทำนุบำรุงเมืองฝ่ายทุก ๆ ปีก่อนการเพาะปลูก และหลังเก็บเกี่ยวผลิตแล้ว โดยแรงงานที่ร่วมมือร่วมใจกันทำของคนในหมู่บ้านแม่กะและหมู่บ้านใกล้เคียงที่ใช้เมืองฝายร่วมกัน

ปัจจุบันชาวบ้านแม่กะได้หันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่มีปริมาณมากเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในยาสูบ ซึ่งเป็นพืชหลักเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกในหมู่บ้าน แรงงานที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างภายในหมู่บ้าน และเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกของหมู่บ้านแม่กะมีจำนวนน้อย ทำให้ผลผลิตไม่ค่อยเพียงพอต่อความต้องการของตลาด เกษตรกรที่มีฐานะและทำกิจกรรมการบ่มยาสูบเอง โดยการสร้างโรงบ่มยาสูบของตนเองแล้วยังไม่พอ บางครั้งจำเป็นต้องซื้อยาสูบสดมาจากเกษตรกรที่ปลูกยาสูบในพื้นที่ใกล้เคียงคือหมู่ 4 บ้านม่วงชุม หมู่ที่ 5 บ้านตีนธาตุ และหมู่ที่ 6 บ้านสันปูเลย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นหมู่บ้านที่ปลูกยาสูบเป็นพืชเศรษฐกิจตัวหลักของชุมชน ในขณะที่เดียวกัน ชาวบ้านจะกันพื้นที่บางส่วนไว้ใช้ในการปลูกพืชไว้ใช้อื่นๆ เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายในชุมชนบ้านเป็นครั้งคราว

นอกจากยาสูบที่ชาวบ้านปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจตัวหลักแล้ว ชาวบ้านยังสลับเวลาในการปลูกพืชอย่างอื่นในพื้นที่เพาะปลูกดินเดียวกัน เช่น หลังจากปลูกยาสูบเมื่อเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านก็ได้ปลูกพืชตระกูลถั่ว พืชบำรุงดิน เช่น ถั่วเหลือง เพราะว่ายาสูบเป็นพืชที่ต้องใช้สารเคมีมาก ไม่ว่าจะเป็นยาฆ่าแมลง ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช ดังนั้น ดินดินที่ทำการเพาะปลูกยาสูบ ส่วนมากมักเสื่อมคุณภาพ ชาวบ้านจึงนิยมปลูกพืชตระกูลถั่ว เพื่อปรับสภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เสียก่อน แล้วค่อยนำไปเพาะปลูกพืชอื่น ๆ เช่น ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ปลูกกระเทียม ปลูกหอมแดง เป็นต้น

นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ยังมีอาชีพที่อยู่นอกภาคเกษตร เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน ในรูปกิจกรรมของการเย็บผ้าโหลส่งโรงงาน การแปรรูปอาหารและการถนอมอาหารของกลุ่มแม่บ้าน อาชีพรับจ้างซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างในชุมชน ทางด้านการทำเกษตรที่ทำตามฤดูกาล ส่วนอาชีพอื่นก็มีบ้างถ้าว่างจากแรงงานด้านเกษตรก็จะออกไปรับจ้างแรงงานในตัวเมืองหรือชุมชนใกล้เคียง เช่น แรงงานก่อสร้าง ส่วนอาชีพค้าขายมีบ้างเล็กน้อย รายได้ของครอบครัวในแต่ละปีมีรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้นั้นมากน้อยเพียงใดราคาดีหรือไม่ดีและขึ้นอยู่กับคุณภาพของผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีด้วย

การปลูกข้าวได้ใช้แรงงานในครัวเรือน เช่น การหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว การดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว กิจกรรมเหล่านี้ได้ใช้แรงงานในครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน ที่ทางภาคกลางเรียกว่า การลงแขก และทางชาวบ้านเรียกว่า การเอามือ(เอาแรง) และการตอมือ(ใช้แรง) ในปัจจุบันแรงงานต่างๆ เหล่านี้มักอยู่ในรูปแบบของแรงงานที่จ้างด้วยเงิน ในลักษณะของแต่ละงานไป ในบางครั้งได้มีการจ้างแบบเหมาจ่าย โดยคำนวณค่าจ้างเป็นปริมาณงานหรือพื้นที่งาน เช่น การดำนาจะคิดจากผลผลิตของข้าวที่เกี่ยวเกี่ยวได้ของปีที่ผ่านมา คิดเป็นกองข้าว กองละ 150 บาท (ปริมาณ 1 กอง ได้จากพื้นที่ที่เกี่ยวข้าวประมาณ 1 ไร่ภาคี) ส่วนในเรื่องของการเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตข้าวคิดค่าจ้างเป็นรายวัน วันละประมาณ 80-100 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนแรงงานว่าขณะนั้นแรงงานหายากหรือว่าแรงงานมีมาก ถ้าขาดแรงงานค่าจ้างต่อวันก็จะสูงกว่า ในขณะที่แรงงานหาง่ายในการจ้างแรงงานบางคนจะใช้ค่าจ้างเป็นจำนวนข้าวที่ได้ในแต่ละปี เช่น คิดค่าจ้างแรงงานเป็นข้าวเปลือก จำนวน 3 ถังต่อวันต่อแรงงาน 1 คน โดยผู้รับจ้างแรงงานได้เริ่มทำงานในต้นฤดูที่ปลูกข้าว ตั้งแต่การไถนาปลูกข้าว (ดำนา) เกี่ยวข้าว กองข้าว ขนข้าว จนถึงการนวดข้าว ค่าจ้างแรงงานนี้ได้สะสมไว้จนหมดฤดูเกี่ยวเกี่ยว และแล้วเสร็จ พร้อมทั้งจะขนข้าวขึ้นเก็บไว้ในหลอง (ยุ้งฉาง) ผู้ที่รับจ้างแรงงานก็ได้ส่วนแบ่งที่เป็นข้าวจากเจ้าของนาหรือคนทำนาตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ ซึ่งพบอยู่เสมอ ๆ ว่า คนที่รับจ้างแรงงานมักได้ข้าวมากกว่าเจ้าของนาหรือผู้ที่ทำนา เพราะว่ามีคนทำนาหรือเจ้าของนาจำนวนมากที่จ้างแรงงานเหล่านี้ แรงงานชายมักพบว่ามีการจ้างสูงกว่าแรงงานหญิง ส่วนแรงงานนอกจากเกษตรที่แรงงานรับจ้างเหล่านี้ออกไปรับจ้างนอกชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงในช่วงเวลาที่ "ไม่ได้รับจ้างในภาคเกษตร จะได้ค่าจ้างอยู่ระหว่าง 100-120 บาทต่อวันต่อคน

1.2.2 รายได้ของประชากร

รายได้ของประชากรบ้านแม่กะ ส่วนใหญ่ได้มาจากการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งมีบ้างเล็กน้อยที่เป็นรายได้จากการค้าขายของคนในหมู่บ้าน ประมาณ 2-3 ครอบครัว และรายได้จากการขายแรงงานในตัวเมือง รายได้ของประชากรบ้านแม่กะโดยเฉลี่ยครอบครัว 20,000-30,000 บาทต่อปี (ข้อมูลจาก กชช. 2 ค ปี 2542) และรายได้เฉลี่ยของหมู่บ้าน 4,850,000-5,820,000 บาทต่อปี (คำนวณจากข้อมูล กชช. 2 ค ปี 2542) สามารถจำแนกรายได้ของประชากรจากการประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

- รายได้จากการปลูกพืชตามฤดูกาล คือ ปลูกข้าว จำนวน 160 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ย ครัวเรือนละ 7,331 บาทต่อปี และรายได้เฉลี่ยของชุมชน 1,173,000 บาทต่อปี ปลูกยาสูบ จำนวน 154 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 18,467 บาทต่อปี และรายได้เฉลี่ยของชุมชน 2,844,000 บาทต่อปี ปลูกกระเทียม จำนวน 50 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 15,000 บาทต่อปี และรายได้เฉลี่ยของชุมชน 750,000 บาทต่อปี (ข้อมูลจากการคำนวณ กชช 2 ค. ปี 2542)

- รายได้จากการรับจ้างภาคเกษตร คือ รับจ้างอย่างเดี๋ยวล 13 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ย ต่อครัวเรือนละ 24,000 บาท รับจ้างเสริม 167 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนละ 4,500 บาทต่อปี (ข้อมูลจากการคำนวณ กชช. 2 ค ปี 2542)

- รายได้จากการทำธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกรบ้านแม่กะ รายได้เฉลี่ยของ ชุมชนตั้งแต่ปี 2538-ปี 2542 เฉลี่ย 258,033 ต่อปี (คำนวณข้อมูลจากการทำบัญชีสรุปของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรกรบ้านแม่กะ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 ถึงพ.ศ.2542)

1.2.3 การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินของประชากรบ้านแม่กะ จากข้อมูล กชช.2 ค ของสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2541 สรุปได้ว่าสภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน แม่กะ ตำบลแม่แตง ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านแม่กะมีเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนด มีจำนวน ครัวเรือนที่ต้องเช่าที่พำกิน มีทั้งหมด 10 ครัวเรือน และข้อมูลการเสียภาษีที่ดินที่ถือครองของ องค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ.2541 มีพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมดในหมู่บ้านที่เสียภาษี จำนวน 63.5 ไร่ ในจำนวนผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 16 ราย จากประชากรทั้งหมด 184 ครัวเรือน และโดยจำนวนผู้ถือครองที่ดินไม่ถึง 1 ไร่ จำนวน 49 ครัวเรือน ถือครองที่ดิน 1 ไร่ถึง 5 ไร่ จำนวน 119 ครัวเรือน ถือครองที่ดินมากกว่า 5 ไร่ถึง 10 ไร่ จำนวน 9 ครัวเรือน ถือครอง ที่ดินมากกว่า 10 ไร่ขึ้นไป จำนวน 7 ครัวเรือน (ระบบข้อมูลพื้นฐานทางเกษตรบ้านแม่กะ) กรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ.2541) ซึ่งสามารถรวมจำนวนพื้นที่ได้ทั้งหมด 493 ไร่ มี กรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่นอกหมู่บ้านประมาณ 19 ไร่ จากจำนวนของประชากร 189 ครัวเรือน ทำให้ เห็นว่าแต่ละครัวเรือนมีที่ดินเฉลี่ย 2.6 ไร่ต่อครัวเรือน จำนวนที่ดินที่ใช้ในการปลูกข้าวทั้งหมด

230 ไร่ ปลุกยาสูบ 237 ไร่ (พื้นที่ปลูกข้าวกับปลุกยาสูบเป็นพื้นที่ทำกินผืนเดียวกันโดยการสลับ
เวลาในการปลูก) สร้างที่อยู่อาศัย 216 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ 20 ไร่

ตอนที่ 2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม กลไกที่ทำหน้าที่สำคัญ ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่
ผู้นำทางพิธีกรรมศาสนา ผู้นำทางปัญญา ผู้ปกครองหมู่บ้าน (พ่อหลวง) ซึ่งสามารถรวบรวม
จำนวนคนในหมู่บ้านมารวมกันในระดับต่างๆ เช่น พ่อหลวงสามารถระดมชาวบ้านไปช่วยในการ
พัฒนาหมู่บ้าน เมื่อจำเป็นต้องแก้ปัญหาของหมู่บ้าน อาจารย์สังวรณ จเรวรรณ ซึ่งเป็นครูโรงเรียน
บ้านแม่กะ พุดให้ฟังว่า การที่ผู้นำจะสร้างความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์ที่
ชาวบ้านยอมรับได้ มีความจริงใจ มีความเอื้ออาทรต่อชาวบ้าน ช่วยเหลือทางด้านร่างกาย
สติปัญญาและทรัพย์สิน เป็นคนซื่อสัตย์ซื่อตรง ยุติธรรม และไม่ทำตนให้อยู่เหนือชาวบ้าน จึงทำให้
เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของผู้นำ เช่น กรณีพิพาทของชาวบ้าน
ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้าน เช่น น้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก ชาวบ้านมักจะพากันไปที่
บ้านพ่อหลวงเพื่อให้พ่อหลวงร่วมกับแก่ฝ่ายตัดสินในกรณีพิพาท เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตกลงกัน ซึ่งชาวบ้าน
โดยส่วนใหญ่ก็รับฟังในคำตัดสินและข้อเสนอในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนสามารถตกลงกันได้ดี ส่วน
ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นที่ยกย่องนับถือของชาวบ้านในหมู่บ้าน ส่วนมากมักถูกเลือกให้เป็นผู้นำในการทำพิธี
ทางศาสนา หรือพิธีความเชื่ออื่นๆ ของหมู่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านมักได้รับความเกรงใจจาก
ชาวบ้าน สามารถอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือน เช่น พ่อแม่มีลูกหลานไม่ยอมเชื่อฟังผู้ใหญ่ ประพฤติ
ตนออกนอกกลุ่มนอกทาง ไม่เหมาะสมก็จะขอร้องให้ผู้อาวุโสของหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ว่ากล่าวตักเตือนอบรม
ปณิธานอยู่เสมอ

พ่อหลวงวิเชียร บึงวัง ได้กล่าวให้ฟังว่า ผู้ที่มีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ ได้แก่ พระ
หมอมือ เจ้าทรง อาจารย์วัด ซึ่งมีคาถาอาคมบุคคลเหล่านี้มักเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของชาวบ้าน
ได้มาก ในกรณีที่เกิดการเจ็บป่วยโดยชาวบ้านคิดและเชื่อว่าสาเหตุเกิดจากการกระทำของจิตวิญญาณ
หรือผีต่างๆ ทั้งผีดีและผีร้าย ผู้ที่มีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ จึงเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้านในฐานะ
ที่มีพระคุณช่วยเหลือให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บในหมู่บ้านแม่กะ ชาวบ้านมักใช้วัดเป็นจุดศูนย์รวมของ
ชาวบ้าน และเป็นสถานที่นัดพบในการประชุมหารือกันของชาวบ้าน และการทำบุญประเพณีต่างๆ
เจ้าอธิการอินสอน นริสสโร เจ้าอาวาสวัดแม่กะและเจ้าคณะตำบลแม่แตง เล่าว่า ชาวบ้านแม่กะ

มีความผูกพันกับวัดและให้ความสำคัญโดยถือว่าวัดเป็นสถานที่ให้ความร่มเย็นทางจิตใจ และเป็นศูนย์รวมของจิตใจชาวบ้าน มีการทำบุญไหว้พระในวันสำคัญทางศาสนา วันพระ วันเข้าพรรษา หรืองานบุญปอยหลวง ชาวบ้านกับผู้นำได้นัดกันมาร่วมกันช่วยเหลืองานที่วัดอย่างเต็มที่ จึงเห็นได้ว่าชุมชนกับวัดหรือชาวบ้านกับพระไม่สามารถแยกออกจากกันได้งานพิธีต่างๆ ในหมู่บ้านชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ หรืองานบุญอื่นๆ พระมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องสัมพันธ์กับชาวบ้านเสมอ ตั้งแต่เกิดจนตาย

ปัจจุบันหมู่บ้านแม่กะชาวบ้านยังมีการจัดระบบของแรงงานเพื่อช่วยเหลือกันของชาวบ้าน การเอามือเอาร่างยังใช้กันอยู่บ้างในหมู่ของเครือญาติ และบ้านใกล้เรือนเคียงกัน ส่วนในเรื่องของการช่วยแรงงานกันยังมีให้เห็นอยู่บ่อย ๆ เช่น งานสร้างบ้าน งานบวช งานศพ การช่วยแรงงานในลักษณะนี้ ชาวบ้านให้ความสำคัญมาก พ่อหลวงวิเชียร เล่าให้ฟังว่า บางครั้งในหมู่บ้านมีงานศพในระหว่างการเกี่ยวข้าว ซึ่งจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ชาวบ้านได้มีการจัดแรงงานผลัดเปลี่ยนกันโดยแบ่งแรงงานกันเอง ถ้าเป็นการเกี่ยวข้าวของญาติคนตาย การเกี่ยวข้าวนี้ต้องหยุดทันทีจนกว่างานศพแล้วเสร็จ การช่วยเหลืองานของชาวบ้านที่มีต่อกันมีหลายลักษณะรูปแบบ ผู้ชายวัยแรงงานช่วยในส่วนของงานที่ใช้แรงมาก เช่น จัดพื้นที่ขนเด็กลง ขนโต๊ะ เก้าอี้ หรือของหนัก ส่วนถ้าเป็นผู้หญิงช่วยในเรื่องการจัดเตรียมอาหาร การต้อนรับ ผู้เฒ่าผู้แก่จะทำงานในส่วนของพิธีทางศาสนาและเป็นผู้ใหญ่ที่คอยให้คำปรึกษา เมื่อเจ้าภาพมีปัญหา หรือข้อสงสัยในส่วนของการจัดพิธีกรรม รากฐานของความสัมพันธ์ในชนบทโดยส่วนมากได้มาจากระบบความเป็นเครือญาติเดียวกันทั้งทางตรงสายเลือดเดียวกันหรือฝ่เดียวกันและทางอ้อม โดยการแต่งงานอยู่ด้วยกัน ฉันทามีภรรยา แม่อุ้ยคำ อุบันท์ ได้เล่าให้ฟังว่า "ทุกๆ ปีในเดือนเมษายนจะมีญาติพี่น้องที่เป็นฝ่ายหญิงได้มาเลี้ยงผีปู่ย่าของต้นตระกูลที่บ้านของแม่อุ้ยคำ โดยทุกคนครอบครัวที่แยกออกจากครอบครัวเก่าที่เป็นแม่หญิงต้องนำเครื่องบูชาสังเวชมาร่วมกันทำพิธีเลี้ยงผี" การเลี้ยงผีในลักษณะเช่นนี้เป็น การเลี้ยงกันตามประเพณี ในบางกรณีแม่อุ้ยคำได้บอกว่า "เมื่อลูกสาวของครอบครัวใดได้กระทำอันเป็นการล่วงละเมิดกระทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม เช่น คนขี้สူးชายโดยไม่ทำตามประเพณีต้องมาทำพิธีแก้โดยการนำสิ่งของเครื่องควมาขอมาผีปู่ย่า" เมื่อทำการขอมาผีปู่ย่าแล้ว ญาติพี่น้องทุกคนก็ไม่ตั้งใจในการกระทำของผู้ที่มาเลี้ยงผีปู่ย่า ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เกิดจากความ เป็นสายเลือดเดียวกันโดยมีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นสิ่งมีคุณค่า เชื่อมโยงร้อยรัดค้ำให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

สำหรับแม่อุ๊ยตา ป็นคำ ผู้อาวุโสของชุมชนและเป็นหมอเมื่อ (ร่างทรง) ได้บอกให้ฟัง พอสรุปได้ว่า ทุกปีได้มีคนในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้านมาสอบถามถึงสาเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้นกับตนเอง หรือกับคนในครอบครัว เช่น ไม่สบาย มีการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ มีการเจ็บป่วย กระทั่งหัน ชาวบ้านพวกนั้นได้นำข้าวตอกดอกไม้มานบูชาและได้ถามถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น การทำนายทายทักของแม่อุ๊ยตา ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการทำให้ผีต่างๆ โกรธเคือง ที่ไปก้าวล่วงละเมิด บางครั้งเป็นผีปู่ย่าลงโทษบ้าง บางครั้งเป็นผีเสื้อบ้าน (สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองหมู่บ้าน) บ้าง บางครั้งเป็นผีตายโหงตายไม่ดีบ้าง โดยหมอเมื่อบอกลักษณะของผีที่กระทำแล้ว ยังบอกสถานที่ที่ผีนั้นสิงอยู่ด้วย และยังบอกวิธีแก้ (การขอขมาโดยมีเครื่องเช่นประกอบ) กับ ผีประเภทต่างๆ ว่าควรใช้เครื่องใช้ไม้สอยหรืออาหารคาวหวานตามลักษณะของผีนั้นๆ เช่น ถ้า เป็นผีตายโหงที่อยู่ตามท้องทุ่งท้องนา ตามถนนหนทางมักทำการแก้ด้วยการนำอาหารเครื่องคาวและ สุราขาวไปแก้กับผีนั้น

การแก้กับผี ผู้ทำพิธีเป็นผู้ที่บวชเรียนมาแล้วที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าหนาน ส่วนใหญ่ที่พบ ผู้ที่ทำพิธีแก้มักเป็นอาจารย์วัดที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาที่เป็นฆราวาส

ครอบครัวของบ้านแม่กะมีลักษณะโดยทั่วไป 2 ลักษณะ คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัว ขยาย ในส่วนครอบครัวเดี่ยวจะมีพ่อ-แม่-ลูกเป็นสมาชิกของครอบครัว หรืออาจมีสมาชิกอื่นที่เป็น เครือญาติร่วมอาศัยอยู่ด้วย ในลักษณะของครอบครัวเดียวกัน แต่ถ้าเป็นครอบครัวขยายมักพบว่า ในครอบครัวนั้นมีสมาชิกของครอบครัวอยู่เป็นกลุ่มเล็กๆ ร่วมกัน แสดงออกถึงการมีสมาชิกมากกว่า สายสัมพันธ์ตรงมากกว่า 1 กลุ่ม นางเอี่ยมไพร บิงวัง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "ในบ้านมีสมาชิกทั้งหมด 9 คน เป็นครอบครัวของตนเอง 4 คน คือ พ่อ (สามี) กับลูกอีก 2 คน กับครอบครัวของน้องสาว (นางเอี่ยมเดือน ทมิพิศักดิ์) อีก 5 คน คือ น้องสาว น้องเขย และลูกของน้องสาวอีก 3 คน อยู่ รวมกัน" พ่อหลวงวิเชียร ได้พูดให้ฟังว่า "ผิวเมียที่อยู่ด้วยกันส่วนมากได้จดทะเบียนสมรสตาม กฎหมาย" ส่วนในด้านการทำงาน นางเอี่ยมไพรได้เล่าให้ฟังว่า "ผู้ชายเป็นคนออกไปทำงาน นอกบ้านอย่างเดียว ถ้าเป็นงานในบ้านต้องเป็นงานที่ใช้แรง ผู้หญิงเป็นคนทำงานบ้าน และถ้าว่างก็ออกไปรับจ้างบ้างในงานเบาๆ ลูกถ้าเป็นผู้หญิงต้องอยู่กับบ้านทำงานบ้านช่วยแม่ ถ้าเป็น ผู้ชายมักออกไปทำงานกับพ่อ ถ้าเป็นละอ่อน (เด็ก) ที่เรียนอยู่ก็มีหน้าที่เรียนอย่างเดียว สมาชิก ของครอบครัวบ้านแม่กะ สังเกตจากกิจกรรมต่าง ๆ จะพบว่าความสัมพันธ์มีค่อนข้างอบอุ่น เช่น เวลารับประทานอาหารมักได้รับประทานร่วมกันทุกมื้ออยู่บ่อยๆ ซึ่งบางครั้งญาติพี่น้องลูกหลานได้นำ

อาหารมาทานที่บ้านแก้ว (บ้านต้นตระกูล) เสมอ โดยมีวิธีการปฏิบัติคือลูกหลานที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน ระแวงรอบๆ บ้านเวลาทานอาหารแต่ละครอบครัวที่เป็นลูก-หลาน ทำอาหารคนละอย่าง 2 อย่างมารับประทานร่วมกันที่บ้านแก้ว โดยไม่แยกว่าบุคคลนั้นเป็นเขยหรือสะใภ้โดยทุกคนรับประทานอาหารไปคุยกันไป ปรัชษาหารือกันไป

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านแม่กะ มีลักษณะของความเป็นเครือญาติที่ห่างไกลเสียและ เกี่ยวกันโดยการแต่งงาน ต่อมาได้ขยายความสัมพันธ์ออกไปในลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน มีการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาช่วยเหลือกันของคนในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มปลูกข้าว กลุ่มปลูกไผ่ยาสูบ กลุ่มฉาบปัดกิจศพ กลุ่มสตรี และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีสมาชิกกลุ่มที่หลากหลาย และแต่ละกลุ่มสามารถสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มได้อย่างดี เนื่องจากความเป็นญาติพี่น้องกัน และสมาชิกกลุ่มบางคนมีสถานภาพในการเป็นผู้นำของหมู่บ้าน ทำให้สามารถประสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างดี สมาชิกกลุ่มบางคนเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอื่นๆ มากกว่า 1 กลุ่ม ซึ่งเป็นผลทำให้ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านมีความเหนียวแน่นโยงใยกันเป็นเครือข่าย ทำให้หมู่บ้านมีศักยภาพในการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

ส่วนความสัมพันธ์ทางสังคมกับภายนอกชุมชน ในช่วงที่การคมนาคมและการสื่อสารของสังคมชนบทยังไม่เจริญเมื่อประมาณ 30 ปีซ้อนหลัง ชุมชนที่อยู่ตามพื้นที่ชนบทไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับบุคคลหรือองค์กรภายนอกชุมชนมากนัก ต่อมาราวปี พ.ศ. 2520 ทางราชการได้ปรับปรุงถนนหนทางให้ชาวบ้านได้เดินทางสะดวกมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนชนบทสามารถสัญจรและปฏิสัมพันธ์กับภายนอกได้ง่ายขึ้น เริ่มต้นจากระบบของการปกครองที่เริ่มส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาลงพื้นที่ในชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนได้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเกี่ยวกับเรื่องของการกิน การอยู่ การศึกษา ชุมชนบ้านแม่กะก็เริ่มมีการติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนในเรื่องต่างๆ และตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านแม่กะที่เป็นศูนย์กลางของตำบลที่มีทั้งโรงเรียนระดับประถม สถานีนอนมัธยมตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นศูนย์กลางการผลิต เช่น ข้าว ไผ่ยาสูบ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้สมาชิกชุมชนบ้านแม่กะมีความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนยิ่งขึ้น

ระบบการเมืองการปกครอง กลุ่มผู้นำที่ทำหน้าที่ด้านการเมืองการปกครองของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. หมู่บ้าน คณะกรรมการประชาคมหมู่บ้าน ผู้นำเหล่านี้จะมีหน้าที่

ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับองค์กรของรัฐ ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างผู้นำชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สำหรับประชากรในชุมชนโดยทั่วไปมีลักษณะของความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนในลักษณะของความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น เป็นเครือญาติเดียวกันที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น มักไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันตามประเพณีวัฒนธรรมไทย บางคนไปจับจ่ายใช้สอยที่ตลาดในตัวอำเภอ หรือบางคนก็ไปติดต่อกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ถ้าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ชาวบ้านมักขอให้ผู้นำชุมชนหรือสมาชิกชุมชนที่มีศักยภาพช่วยเหลือ เช่น ถ้าต้องไปติดต่อกับราชการที่อำเภอ มักขอความแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน บางครั้งก็ร้องขอให้ผู้ใหญ่บ้านประสานงานติดต่อกับรัฐหรือพูดคุยให้โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือถ้าติดต่อกับทางตำรวจในเรื่องที่เดือดร้อนยุ่งยากก็ได้ไหว้วานสมาชิกชุมชนที่เป็นตำรวจช่วยประสานงานติดต่อช่วยเหลือ จากการให้สัมภาษณ์ญาติของตำรวจคนหนึ่งของชุมชนว่า "ครั้งหนึ่งในงานทำบุญลอยหลวงที่วัดม่วงชุมอยู่ตำบลเดียวกัน ได้มีวัยรุ่นชายของบ้านแม่กะถูกทำร้ายร่างกายในบริเวณที่จัดงานได้รับบาดเจ็บ แต่ถูกวัยรุ่นเจ้าถิ่นแฉ่งความว่าวัยรุ่นบ้านแม่กะที่ถูกทำร้าย ทำร้ายเขาก่อนจึงกระทำโดยการป้องกันตัว แต่ผู้เห็นเหตุการณ์บอกว่าจริงๆ แล้วเป็นการทะเลาะวิวาทกันทั้ง 2 ฝ่ายและไม่กล้าไปเป็นพยานให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเนื่องจากวัยรุ่นคนที่ทำร้ายเป็นลูกของตำรวจแม่แดง ทางพ่อแม่ของผู้ที่ถูกทำร้ายได้มาขอให้ผมช่วยเจรจาให้ ผมก็พยายามช่วยเหลือโดยเจรจากับตำรวจผู้เป็นพ่อของวัยรุ่นที่ทำร้ายเขาอยู่หลายครั้ง พร้อมกับต้องไปเจรจาร้อยเวร เจ้าของคดี ในที่สุดก็มีการยอมความไม่เอาเรื่องเอาราวกัน ทั้ง 2 ฝ่าย" เป็นกรณีหนึ่งที่เห็นได้ว่าผู้นำชุมชน หรือผู้ที่มีบทบาทในชุมชนจะเป็นคนช่วยประสานงานระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนได้พอสมควร

ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนกับคนนอกชุมชนของหมู่บ้านแม่กะ จากการที่ได้เข้าไปศึกษาข้อมูล พบว่า โดยส่วนมากแล้วเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มในชุมชน เป็นความสัมพันธ์ในส่วนของการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ของชุมชนที่กระทำกับภายนอกชุมชน เช่น กลุ่มผู้ผลิตใบยาสูบ

หมู่บ้านแม่กะ เป็นศูนย์กลางการผลิตใบยาสูบของตำบลแม่แดง และอำเภอแม่แดง จากการสัมภาษณ์นายเพชร สดา ผู้ผลิตยาสูบและเจ้าของเตาอบ 4 เตา สรุปได้ว่า เมื่อก่อนการผลิตใบยาสูบโดยมีพ่อค้ามารับซื้อแล้วส่งต่อให้กับโรงงานยาสูบ โดยขณะนั้นทางโรงงานยาสูบยังไม่จัดระบบโควตาให้กับเกษตรกรผู้ผลิตยาสูบโดยตรง ทำให้พ่อค้าคนกลางมีอำนาจในการกำหนดราคา

และปริมาณของใบยาสูบ อีกทั้งการผลิตใบยาสูบในขณะนั้นไม่มีต้นทุนการผลิตสูง สินค้าที่เป็นปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง มีราคาแพง จึงทำให้ผู้ผลิตใบยาสูบรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อร่วมกันช่วยเหลือกัน บรรเทาความเดือดร้อนที่ได้รับจากพ่อค้าคนกลางที่ซื้อใบยาสูบและพ่อค้าคนกลางที่ขายสินค้าที่เป็นปัจจัยในการผลิต ผลจากการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ผลิตใบยาสูบทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง และนายเพชร ยังกล่าวต่ออีกว่า "หลังจากตั้งกลุ่มแล้วทางกลุ่มจะปรึกษากันในการดำเนินการทั้งการผลิตและการขาย เช่น เวลาซื้อปุ๋ย ซื้อยาฆ่าแมลงก็จะสำรวจว่าใครต้องการเท่าไร ลงยอดบัญชีไว้ เมื่อได้จำนวนแล้วก็ให้ตัวแทนกลุ่มไปติดต่อที่ตลาดในตัวจังหวัดโดยการต่อรองราคาให้ได้ต่ำที่สุด และขนส่งให้ด้วย ซึ่งก็เป็นผลสำเร็จ จากการที่เกษตรกรผู้ผลิตต่างคนต่างซื้อจะได้ราคาแพงเพราะซื้อในราคาขายปลีก และเสียค่าขนส่งเอง เมื่อรวมกันซื้อในปริมาณมาก จะซื้อได้ถูกกว่าเพราะซื้อในราคาส่ง และไม่เสียค่าขนส่งโดยเจ้าของร้านจะส่งให้ฟรี" และยังบอกอีกว่า "ในการขายใบยาสูบให้พ่อค้าคนกลางจะรวมกันขายโดยได้มีการจดบัญชีไว้ว่าของใครเท่าไร เมื่อขายให้กับพ่อค้าคนกลางทำให้ไม่มีปัญหา ราคาที่เลื่อมล้ำกันทั้งหมดได้เข้ามาของรวมกันและขายในราคาเดียวกัน" ต่อมารัฐได้ให้โควตากับผู้ผลิตยาสูบโดยตรง ทำให้เกษตรกรที่ปลูกยาสูบหันมาทำโรงบ่มยาสูบเองโดยรัฐรับซื้อขายที่ทำการบ่มแห้งแล้ว โดยจัดให้ในระบบของโควตาในส่วนของรัฐในอัตราส่วน 1 เตา ผลิตใบยาบ่มแห้งส่งให้รัฐจำนวน 2,500 กิโลกรัม ตั้งแต่บัดนั้นมาจึงทำให้ระบบการผลิตยาสูบของหมู่บ้านมี 2 ระบบ คือ กลุ่มผู้ปลูกยาสูบ (เรียกทั่วไปว่าลูกสวน) กับกลุ่มผู้ประกอบการโรงบ่มยาสูบ (เรียกทั่วไปว่าพ่อเลี้ยง-แม่เลี้ยง)

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในการทำธุรกิจแปรรูปอาหารและถนอมอาหาร จากการบอกเล่าของนางเอื้อมไพโร บึงวัง ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สรุปลงได้ออกมาว่า การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรบ้านแม่กะในการทำธุรกิจแปรรูปอาหารและถนอมอาหาร เกิดขึ้นหลังจากการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระยะ เวลาหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มของการทำธุรกิจในการจัดตั้งกลุ่มของการทำธุรกิจอาหารและถนอมอาหารก็เพื่อเป็นการสร้างเสริมรายได้ให้กับครอบครัว โดยการนำผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนมาเพิ่มมูลค่าและ เป็นการช่วยเหลือสมาชิกชุมชนในเรื่องของผลผลิต แรงงานในชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ทำธุรกิจอาหารแปรรูปได้มีความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนโดยในลักษณะของการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น การจัดซื้อวัตถุดิบในการผลิต ส่วนใหญ่จะซื้อจากตลาด ร้านค้าในตัวเมือง นอกเหนือจากที่หาได้ในชุมชน มีการติดต่อพ่อค้าจากต่างจังหวัดในการซื้อมะม่วงจากจังหวัดลำปาง ซึ่งพ่อค้าที่มาส่งมะม่วงจะเป็นญาติกับสามี

(พ่อหลวงวิเชียร) ของประธานกลุ่ม (นางเอี่ยมไพร) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมาชิกได้มีการออกร้านเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มภายนอกชุมชนเสมอ เช่น งานฤดูหนาว จังหวัดเชียงใหม่ งานไม้ดอกไม้ประดับ ตลาดนัดคอกำ งานวันของดีอำเภอมแม่แตง จากการออกงานต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้สมาชิกกลุ่มที่ออกไปขายได้มีการปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้กับกลุ่มแม่บ้านจากที่อื่นที่มาพบกันทำให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มแม่บ้านขึ้นและพัฒนาขยายเครือข่ายไปสู่ระดับจังหวัดและระดับภาค ในขณะนี้ ในขณะเดียวกันยังมีพ่อค้าจากต่างจังหวัด เช่น จังหวัดพะเยา กรุงเทพฯ เข้ามาซื้อสินค้าจากกลุ่มไปจำหน่ายอีกด้วย

ตอนที่ 3 ทูที่เป็นปัจจัยในการผลิตของชุมชน

ทุนของชุมชนที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตของชุมชนบ้านแม่กะ มีหลากหลาย จำแนกได้เป็น

3.1 ทุนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ

3.2 ทุนทางด้านวัตถุ

3.3 ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

ทุนแต่ละประเภทจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ทุนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ

ทุนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ จัดได้ว่าเป็นทุนชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการผลิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นทุนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาก มักพบได้ว่าสิ่งมีชีวิตทั้งพืช และสัตว์ต้องการขยายพันธุ์ การผลิตที่เกิดขึ้นทุกชนิดก็เริ่มต้นจากน้อยไปสู่มาก ทุกชีวิตที่เกิดขึ้นมาต้องมีห่วงโซ่อาหารตามธรรมชาติ พืชพันธุ์เกิดขึ้นได้ด้วยการใช้แร่ธาตุอาหารจากพื้นดิน สัตว์กินพืชอยู่ได้ต้องการห่วงโซ่อาหารของพืชที่เกิดจากดิน สัตว์กินเนื้อดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ใช้ห่วงโซ่อาหารเหมือนสัตว์กินพืช เมื่อสิ่งมีชีวิตทั้งพืช และสัตว์ที่ตายลงไปก็กลับไปเป็นดินเป็นแร่ธาตุอาหารให้กับสิ่งมีชีวิตรุ่นต่อไป

ทุนธรรมชาติที่เป็นฐานผลิต ได้แก่ ดิน น้ำ ป่า ทุนประเภทนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตของสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นบนโลกโดยเฉพาะดินซึ่งถือได้ว่าเป็นแม่ผู้ให้กำเนิด พืชและสัตว์ โดยแร่ธาตุในดินจะเป็นอาหารของพืช จากห่วงโซ่ชีวิตที่กล่าวนำมาที่นี้ ทำให้ดินสามารถปรับตัว ปรับสภาพความสมบูรณ์อยู่ทุกขณะ พร้อมทั้งทำหน้าที่ร่วมกับพืชในการกักเก็บน้ำเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ทำให้ดินมีความชุ่มชื้นอยู่อย่างไม่ขาดแคลน ดิน น้ำ ป่า จึงเป็นทุนพื้นฐานของการผลิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

จากการพูดคุยกับ ลุงแดง อำนาจปลุก ผู้สูงอายุในหมู่บ้านบอกว่า เมื่อสมัยที่หมู่บ้านแม่กะมาตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านแรกของตำบลพื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านมีอาณาเขตกว้างมากที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ราบลุ่มสำหรับทำนาเพาะปลูก และพื้นที่ป่าที่เป็นเนินเขาเล็กๆ มีแม่น้ำแดงกับลำห้วยแม่กะไหลผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านสมัยนั้นปลูกข้าวไว้กินอย่างเดียว ส่วนอาหารอื่น ๆ เก็บเอาจากป่าบริเวณรอบๆ หมู่บ้าน การหากินในสมัยที่ลุงแดงเริ่มโตเป็นหนุ่ม อายุขณะนั้นประมาณ 12-13 ปี เคยเห็นพวกผู้ใหญ่ออกไปหาของกิน โดยการเข้าไปหาในป่า จำพวกหน่อไม้ ผักหวาน เห็ดถอบ และสัตว์ ^{&a-1C} ที่อยู่ตามบริเวณของป่า จำพวกกระทาย แล่น แอ้ งูสิงห์ มาทำเป็นอาหารอยู่เสมอ บางครั้งเห็นชาวบ้านรวมตัวกันเข้าไปตัดไม้มาทำบ้านเรือน ทำพื้นบ้าง ขากลับออกมาก็ได้หน่อไม้ พืชผักต่าง ๆ มาด้วยเสมอ คนสมัยนั้นจึงให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาป่า คือ เจ้าป่าเจ้าเขา โดยการเช่นไหว้ขอความคุ้มครองบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาก่อนเข้าไปในป่า ในกรณีที่มีชาวบ้านที่ออกจากป่ามาแล้วเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา ชาวบ้านก็มักจะพูดกันว่าคน ๆ นั้นเข้าไปทำไม่ดีในป่า เช่น ไปนั่งค้าหัวเจ้าที่เจ้าทางบ้าง ไปถ่ายบัสสาวะรดเจ้าที่บ้าง ไปตัดไม้ที่มีเจ้าที่สถิตย์อยู่บ้าง หรือไปฆ่าสัตว์ที่เป็นของเจ้าที่บ้าง โดยมากจะเป็นสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากพวกของมัน เช่น งูมีขนาดตัวใหญ่กว่าปกติหรืองูที่มีสีผิดปกติบ้าง โดยผู้ที่ทำนายทายทักมักได้แก่ คนที่มีวิชาทางไสยศาสตร์ อาคมเก่งกล้า เป็นพรานป่าอาวุโสในหมู่บ้าน และเป็นผู้ดำเนินการทำพิธีแก้ วิธีการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยมักนำอาหารคาวหวานและสุราขาวไป เช่น ไหว้ขอขมาลาโทษเจ้าที่ที่คนเจ็บได้ไปล่วงล้ำ ลุงแดงยังเล่าให้ฟังอีกว่าบางคนที่ถูกเจ้าป่าเจ้าเขาทำให้มีอันเป็นไปต่างๆ นานา บางคนหาย บางคนไม่หายและได้เสียชีวิตลงไปก็มี บางคนเป็นบ้า เสียสติไปก็มี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านเกิดความกลัว ดังนั้นการเข้าป่าในแต่ละครั้งจะต้องมีการเช่นไหว้ก่อนเพื่อขออนุญาตให้ปกป้องรักษา และการเข้าป่าในสมัยนั้นมักจะไปกับผู้รู้จักป่าในดี เพราะจะไปต้องไม่ทำอะไรมันไม่ดีโดยไม่ตั้งใจ ในสถานที่ที่ผู้คนเคยถูกเจ้าป่าเจ้าเขาหรือเจ้าที่เจ้าทางลงโทษมาแล้ว ซึ่งผู้มีอำนาจจะรู้ว่าตรงนั้นคือที่อะไร ตรงนี้คืออะไร อะไรควรทำ อะไรควรละเว้น และป่ายังเป็นตัวช่วยปรับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติได้อย่างดี ทำให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล ต้นไม้และดินทำหน้าที่ในการเก็บกักน้ำไม่ให้ไหลบ่าลงมาอย่างรวดเร็วในฤดูฝน และยังทำหน้าที่ในการคลายน้ำออกมาเป็นต้นกำเนิดของลำห้วย ที่มีน้ำไหลซึมออกมาเป็นทางน้ำตลอดปี ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามบริเวณที่มีทางน้ำไหลผ่าน ได้รับน้ำเพื่อนำมาใช้ในการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ อุปโภคและบริโภค นอกจากนี้ยังมีสัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำจำพวก กุ้ง หอย ปู ปลา เป็น

แหล่งอาหารของชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านได้สังเกตเห็นความสำคัญของป่า ซึ่งเปรียบเสมือนสายใยของการดำรงชีวิตร่วมกันของชาวบ้านที่จะต้องปกป้องรักษาไว้ให้กับลูกหลานสืบต่อไปในอนาคต

ลุงอุทัย จันทรทิพย์ ประธานกลุ่มสหกรณ์การเกษตรและอดีตผู้ใหญ่บ้าน และเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนพื้นที่ทำนากันแม่กะมีมากจนชาวบ้านเหลือทิ้งไว้เป็นที่ว่างและเป็นที่อยู่ของสัตว์เล็กๆ จำพวกแมลงที่อาศัยอยู่ตามไต้ดิน เช่น แมงมัน แมงนูน จิ้งกั่ง และสัตว์จำพวกปู หนู ตุ่น กบ เขียด ที่ขุดรูอยู่ พอถึงช่วงฤดูกาลของการปลูกข้าว สัตว์จำพวกนี้จะออกมาหากิน ชาวบ้านก็จะพากันออกไปจับมาทำเป็นอาหาร ถ้าเป็นหน้าแล้งหลังจากเก็บผลผลิตแล้ว ชาวบ้านก็จะพากันออกไปจับมาทำเป็นอาหาร ถ้าเป็นหน้าแล้งหลังจากเก็บผลผลิตแล้ว ชาวบ้านก็จะออกไปหาขุดสัตว์และแมลงเหล่านี้ตามท้องทุ่งนาทำอาหารเป็นประจำ

ลุงอุทัย ยังบอกอีกว่าในอดีตทำนา ชาวบ้านได้นิยมใช้ควายเป็นแรงงานในการไถนา ขณะที่ชาวบ้านกำลังไถนาสมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้หญิงกับเด็กอายุ 7-8 ขวบขึ้นไปได้เดินตามเพื่อคอยเก็บมูลที่อาศัยอยู่ในรู และถูกคันไถพลิกเนื้อดินขึ้นมาปุ๊บจะติดออกมาด้วยโดยพวกผู้ใหญ่ที่ชำนาญ จะใช้มือเก็บ ส่วนเด็กเล็กๆ จะใช้สวิงที่มีขนาดพอเหมาะกับขนาดของตนเอง คอยช้อนมูลมาทิ้งมาจากน้ำแล้วนำไปใส่ถังน้ำบ้าง ตะข้องบ้าง วิธีการดำรงชีวิตของชาวบ้านแม่กะสมัยนั้นขึ้นอยู่กับป่าและท้องทุ่งนา ซึ่งความเป็นธรรมชาติของป่าเขา สายน้ำ และท้องทุ่งนา ชาวบ้านเข้ามาเป็นทุนพื้นฐานในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ตั้งแต่บรรพบุรุษมาแล้ว ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสภาพป่ายังพอหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้าง โดยลุงอุทัยยังบอกต่อว่าป่าที่เคยเป็นของหมู่บ้านแม่กะ แต่ตอนนี้ป่าไม่ได้อยู่ในเขตของบ้านแม่กะแล้ว เพราะการเพิ่มขึ้นของคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและได้ขยายอาณาเขตของหมู่บ้านออกไปเป็นบริเวณกว้าง ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในการตั้งบ้านเรือนก็จะข้ามท้องทุ่งนาไปตั้งเป็นหย่อม ๆ ต่อมากลายเป็นกลุ่มบ้านที่ชาวบ้านเรียกว่าป๊อก ราวปี พ.ศ.2510 ทางอำเภอเห็นว่าพื้นที่การปกครองของหมู่บ้านแม่กะมีจำนวนชาวบ้านมากขึ้นและพื้นที่ได้ขยายเพิ่มขึ้น ทำให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นอีกหลายหมู่บ้านในบริเวณใกล้เคียง โดยการรวมป๊อกของหมู่บ้านแม่กะไปรวมกับป๊อกของหมู่บ้านทุ่งหลวงตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านหนองบัว และรวมกับป๊อกของหมู่บ้านสำนุเลย ตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านม่วงชุม ทำให้พื้นที่ป่าของหมู่บ้านแม่กะย้ายไปอยู่ในพื้นที่ที่ตั้งขึ้นใหม่ในบริเวณรอบ ๆ บ้านแม่กะ ถึงแม้ป่าจะอยู่ในอาณาเขตของหมู่บ้านอื่นของตำบลแม่แตง แต่ชาวบ้านของบ้านแม่กะกับชาวบ้านของหมู่บ้านอื่นที่อยู่รายล้อมบ้านแม่กะยังมีความเกี่ยวพันเป็นญาติพี่น้องกันอยู่ เพียงแต่มีการแบ่งแยกพื้นที่ที่อาศัยอยู่ตามโครงสร้างของฝ่ายปกครองของอำเภอเท่านั้น ชาวบ้านแม่กะก็ยังสามารถใช้

พื้นที่ป่าที่เคยใช้ทำมาหากินได้ตามปกติ แต่ถูกควบคุมการใช้พื้นที่ป่าจากหมู่บ้านอื่นๆ ด้วย เนื่องจากทรัพยากรป่ากำลังหมดไป และชาวบ้านถือกันว่าป่าและทรัพยากรที่ได้จากป่าเป็นของหน้าหมู่บ้าน (ส่วนรวม) ทุกคนมีสิทธิ์ใช้และทุกคนก็มีสิทธิ์ปกป้องรักษาไว้ ชาวบ้านจึงร่วมกันออกกฎระเบียบของการใช้ทรัพยากรป่าในเรื่องของการห้ามตัดไม้ยืนต้นถาวร ห้ามเผาป่าเพื่อล่าสัตว์โดยมากมักเป็นสัตว์เล็กๆ เช่น กระจง ค่าง แล่น ขี้ ห้ามเข้าไปเก็บของป่าเกินความจำเป็น ในการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านทั่วไปส่วนใหญ่ไม่ค่อยหากินกับป่าแล้ว ยกเว้นชาวบ้านที่ยากจน เพราะการคมนาคมสะดวกทำให้สามารถซื้อหาที่ตลาดไปรับประทานได้ง่ายกว่า

จากการแบ่งแยกพื้นที่เดิมของหมู่บ้านแม่กะ ไปเป็นพื้นที่หมู่บ้านอื่น ทำให้พื้นที่ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรของชาวบ้านลดน้อยลง ประกอบกับการเพิ่มของสมาชิกในหมู่บ้าน ทำให้ขาดแคลนพื้นที่ที่ใช้ในการผลิต ผู้ใหญ่วิเชียรเล่าว่า ทุกวันนี้ชาวบ้านแม่กะมีพื้นที่เฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 2-3 ไร่ รวมทั้งพื้นที่ที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทำให้การผลิตลดน้อยลง ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงนิยมออกมารับจ้างแรงงานภาคเกษตรกับเจ้าของที่มีพื้นที่การทำเกษตรมาก แต่จากการสังเกตพบว่ามีพื้นที่ว่างอีกจำนวนหลายแปลงที่ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า มีวัชพืชขึ้นอยู่เต็มไปหมด ซึ่งชาวบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กัน และพ่อหลวงวิเชียรได้คำตอบตรงกันว่า ที่เหล่านั้นเป็นของคนกรุงเทพฯ เป็นของคนในอำเภอบ้าง เป็นของเจ้านายบ้าง เจ้านายในที่นี้คือผู้ที่ เป็นข้าราชการระดับสูง โดยเฉพาะราชการการปกครอง นักการเมืองทั้งระดับจังหวัดและระดับชาติ และข้าราชการการเมือง ผู้คนเหล่านี้ได้เข้ามาซื้อที่จากชาวบ้าน บางคนก็ซื้อจากคนใกล้ชิดที่เข้ามาเสนอขายให้ ชาวบ้านบางรายที่ต้องการเงินเพื่อนำมาใช้หนี้ให้กับนายทุน เงินก็ขอความช่วยเหลือจากหัวหน้านักการเมืองช่วยติดต่อขายให้ ทำให้ราคาไม่ค่อยยุติธรรมมากนัก

พื้นที่การผลิตของชุมชน ชาวบ้านแม่กะใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติของแม่น้ำแดง กับลำห้วยแม่กะ ชาวบ้านมีวิธีจัดการน้ำโดยการเลือกสมาชิกของหมู่บ้านขึ้นมาเป็นคนจัดการเรียกว่าแก่ฝาย มีหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดระบบการใช้น้ำในการเกษตรให้กับชาวบ้านอย่างทั่วถึง ยุติธรรม อ้ายบุญเมือง ศรีสุภาพ แก่เหมือง (ผู้จัดการน้ำ) บอกว่า การจัดการน้ำให้กับชาวบ้านต้องจัดการอย่างยุติธรรมที่สุด ไม่มีการนำความสัมพันธ์ส่วนตัวมาเป็นตัวกำหนด เพราะผู้ใช้น้ำทุกคนมีความต้องการเหมือนกันหมด และยังเป็นญาติพี่น้องกันด้วย ดังนั้นการจัดการน้ำของแก่ฝายจึงไม่ค่อยเกิดปัญหามากนัก ในเรื่องของการใช้น้ำ ผู้ใช้น้ำรู้กันเองว่าควรทำอย่างไร มีการพูดคุยกันอยู่เสมอระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกัน ซึ่งหลักปฏิบัติที่ทำกันมาคือ ผู้ที่อยู่ท้ายลำเหมืองได้ใช้น้ำพร้อมกับผู้ที่อยู่ทาง

ตั้งน้ำเพราะ เป็นข้อตกลงกันว่า เวลานั้นมาให้ผู้ที่อยู่ต้นน้ำปล่อยน้ำให้ไหลไปทางท้ายลำเหมืองชัก
 ระบายหนึ่งก่อน โดยส่วนมากแก่เหมืองได้มีการบอกระยะ เวลาปิด-เปิดน้ำให้ผู้ใช้น้ำทราบเป็นระยะ
 ดังนั้นผู้ที่อยู่ทางต้นน้ำจะคำนวณเวลาเอาน้ำไปใช้ได้ซึ่งการท่อน้ำไปใช้ไม่อนุญาตให้ท่อน้ำไปใช้หมด
 แต่แบ่งน้ำให้ไหลไปให้ผู้ที่อยู่ท้ายลำเหมืองด้วยการถ่าน้ำก็เช่นเดียวกัน ชาวบ้านได้บอกกันเองและ
 จัดการกันเอง อาจมีปัญหาบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วสามารถตกลงกันได้

3.2 ทูตทางด้านวัตถุ

ทูตด้านวัตถุเป็นทูตที่ได้จากสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของบรรพบุรุษ ที่ตกทอดมายัง
 ลูกหลานผู้สืบสกุล โดยนำทูลชนิดนี้มาเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ทูตทางด้านวัตถุที่มีอยู่ในชุมชน
 เป็นผลผลิตที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ทักษะภูมิปัญญาของบรรพบุรุษต้นตระกูลในอดีต ลุงอุทัย
 เจริญวงศ์ ประธานกรรมการวัด ได้เล่าให้ฟังว่า วัดเป็นสถาบันทางศาสนาที่ทำหน้าที่ยึดเหนี่ยว
 ทางด้านจิตใจของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และเป็นสถานที่รวมกลุ่มคนได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้
 เกิดความรักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นผลทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และชาวบ้านที่
 นับถือศาสนาพุทธมักมีความสัมพันธ์กับวัดตั้งแต่เกิดไปจนถึงตาย ในหลายๆ เรื่อง ตั้งแต่เกิดมาให้
 พระตั้งชื่อ ้วยเรียนสมัยก่อนก็ไปเรียนที่วัด มีกิจกรรมงานที่จำเป็นมีพิธีทางศาสนา เช่น แต่งงาน
 ขึ้นบ้านใหม่ ก็นิมนต์พระมาทำพิธี ของใช้ต่าง ๆ ก็ยืมของวัด เป็นต้น วัดบ้านแม่กะเป็นวัดเก่าแก่ที่
 สร้างขึ้นมาประมาณ 250 ปีมาแล้ว คุณพ่อของลุงอุทัยได้เล่าให้ลุงอุทัยฟังว่า เดิมทีเมื่อตั้งหมู่บ้าน
 ครั้งแรกยังไม่มีวัดชาวบ้านที่มาตั้งรกรากอยู่ขณะนั้น เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่บรรพบุรุษที่ได้ให้
 ความเคารพนับถือและได้ถ่ายทอดคิดมาถึงลูกถึงหลานที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านมา ขณะที่มา
 อยู่บ้านแม่กะในตอนนั้น ชาวบ้านจะพากันไปทำบุญทำทานกันที่วัดแม่แดง ที่อยู่ไปทางทิศใต้ของตำบล
 แม่แดง ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร สมัยนั้นการเดินทางไปมาระหว่างวัดแม่แดงกับบ้าน
 แม่กะไม่สะดวก ต้องตัดผ่านท้องทุ่งนาและที่รกชั้น ชาวบ้านแม่กะจึงได้ประชุมตกลงโดยมีความคิดว่า
 หมู่บ้านของเราจะมีสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาสักที่หนึ่ง เพราะเวลาหมู่บ้านมีงานพิธีต่างๆ ใน
 หมู่บ้านไม่ต้องไปนิมนต์พระที่ไกลๆ มาทำพิธี และเพื่อเป็นศิริมงคลต่อหมู่บ้าน และเป็นศูนย์รวม
 ทางด้านจิตใจ ชาวบ้านจึงร่วมกันสร้างวัดแม่กะเพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ที่พูดกันไว้ครั้งแรกในการ
 สร้างวัด ชาวบ้านจะร่วมกันบริจาคที่ดินตามเจตนารมณ์โดยการกำหนดพื้นที่ ไม่มีการวัดเนื้อที่ชาวบ้าน
 ที่ให้บริจาคที่ดิน ชาวบ้านได้ใช้แนวเขตของตนที่ต้องบริจาคที่ดินของวัดในขณะนั้น จึงมีสภาพว่า ๆ

แหวง ๆ ติดกันบ้าง ไม่ติดบ้าง พร้อมกับได้ช่วยกันสร้างกุฏิขึ้นมา 1 หลัง แล้วพากันไปนิมนต์พระที่วัดแม่แตงมาจำพรรษาอยู่ ขณะนั้นเรียกว่าสำนักสงฆ์ ต่อมาชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างศาลาการเปรียญขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำพิธีทางศาสนา สิ่งก่อสร้างทุกอย่างทางชาวบ้านจะร่วมกันสร้างขึ้น บางคนช่วยออกเงิน บางคนบริจาคไม้ที่ใช้ในการก่อสร้าง มีหลายครอบครัวที่นำอาหารมาเลี้ยงผู้กันตรงบริเวณที่ก่อสร้าง คนที่ไม่ค่อยมีเงินมีทองก็ได้บริจาคในส่วนของแรงงาน ชาวบ้านได้ร่วมกันร่วมใจกันในลักษณะนี้ จนสามารถสร้างวัดจนแล้วเสร็จ และได้สถาปนาเป็นวัดประมาณปี พ.ศ.2280

การจัดการบริหารของวัดบ้านแม่กะ พระสงฆ์กับชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีกรรมการวัดและกรรมการหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการรับผิดชอบ จากการบอกเล่าของประธานกรรมการวัดที่ชาวบ้านเรียกว่าแก้ววัด (ลุงไฉญญา เจริญวงศ์) ว่า การดำเนินกิจกรรมของวัดจำเป็นต้องมีเงินเพื่อเป็นทุนดำเนินการ คณะกรรมการวัดและหมู่บ้านร่วมกับพระสงฆ์องค์เจ้ากับชาวบ้านได้ประชุมปรึกษาหารือกันและได้มีการตกลงกันในการหาเงินเพื่อมาเป็นทุนนั้น โดยออกกฎระเบียบของหมู่บ้านในการเก็บเงินจากชาวบ้านที่อยู่ในรูปแบบของประเพณีนิยมดังนี้

1. เก็บเงินค่าผ้าอาบน้ำฝนครัวเรือนละ 20 บาท เป็นประจำทุกปี
2. เก็บเงินค่าข้าวประจำปี แต่ละครัวเรือนจะเก็บเป็น 3 ชั้น คือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เก็บชั้นที่ 1 เป็นเงิน 200 บาท รองลงมาชั้นที่ 2 เป็นเงิน 150 บาท และชั้นที่ 3 สำหรับผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก เป็นเงิน 100 บาท ลุงไฉญญาบอกว่าเดิมการเก็บเงินค่าข้าวประจำปี จะเก็บเป็นข้าวเปลือกเมื่อตอนฤดูเก็บเกี่ยวข้าวประมาณเดือนมกราคมของทุกปี ผู้ที่ไม่ได้ทำนา ก็จะต้องซื้อข้าวเปลือกมาในราคา 50 บาทต่อถัง ซึ่งชั้นที่ 1 จำนวน 4 ถัง ชั้นที่ 2 เก็บจำนวน 3 ถัง และชั้นที่ 3 เก็บจำนวน 2 ถัง ต่อมาได้เปลี่ยนจากการเก็บค่าข้าวประจำปีอยู่ในรูปของตัวเงิน เนื่องจากปริมาณการใช้ข้าวของวัดมีน้อย ทำให้ข้าวเหลือ ดังนั้นเพื่อให้ปฏิบัติตามประเพณีที่ผ่านมา จึงกำหนดชั้นในการเก็บแต่ละครอบครัวเป็นจำนวนเงินแทนข้าวเปลือก

3. เก็บเงินในกิจการเฉพาะเป็นครั้งคราว เช่น เมื่อมีงานปอยหลวงของหมู่บ้าน จะเก็บครัวเรือนละ 500 บาท ถ้าเป็นปอยหลวงของวัดเครือข่ายกัน (มีความสัมพันธ์กัน) จะเก็บวัดละ 20 บาท ซึ่งบางครั้งจะเก็บพร้อมกัน 2 วัดบ้าง 3 วัดบ้าง เก็บเมื่อมีงานการก่อสร้างภายในวัดเพื่อสาธารณประโยชน์ตามความจำเป็นเป็นครั้งคราวไป จำนวนเงินไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและมติของที่ประชุมของชาวบ้าน ค่าบำรุงของที่ยืมจากวัดไปใช้ในงานส่วนตัว เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เก็บงานละ 300 บาท งานศพ เก็บงานละ 500 บาท

4. เก็บเงินค่าการใช้สาธารณูปโภคของวัด เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา โดยเก็บทุกเดือน คร่าวๆ เดือนละ 10 บาท

5. เงินที่ได้จากการทอดผ้าป่าของหมู่บ้านทุก ๆ ปี จำนวนไม่แน่นอน

6. เงินที่ได้จากค่าอื่น ๆ จากการบริจาคและทำบุญจากบุคคลภายนอก เช่น งานผ้าป่า งานกุศล และเงินสมทบทุนบริจาคสร้างถาวรวัตถุที่บุคคลภายนอกเข้ามาบริจาคกับทางวัดโดยมีคณะกรรมการวัดเป็นผู้ดูแลร่วมกับเจ้าอาวาส

ส่วนวัตถุอื่นๆ ที่ไม่เป็นตัวเงิน ทางวัดจะได้จากการทำบุญทำทานของชาวบ้านบ้าง บุคคลภายนอกที่เข้ามาร่วมทำบุญในงานเทศกาลต่าง ๆ บ้าง จะอยู่ในจำพวกของอุปโภค บริโภค เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง เครื่องใช้จำพวกถังน้ำ พัดลม นาฬิกาการแขวน ภาชนะถ้วยชาม กาละมัง แก้วน้ำ กาน้ำ ไม้เท้า แก้ว และอื่น ๆ

อาจารย์สังวรณี ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า โรงเรียนบ้านแม่กะเป็นโรงเรียนที่ตนเองเคยศึกษาเล่าเรียนมาตั้งแต่เด็ก และได้กลับมาสอนที่นี่ซึ่งเป็นบ้านเกิดของตนเอง เดิมทีของโรงเรียนเป็นที่ได้มาจากการสร้างวัดของบรรพบุรุษ แต่ยังไม่มีการก่อสร้างเพราะเป็นที่แยกต่างหากออกไปจากบริเวณวัด ทางด้านทิศเหนือ การศึกษาของคนในสมัยนั้นผู้คนพากันไปเรียนที่วัด ไปเรียนกับพระในวัด เป็นเด็กวัดบ้าง เด็กบ้านบ้าง เป็นเณรบ้าง ต่อมาทางองค์การบริหารการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาตั้งโรงเรียนขึ้น บริเวณวัดซึ่งเป็นที่ตั้งปัจจุบันของโรงเรียน เป็นโรงเรียนประชาบาล ตามความเรียกร้องของชาวบ้านที่ต้องการมีโรงเรียนแยกออกมาจากวัด เนื่องจากชาวบ้านพากันส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนกับพระมากขึ้น ขณะเดียวกันลูกหลานที่เป็นผู้หญิงกลับไม่ได้รับโอกาส

ในการศึกษาเล่าเรียนในครั้งนั้น เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่าวัดเป็นสถานที่ของบุรุษเพศ ไม่ควรให้ผู้หญิงเข้าไปร่วมกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากการทำบุญตามประเพณีเท่านั้น เพราะบางสถานที่ที่เป็นเขตหวงห้ามสำหรับผู้หญิง เช่น อุโบสถ กุฏิพระเณร ชาวบ้านจึงเรียกร้องไปที่อำเภอเพื่อขอโรงเรียนไว้สำหรับการศึกษาของเด็กในหมู่บ้าน ตั้งแต่ประมาณค.ศ. 1960 จำนวนโรงเรียนแม่กะซึ่งเป็นโรงเรียนประชาบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในขณะนั้นเป็นต้นมา มีตอนแรกมีครูไม่มากนัก ประมาณ 2 คน ทำหน้าที่สับเปลี่ยนกัน ต่อมาได้ครูเพิ่มขึ้นและเปลี่ยนหน่วยงานไปสังกัดกับสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ

ในด้านการรักษาสุขภาพ เนื่องมาจากความเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น เดิมชาวบ้านได้ใช้วิธีรักษาแผนโบราณ จากแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งหมอควง เจริญทรัพย์ หมอพื้นบ้านที่ชำนาญด้านคาถาอาคม (หมอเป่า) เล่าว่า เมื่อก่อนคนที่เจ็บไข้เจ็บป่วย (งูสวัด) จะมาขอให้ทำการรักษาอยู่เสมอ โดยการนำวิชาคาถาอาคมได้ร่ำเรียนมาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันมีแพทย์แผนใหม่เข้ามาในหมู่บ้าน โดยมีการก่อสร้างสถานอนามัยระดับตำบลขึ้นที่หมู่บ้านแม่กะ ใช้สถานที่ของวัดที่อยู่นอกบริเวณวัด มีเจ้าหน้าที่อนามัย (ชาวบ้านเรียกหมอ) ประจำอยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวบ้านที่เคยมาให้ความช่วยเหลือรักษาให้ลดน้อยลงไป เนื่องจากเด็กรุ่นใหม่ให้ความเชื่อถือทางการแพทย์สมัยใหม่ จะมีแต่ผู้ใหญ่ช่วยกลางคนขึ้นไปยังมีความเชื่อและใช้วิธีรักษาแบบหมอพื้นบ้าน (บางคนเรียกหมอเมือง) อยู่

3.4 ทูทางสังคมวัฒนธรรม

การอยู่ร่วมกันของชาวบ้านแม่กะ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะของสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการจัดการในเรื่องของทรัพยากรร่วมกัน มีการจัดการบริหารหมู่บ้านร่วมกัน มีการจัดการผลผลิตของหมู่บ้านร่วมกัน กลุ่มเป็นกลไกที่สำคัญในการจัดการสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จึงมีการจัดตั้งกลุ่มเฉพาะขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกัน เกื้อกูลกันภายในกลุ่มเฉพาะนั้นๆ แล้วขยายออกไปเป็นเครือข่ายกับกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มฌาปนกิจศพ กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตรกร การปฏิบัติงานต่างๆ ของกลุ่มจะใช้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นทุนในการดำรงชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านแม่กะ

ทูทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน คือ

3.4.1 ทูทางภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4.2 ทูทางองค์ความรู้สมัยใหม่

3.4.3 ทูกลุ่มองค์กรและเครือข่าย

3.4.1 ทูทางภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งสืบทอดติดต่อกันมาครั้งบรรพบุรุษ กลุ่มชนรุ่นหลังได้เรียนรู้จากการฝึกฝน ในการทำไร่ ทำนา ทำสวน สร้างบ้าน ทำอาหาร การหาแหล่งอาหารจากป่า จากผืนแผ่นดินมาบริโภคในครอบครัว จากการสัมภาษณ์ คุณเอี่ยมไพโร บึงวัง ได้เล่าให้ฟังว่า การหาแหล่งอาหารเพื่อใช้ในการบริโภค จะเป็นหน้าที่ของพ่อบ้าน ส่วนการปรุงและ

ประกอบอาหาร เป็นหน้าที่ของแม่บ้าน การหาแหล่งอาหารและการประกอบอาหารของชาวบ้าน จะอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากบรรพบุรุษ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้เป็นทุนในการดำรงชีวิต เช่น การเรียนรู้วิธีการปลูกพืชผักต่างๆ การเรียนรู้วิธีการจับสัตว์มาเป็นอาหาร การเรียนรู้การ เลือกวัตถุมาปรุงอาหาร และการเรียนรู้แปรรูปอาหารถนอมอาหาร ภูมิปัญญาเหล่านี้ เป็นภูมิปัญญา ดั้งเดิมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในโบราณกาล ไม่สามารถกำหนดได้ว่าเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใดและสิ้นสุดเมื่อใด ตราบใดที่คนรุ่นหลังยังเห็นคุณค่าของผลผลิตพื้นบ้าน การทำอาหารพื้นบ้าน และมีการถ่ายทอดความ รู้ ความคิด และความเชื่อ ตามสถานการณ์ที่ชาวบ้านยังเห็นว่าภูมิปัญญาเหล่านี้ยังมีความสำคัญ และควรอนุรักษ์ ให้คงอยู่กับการดำรงชีพของลูกหลานในอนาคตต่อไป ทุนทางสังคมวัฒนธรรมประ เภทนี้ เป็นทุนที่สร้างสรรค์ ที่เกิดขึ้นจากการอบรมสั่งสอนประกอบกับความเฉลียวฉลาดของตัวบุคคล นั้นเอง เป็นพรสวรรค์ของมนุษย์ ที่ถูกสร้างขึ้นมาในความแตกต่างกัน

ทุนทางภูมิปัญญาของชาวบ้านแม่กะซึ่งถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา ปรากฏให้เห็นดังต่อไปนี้

ภูมิปัญญาการหาอาหาร แหล่งอาหาร และเครื่องมือที่ใช้

วิธีการหาแหล่งอาหาร เป็นวิทยาการอย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมาจากการสัมภาษณ์ นายทัต พรหมแสน เกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านแม่กะ เล่าให้ฟังว่า เมื่อตอนเป็นละอ่อน(เด็ก) มักจะติดตามพ่อแม่ออกไปห้องทุ่งนา เคยดูผู้ใหญ่ไถนาได้เห็นแม่กับพวกพี่ๆ เดินตามจี่ไถ่(รอยไถ่) เพื่อคอย เก็บปุ๋นนาที่ติดขึ้นมาที่รอยจี่ไถ่มีจำนวนมาก ก็เดินเก็บปุ๋นนาไปกับเขาไปได้บ้างไม่ได้บ้าง บางครั้งพ่อก็ พาออกไปหาปลาตามท้องนา โดยการนำไซ้ไปวางตามร่องน้ำ มีไว้สำหรับขังน้ำ(ถ่ายน้ำ) ระหว่างพื้นที่ปลูกข้าวที่มีคันดินกับน้ำล้อมรอบ พ่อได้บอกว่า เวลาเอาไซ้ไปดักปลาต้องไปตอนหัวค่ำ และต้องไปคนเดียว เพื่อไม่ให้คนอื่นรู้ว่าเราดักไซ้ไว้ตรงไหน เพราะคนอื่นจะแอบไปยกไซ้ของ เราเพื่อดูว่าไซ้ของเราติด (ได้) อะไรบ้าง ไซ้ที่ใช้ดักปลาชาวบ้านได้มาว่าสตุ้ที่หาได้ โดยการ ตัดไม้บึง(ไผ่บง)ต้นที่มีอายุประมาณ 3 ปี เพื่อทำให้ได้ไม้แก่ที่มีคุณสมบัติเหนียวและคงทน มาเป็นว่าสตุ้ ที่สำคัญในการผลิต ไซ้ที่ผลิตมีหลายชนิดตามความเหมาะสมของประเภทของสัตว์น้ำ ขนาดของ สัตว์น้ำ และสภาพแวดล้อมที่จะดัก (วาง) ไซ้ คือ

1. ไซ้กึ่ง ใช้ไม้บึงเหลารูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 มิลลิเมตร ยาว ประมาณ 1 เมตร สานขึ้นรูปทรงกระบอก ตรงด้านล่างจะมีทางเข้าของกึ่งกับปลาเล็ก ลักษณะ เป็นกรวย มีเงี่ยงกึ่งหรือปลาเล็กทวนน้ำออกมา ไซ้กึ่งชนิดนี้ใช้สำหรับดักกึ่งและปลาเล็ก

2. ไช้ป่อหลอด ไช้ไม้บง เหลากลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 มิลลิเมตร การสานขึ้นรูปให้มีลักษณะ 2 ช่วง คือ ช่วงหัวยาวประมาณครึ่งเมตร ช่วงหางประมาณ 1 เมตร นำมาประกบกันแล้วใช้ไม้ไผ่บงเหลาลักษณะแบนกว้าง ประมาณ 2 เซนติเมตร มาประกบตรงรอยต่อของส่วนหัวกับส่วนหาง ในส่วนหัวมีช่องสำหรับให้ปลาว่ายเข้าไปในไช ตรงปลายหางเข้ามีลักษณะเป็นก้นกรวยมีเงี่ยงสำหรับกันไม่ให้ปลาว่ายน้ำทวนออกมาวางสลับหัวหางกัน เพื่อให้ปลาที่ว่ายตามน้ำเข้าทางหนึ่งและปลาที่ว่ายทวนน้ำเข้าอีกทางหนึ่ง

3. ไช้หัวหมู ใช้ไม้บงที่เหลาแบน (ชาวบ้านเรียกว่าดอก) ขึ้นรูปทรงกระบอกคล้ายหัวหมู ตรงปลายเป็นลักษณะ เหลี่ยมตรงปากกรวยทรงกระบอก มีฝาที่ทำด้วยไม้บงที่สานเป็นตะแกรงปิดโดยยึดด้วยไม้ไผ่บง ด้านล่างมีหางเข้าลักษณะ เป็นรูปกรวยตรงปลายมีเงี่ยงสำหรับกันปลาว่ายทวนออกมา

4. เอ่อ เป็นไช้ที่สานด้วยไม้บงมีลักษณะ เป็นกรวยตรงปากกรวยกว้างประมาณ 1 เมตรเศษ ร้อยเชือกสำหรับหัวขึ้นจากน้ำ ใช้สำหรับจับปลา ตามแม่น้ำลำคลอง ลักษณะวิธีการจับปลาค้างๆ กับการยกจำ(ยกยอ) ในการจับสัตว์น้ำของไทย

นายทัตยังบอกอีกว่า ศัตรูของต้นข้าวนอกจากปูแล้ว ยังมีหนูนาที่คอยกัดกินต้นข้าว ทำให้เกิดความเสียหาย ชาวบ้านจึงพากันออกล่าหนูนามาทำเป็นอาหารเพราะเชื่อว่าหนูนาเป็นสัตว์กินข้าว ดังนั้นเนื้อของหนูนาจะต้องสะอาดกว่าของหนูบ้าน นายทัตได้บอกอีกว่า การล่าหนูนาได้กระทำกันตอนต้นข้าวกำลังตั้งท้องไปจนถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยการวางกับดักวางตรงทางเดินของหนู ซึ่งชาวบ้านที่ชำนาญมักดูออกว่ารอยทางเดินที่เป็นรอยทางเดินของหนูนา หรือสัตว์อื่น เมื่อตอนเด็ก พ่อเคยพาออกไปดักหนูและชี้ให้ดูลักษณะของรอยทางเดินของหนู และการเดินตามรอยไปที่รังของหนูนาที่ขุดอยู่ในดิน เมื่อออกไปกับพ่อบ่อยๆ ก็เลยจดจำตามคำบอกของพ่อ พ่อได้สอนถึงลักษณะของการวางกับดัก พ่อเรียกกับดักที่ใช้อยู่เสมอว่า "กับพัน" "กับพันสร้างขึ้นจากการใช้ไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายแฉ่วที่ตัดสัตว์ปีก แต่แตกต่างกันที่ กับพัน ใช้แรงกดต้นไม้ 2 อันให้ติดกัน โดยแรงกดของไม้ไผ่ที่ถูกรั้งด้วยเชือก การทำงานเมื่อมีสัตว์(หนูนา)เดินผ่านมาได้เหยียบไม้ด้านล่างทำให้สลักที่ยึดตัวแฉ่วหลุด ทำให้แฉ่วที่รั้งด้วยเชือกเหินว่อนเล็กน้อย กลับคืนในสภาพปกติ ทำให้เกิดแรงกดลงบนต้นไม้ด้านบนที่อยู่ตรงกันข้ามกับต้นไม้ที่สลัก (หนูนา) สัมผัส ต้นไม้ 2 อันก็ถูกกดเข้าหากันอย่างรวดเร็ว ทำให้สัตว์ (หนูนา) ถูกบีบระหว่างต้นไม้ทั้ง 2 อันนั้น กับพันเป็นเครื่องมือที่จับสัตว์ที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ตามธรรมชาติที่คนโบราณค้นคิดขึ้นมาและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาการเลือกวัตถุดิบมาปรุงอาหาร

ประชากรทางภาคเหนือ นิยมการนำพืชพื้นบ้านมาปรุงอาหาร โดยมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า พืชผักพื้นบ้านเป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสารอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย อีกทั้งยังมีสรรพคุณในการป้องกันและรักษาโรคบางชนิดที่มักเกิดขึ้นกับคนในชนบท จากการที่คนในชนบทเห็นคุณค่าของพืชพื้นบ้าน จึงทำให้มีการนำพืชพื้นบ้านที่ปกติมักอยู่ในป่ามาปลูกไว้ตามบริเวณรอบรั้วบ้าน เมื่อนำมาบริโภค พืชพื้นบ้านบางชนิดสามารถนำมารักษาโรคได้โดยตรง จากการสัมภาษณ์นางเอี่ยมไพร บึงวัง ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเล่าให้ฟังว่าตนเองชอบทำอาหารมาตั้งแต่เด็กๆ เวลาคุณแม่ออกไปเก็บผักเก็บไม้ มักติดตามไปเก็บด้วยเสมอ คุณแม่มักบอกให้ฟังเสมอว่าผักชนิดนี้ชื่อว่าอะไร ให้นำทำอะไรได้บ้าง บางครั้งถ้าสงสัยถึงก็ถามท่านว่าพืชชนิดนี้มีชื่อเรียกว่าอะไร ส่วนสรรพคุณต่างๆ ของพืชผักแต่ละชนิด คุณพ่อเป็นผู้บอกให้รู้ เวลากินอาหารบ่อยครั้งเมื่อมีอาหารมีอะไรบ้าง ก็ตามที่มีลาบ (พื้นบ้านชนิดหนึ่ง) โดยเฉพาะลาบดิบ คุณพ่อมักจะเก็บพืชผักแต่ละชนิดมากับ (เครื่องเคียง) ก็จะสอนลูกๆ ว่า ผักชนิดนี้เรียกว่าอะไร กินเพื่อแก้ (ป้องกัน) ลักษณะอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการรับประทานของดิบๆ สุกๆ เช่น ก๋วยเตี๋ยว (ใบกระเพรา) ใช้แก้คลื่นไส้อาเจียนและป้องกันอาการอาหารเป็นพิษ หอมคั่ววน (ใบสะระแหน่) ใช้ป้องกันอาหารท้องอืดท้องเฟ้อ กล้วยผาใบ ป้องกันอาการจุกเสียดแน่นท้อง เช่นเดียวกับดีปลีและดอกจันทร์ ส่วนสะเรียม (สะเดา) ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นพืชผักที่มีรสขม มีส่วนประกอบของตัวยาทุกชนิดที่มาอยู่รวมกันเหมือนกันใบของต้นขี้เหล็กของไทย และผักอื่น ๆ ตามความเชื่อของแต่ละบุคคลและรสชาติของพืชผักที่ต้องการ

นางเอี่ยมไพร ยังบอกด้วยอีกว่าผักพื้นบ้านที่นิยมกันมาปรุงอาหารพื้นบ้านมีหลายชนิด เช่น ผักฮ้วน ผักแฉ้ว ผักเชียงดา ผักขี้เหล็ก ผักหวานบ้าน ผักบั้ง ผักก้านแดง ผักสะลิดดา ผักแปม ผักปอมป้อมเปื้อ และอื่น ๆ

ภูมิปัญญาทางแปรรูปอาหารและการถนอมอาหาร

การแปรรูปอาหารและการถนอมอาหารเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการนำอาหารมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยมีเงื่อนไขมาจากเรื่องเวลาและฤดูกาล การคมนาคม และผลผลิตที่ได้ซึ่งจากการสัมภาษณ์แม่อุ้ยศรีนวล ฐานชัย ผู้สูงอายุและกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อให้ฟังว่า เมื่อก่อนการเดินทางไปมาหากินไม่สะดวก การจะไปเยี่ยมเยียนญาติมิตรที่อยู่ไกลต้องใช้เวลานานหลาย ๆ วัน ซึ่งขณะนั้นใช้วิธีเดินด้วยเท้า การเดินเท้ามักมีคนร่วมเดินทางไป

ด้วย ถ้าระยะทางไกลและเปลี่ยวจึงจำเป็นต้องมีอาหารติดตัวไปรับประทานระหว่างทาง อาหารที่นำไปส่วนมากเป็นอาหารที่สามารถเก็บไว้ได้หลายวัน ถ้าเป็นเนื้อสัตว์มักนำมาตากแห้งบ้าง เผาเป็นก้อนใหญ่ๆ ให้นำไฟไหม้ด้านนอกจนดำ เวลานำมาปรุงอาหารก็ตัดเอาส่วนทั้งด้านนอกที่มีสีดำออก แล้วเอาเนื้อภายในที่ได้ออกมาปรุงอาหาร ถ้าใช้ไม่หมดก็นำไปเผาบริเวณส่วนที่ถูกตัดออกมาใช้ก่อนหน้านั้น ทั่วๆ ไปเพื่อให้ได้ใช้ในครั้งต่อไป ส่วนการแปรรูปอาหารคือการนำผลผลิตที่ได้มาทำให้อยู่ในสภาพสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูปที่พร้อมบริโภคและสามารถเก็บรักษาได้หลายวัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบจำพวกสัตว์ที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน เช่น การนำหมูที่จับมาได้จำนวนมากเมื่อเหลือจากการนำมาปรุงอาหารแล้วก็ได้นำมาแปรรูปทำเป็นน้ำบู วิธีทำคือ นำหมูมาตำ (โขลก) กับครกที่เป็นไม้ให้ละเอียด โดยใส่ตะไคร้ผสมลงไปด้วยเพื่อดับกลิ่นคาว จะมีน้ำที่อยู่ในตัวของหมูออกมา เมื่อได้หมูที่ถูกตำละเอียดพอประมาณแล้ว นำมาผสมกับน้ำคนให้ทั่ว จากนั้นก็เอาไปกรองกับข้าวหวด (ตะกร้าที่สานด้วยไม้ไผ่มีรูพรุนเล็กๆ) เพื่อกรองเอากากของหมูที่ตำไม่ละเอียดออก หมักทิ้งไว้ประมาณ 1-2 วัน แล้วนำมาตั้งบนเตาที่มีไฟอ่อน ๆ เคี่ยวจนเหนียวได้ที่เวลาเดียวก็ปรุงรสด้วยตะไคร้ พริกแห้ง (ขี้หนูสด) หอมแดง กระเทียม ที่ตำรวมกันให้ละเอียดเพื่อให้มีรสชาด มีกลิ่นหอมและดับกลิ่นคาวของหมู

ปัจจุบันการแปรรูปอาหาร การทำน้ำบู ชาวบ้านบางคนได้มีทำอยู่แต่ไม่มากนัก เนื่องจากจำนวนหมูที่น้อยเพราะพื้นที่การทำนาลดน้อยลง และมีการใช้สารเคมีกันมาก ทำให้ได้หมูที่มีสารพิษสะสมอยู่ในตัวหมู แม้แต่สัตว์น้ำตามท้องนาอื่นๆ ก็จะมีสารพิษอยู่ในตัวเช่นกัน ซึ่งขณะนี้ชาวบ้านบ้านแม่กะกำลังรณรงค์ในการใช้สารพิษให้ลดน้อยลง เพื่อที่จะคงความเป็นธรรมชาติให้มากขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีแหล่งอาหารเหมือนอย่างอดีตที่ผ่านมา

เจ้าอธิการอินสอน นริสสโร เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนชาวบ้านมาทำบุญที่วัด โดยการนำอาหารที่ปรุงเสร็จแล้วมาเลี้ยงพระเณรในวัด หรือเมื่อมีงานเทศกาลประเพณีของชาวบ้านก็ช่วยกันทำอาหารมาเลี้ยงกัน ซึ่งอาหารเหล่านั้นเมื่อใช้กันไม่หมดก็นำมาเก็บรักษาไว้กินในวันข้างหน้า ซึ่งสมัยนั้นไม่มีตู้เย็น พระเณรร่วมกับชาวบ้านก็ได้นำอาหารที่เหลือนั้นมาเทรวมกัน แล้วนำไปต้มให้เดือดสักพักหนึ่ง ทิ้งไว้พออุ่น ๆ ก็นำมาใส่ไม้คั้น (โคนโท) ปิคด้วยใบตองแห้งของต้นกล้วย ใช้ดินเหนียวปิดทับอีกครั้งแล้วนำไปฝังดินที่บริเวณขึ้นเพื่ออาศัยความเย็นของพื้นดินเป็นตัวรักษาคุณภาพของอาหาร เมื่อถึงเวลานำมารับประทาน โดยการนำอาหารที่เก็บไว้ดังกล่าวมาปรุงใหม่โดยตั้งไฟให้เดือด นำผักพื้นบ้านจำพวกผักแคบ (ตำลึง) ตะไคร้ ใบมะกรูด พริกแห้ง (พริกขี้หนูสด)

หน่อไม้คอง ถั่วฝักยาว ไข่เพิ่มเติม จะผัดจนแห้ง หรือมีน้ำคอกลือกก็ได้ เมื่อใกล้เสร็จนำวุ้นเส้นที่แช่น้ำไว้จนอ่อนตัวมาผัดเข้าไปด้วย พอวุ้นเส้นสุกก็ยกลงนำมารับประทานได้เลย ชาวบ้านมักเรียกอาหารประเภทนี้ว่าแกงโหย๊ะ (มีน้ำคอกลือก) หรือคั่วโหย๊ะ (ลักษณะผัดแห้ง)

คุณเอี่ยมไพโร กล่าวเสริมว่า ปัจจุบันการทำแกงโหย๊ะมักไม่ทำแบบสมัยก่อน คือ ไม่นำใบผัดดินแต่ได้นำอาหารที่เหลือมารวมกันแล้วต้มให้เดือดพอประมาณ เสร็จแล้วก็ตักแจกชาวบ้านที่ไปร่วมงานอย่างทั่วถึง ชาวบ้านก็นำเอาอาหารที่ได้ไปปรุงเอาตามกรรมวิธีการสร้างสรรค์ของตนเอง การปรุงอาหารในลักษณะนี้เป็นการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษที่สืบต่อกัน

3.4.2 ทูมองค์ความรู้สมัยใหม่ เป็นเหตุที่เกิดจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาในหมู่บ้านในรูปของวิชาการ เทคโนโลยี ทักษะเทคนิควิธีด้านต่าง ๆ ที่ทันสมัย โดยมีกลไกที่สำคัญในการที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้ในหมู่บ้าน คือ กลไกที่มีอยู่ในผู้นำด้านต่างๆ โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นทางการคือ ผู้ใหญ่บ้าน ครู กลไกที่มีอยู่นอกหมู่บ้าน คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล กลไกต่างๆ เหล่านี้ สามารถที่นำองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นเหตุในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์พ่อหลวงวิเชียร ได้บอกว่า เมื่อก่อนการทำกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในโครงการแปรรูปอาหาร สมาชิกของกลุ่มได้ใช้กระบวนการ การผลิตแบบดั้งเดิมตามที่เคยได้ทำกันมา ต่อมาเมื่อมีเจ้าหน้าที่เคหะกิจการเกษตรเข้ามาอบรมการแปรรูปอาหารที่บ้าน โดยนำวัตถุดิบที่บ้านมาดัดแปลงเป็นอาหารประเภทต่างๆ ชาวบ้านมีวิธีการแปรรูปแล้วเหลือให้เป็นถั่วเน่าแผ่น เพื่อเก็บไว้ได้นาน และสามารถนำมาส่วนประกอบของอาหารได้หลายชนิด เช่น ส่วนประกอบของน้ำพริกอ่อน (น้ำพริกมะเขือเทศ) น้ำพริกแกงอาหารภาคเหนือ หรือนำมาเป็นกับข้าวโดยตรง เมื่อเจ้าหน้าที่เคหะกิจการเกษตรเข้ามาอบรมการทำน้ำพริกสำเร็จรูปโดยการใช้ถั่วเน่าเป็นส่วนประกอบ สมาชิกของกลุ่มได้เข้ารับการอบรม วิธีการผลิตน้ำพริกนรกถั่วเหลือง จนสามารถพัฒนาไปผลิตน้ำพริกเผา ถั่วเหลือง ซึ่งความรู้ใหม่ ๆ นี้สมาชิกได้รับการเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่เคหะกิจการเกษตร และผลิตภัณฑ์อีกหลาย ๆ อย่างที่ทำอยู่ ขณะนี้ก็ได้รับการฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่หน่วยเดียวกัน

ส่วนเรื่องของการบรรจุผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม กลุ่มได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์บรรจุผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการบรรจุ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์เหล่านี้ ซึ่งสมาชิกกลุ่ม

ไม่เคยได้ใช้มาก่อน เช่น เครื่องพ่นกึ่งพลาสมิก การทอหุ้มฝาภาชนะด้วยฟิล์มบาง สมาชิกกลุ่มจะเรียนรู้จากผู้ที่จำหน่ายเครื่องมือที่ทางเจ้าหน้าที่เคหกิจการ เกษตร เชิญมาเป็นวิทยากรอบรม

ส่วนเรื่องการจัดทำบัญชี สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้การทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างง่าย โดยพ่อหลวงวิเชียรบอกว่า การทำบัญชีรายการต่าง ๆ ฝ่ายบัญชีของกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน รวมทั้งกรรมการฝ่ายการเงินของวัดและของหมู่บ้านจะไม่ฝึกเรียนกับครูสังวร จเรวรรณ ซึ่งเป็นพี่ชายของนางเอี่ยมไพร และเป็นครูโรงเรียนบ้านแม่กะ โดยการนำสถานที่ของโรงเรียนบ้านแม่กะเป็นที่อบรมและฝึกทักษะการทำบัญชีเบื้องต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึง องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมจากภายนอกที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม ผสมผสานกับทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากภายใน โดยมีทุนกลุ่มองค์กรเป็นกลไกในการดำเนินงานและทุนทางภูมิปัญญาเป็นปัจจัยสนับสนุนในการพัฒนาของกลุ่มองค์กรนำไปสู่การพัฒนาในระดับหมู่บ้าน

3.4.3 ทุนกลุ่มองค์กรและเครือข่าย

ทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นกลุ่มองค์กรและเครือข่ายด้านข้อมูล องค์ความรู้ทางวิชาการ และการสนับสนุนทางการเงิน เริ่มต้นขึ้นจากประชากรบ้านแม่กะ ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขึ้นมาในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มผู้นำ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มที่จัดกิจกรรมอื่นที่จัดในหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพที่ได้รับความสนใจจากการเป็นกรณีพิเศษคือกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในการทำโครงการแปรรูปอาหารพื้นบ้าน ซึ่งฝ่ายกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับกรมพัฒนาชุมชนได้ส่งเจ้าหน้าที่และวิทยากรเข้ามาให้ความรู้ เรื่องอาชีพและการทำธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้าน การผลิต การตลาด การจัดการกิจกรรมการทำธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้านขององค์กรชุมชน ตลอดจนถึงการจัดมีการประชุมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่างหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ช่วยชี้แนะในด้านวิชาการสมัยใหม่ให้กับกลุ่มต่าง ๆ จนได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาในอาชีพให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชุมชนสามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างมีศักยภาพ

ด้วยเหตุนี้ องค์กรเครือข่ายทั้งภายนอกและภายในหมู่บ้านจึงก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นที่พึ่งพิงของกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านได้ ถ้าองค์กรใดของหมู่บ้านในกลุ่มมีปัญหายุ่งยากในการดำเนินงานก็จะสามารถประสานงานขอความร่วมมือและสนับสนุนความช่วยเหลือกับเครือข่ายที่มีทั้งภายในและภายนอกชุมชนทั้งที่เป็นของรัฐและ เอกชน

เครือข่ายองค์กรภายในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มผู้นำ กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มอาชีพ กลุ่มฉาบฉวย เป็นต้น กลุ่มองค์กรเหล่านี้พร้อมที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์ เครื่องใช้ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน แรงงานของกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

เครือข่ายองค์กรภายนอกชุมชนที่เป็นองค์กรของรัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งองค์กรของรัฐเหล่านี้สนใจและพร้อมที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทางวิชาการด้านต่างๆ เช่น จัดฝึกอบรมทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของสมาชิกขององค์กรในหมู่บ้านให้มีความรู้ หรือให้การสนับสนุนทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ วัสดุดิบ หรือเงินเข้ามาช่วยเหลือแบบให้เปล่า เพื่อสนับสนุนในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งขึ้น สามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นเครือข่ายทางด้านวิชาการเหล่านี้ถือว่าเป็นเครือข่ายภายนอกหมู่บ้านที่ได้จากภาครัฐที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนากลุ่มองค์กรกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนั้น เครือข่ายองค์กรเอกชนที่สำคัญของหมู่บ้านคือ มูลนิธิโครงการหลวงที่เข้ามาประสานงานกับกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านในเรื่องของการสนับสนุนแหล่งจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยกำหนดพื้นที่ในการจำหน่ายร่วมกับการจำหน่ายผลผลิตของโครงการ ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้พัฒนาเครือข่ายกับกลุ่มองค์กรหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ไปออกร้านจำหน่ายร่วมกัน ทำให้เครือข่ายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายออกไปในลักษณะของเครือข่ายของการดำเนินธุรกิจชุมชนที่สามารถก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นางเอี่ยมไพรงกล่าวไว้ว่า การที่ได้ในการออกร้านจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านที่มูลนิธิโครงการหลวงจัดนั้น จะต้องนำผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพทั้งทางด้านคุณภาพอาหารและราคา เพื่อผู้บริโภคมีความมั่นใจว่าได้ของดีราคาไม่แพง เมื่อผู้บริโภคพอใจ ผู้บริโภคจะเป็นคนโฆษณาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในทางที่ดี ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสามารถขยายตลาดออกไปมากขึ้น แต่ถ้ากลุ่มผลิตสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานด้านคุณภาพและเอาเปรียบผู้บริโภคแล้ว จะทำให้สินค้าที่กลุ่มผลิตออกมาจำหน่าย ไม่สามารถจำหน่ายได้ต่อไป เพราะผู้บริโภคจะบอกต่อ ๆ กันว่าสินค้าชนิดนี้ไม่ดีบ้าง แพงบ้าง และเป็นผลเสียต่อสินค้าชนิดอื่นที่กลุ่มผลิตขึ้นมาจำหน่ายอีกด้วย

พ่อหลวงวิเชียร ได้กล่าวเสริมว่าในการหาซื้อวัสดุดิบที่ใช้ในการทำธุรกิจแปรรูปอาหารนั้น บางอย่างจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายช่วยเหลือในการหาแหล่งวัสดุดิบ เช่น มะม่วงที่กลุ่มนำมาเป็นวัสดุดิบในการผลิตมะม่วงดอง และมะม่วงแช่อิ่ม เพื่อให้ได้มะม่วงที่มีคุณภาพได้ขนาดตามที่

ต้องการ และได้จำนวนตามความต้องการ จึงจำเป็นต้องใช้เครือข่ายของความเป็นเครือข่ายติ เดียวกันช่วยทำให้ ซึ่งมะม่วงที่กลุ่มนำมาใช้เป็นวัตถุดิบนั้น แหล่งที่มาคือจังหวัดลำปาง ถ้าหาซื้อเอง จากตลาดมักมีปัญหาทางด้านความสดของมะม่วงมีน้อย มะม่วงยังไม่แก่เท่าที่ควร และขนาดก็ไม่เท่ากัน การซื้อมะม่วงจากจังหวัดลำปางเนื่องจากพ่อค้ารับประกันทุกด้าน ส่วนราคาถ้าดูดูใหม่มีราคาสูง ทางพ่อค้าได้ติดต่อมาก่อนว่าต้องการหรือไม่ ถ้าต้องการพ่อค้าก็ไปรวบรวมมะม่วงมาจำหน่ายให้ตามต้องการ

เห็นได้ว่าทุนทางด้านเครือข่าย มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าทุนต่าง ๆ ตามที่เสนอมาย่างต้น และเครือข่ายยังเป็นทุนที่สำคัญในการพัฒนาทุนด้านอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นางเอี่ยมพรบอกว่า ตอนที่กลุ่มเริ่มทำกิจกรรมธุรกิจแปรรูปอาหาร กลุ่มมีทุนอยู่ไม่มากนัก เป็นทุนที่ได้จากเงินที่มาจากหุ้นกัน ต่อมาเมื่อกลุ่มได้ดำเนินงานไปสักระยะหนึ่ง กลุ่มได้รู้จักและประสานงานกับองค์กรของรัฐมากขึ้น จนสามารถที่จะขอความสนับสนุนจากเครือข่ายภาครัฐในเรื่องของเงินลงทุนรูปแบบต่าง ๆ อุปกรณ์ในการดำเนินงานและองค์ความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้กลุ่มมีทุนต่างๆ เหล่านี้เพิ่มขึ้น

ตอนที่ 4 รูปแบบและการดำเนินการจัดธุรกิจชุมชน

รูปแบบของการดำเนินธุรกิจชุมชนในชุมชนบ้านแม่กะ ที่ดำเนินงานโดยองค์กรชุมชนและมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรมในเชิงพาณิชย์ มีอยู่หลายกิจกรรม คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไยยาสูบ กลุ่มกิจกรรมฅานเบกจพ กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มแปรรูปอาหารพื้นบ้าน

4.1 กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตไยยาสูบ

ไยยาสูบ เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของหมู่บ้านแม่กะและหมู่บ้านแม่กะยังเป็นศูนย์กลางของผู้ปลูกไยยาสูบของตำบลแม่แตง และศูนย์กลางผู้ปลูกไยยาสูบของอำเภอแม่แตง

4.1.1 วิธีการผลิตไยยาสูบ

เนื่องด้วยไยยาสูบเป็นพืชเศรษฐกิจในการสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านแม่กะมีสมาชิกของหมู่บ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งที่อยู่ในระบบของการผลิต ประกอบไปด้วย 1. เจ้าของโรงบ่มไยยาส่วนใหญ่จะเป็นนายทุน 2. ลูกสวน 3. แรงงานรับจ้างในเรื่องต่าง ๆ

4.1.2 ความสัมพันธ์ของระบบการผลิต

เจ้าของโรงบ่มยาสูบ โดยทั่วไปชาวบ้านเรียกว่าพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง ถ้าเป็นผู้หญิงโดยพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงได้รับสิทธิในการจำหน่ายยาสูบที่บ่มแล้ว (ใบยาแห้ง) กับโรงงานยาสูบ กระทรวงการคลังในระบบของโควต้า โดยกำหนดโควต้า 1 เตา ต่อ 2,500 กิโลกรัมที่เป็นยาแห้งที่บ่มแล้ว ถ้าคนหนึ่งมีเตาบ่มยาสูบอยู่ 4 เตา อย่างของคุณเพชร สะดา จะได้รับโควต้าในการจำหน่ายยาสูบให้กับโรงงานยาสูบประมาณ 10,000 กิโลกรัมต่อปี จากการสัมภาษณ์คุณจักรพันธ์ และคุณเพชร สะดา สองสามีภรรยาที่เป็นเจ้าของโรงบ่มยาสูบ จำนวน 4 เตา ทราบว่าการผลิตยาสูบโดยทั่วไป พ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงไม่ปลูกเอง แต่ได้มอบให้ลูกสวนเป็นผู้ผลิต โดยมีข้อตกลงกันว่าลูกสวนเป็นผู้ดำเนินการการปลูกยาสูบทั้งหมด ถ้ามีการจ้างแรงงานให้ลูกสวนมาเบิกเงินสดในการจ้างแรงงานจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงเป็นระยะๆ ที่ต้องจ้างค่าแรงส่วนน้อย ยามว่างแม่เลี้ยง พ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงได้จัดหาให้ลูกสวน โดยทำการลงบัญชีรายรับรายจ่ายไว้เป็นหลักฐาน หลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ทางพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงได้รับซื้อยาสูบในราคาประกัน โดยการซื้อมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

4.1.2.1 ถ้าลูกสวนมีที่ดินปลูกเอง โดยไม่คำนึงว่าที่ดินนั้นเป็นของลูกสวนเองหรือเช่าผู้อื่น การจำหน่ายยาสูบจะได้ราคาสูง โดยในปี 2542 ราคาประมาณกิโลกรัมละ 2.50 บาท ในเงื่อนงำที่ไม่หักค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เบิกจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง และราคาประมาณกิโลกรัมละ 3.50 บาท ในเงื่อนงำที่ลูกสวนต้องหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เบิกมาจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง

4.1.2.2 ถ้าลูกสวนไม่มีที่ดินปลูกและใช้ที่ดินของพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง การจำหน่ายยาสูบของลูกสวนได้ราคาต่ำกว่าเล็กน้อย โดยในปี 2542 ราคาประมาณกิโลกรัมละ 2.20 บาท ในเงื่อนงำที่ไม่หักค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เบิกมาจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง และราคาประมาณกิโลกรัมละ 3.20 บาท ในเงื่อนงำที่ลูกสวนต้องหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เบิกมาจากพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง

ซึ่งการจำหน่ายทั้ง 2 ระบบนี้ ลูกสวนกับพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงได้ตกลงในปริมาณที่กำหนดร่วมกัน โดยดูจากพื้นที่การผลิตให้เหมาะสมกับค่าใช้จ่ายของลูกสวนในความเป็นจริง

4.1.3 การจ้างแรงงาน

การจ้างแรงงาน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในชุมชน ซึ่งบางครั้งได้มีแรงงาน เด็กเข้ามาร่วมดำเนินการกิจกรรมของการจ้างแรงงาน โดยปฏิบัติในวันหยุดเรียน แรงงานเด็ก ส่วนใหญ่เป็น แรงงานเบาและอยู่ในร่ม โดยเฉพาะงานที่ปฏิบัติคือการเสียบใบยาสูบเข้ากับไม้เสียบ

อัตราค่าจ้างแรงงานในการผลิตยาสูบ สามารถแบ่งอัตราค่าจ้างได้ดังต่อไปนี้

4.1.3.1 อัตราค่าแรงงานการปลูกใบยาสูบ ถ้าเป็นแรงงานผู้ชาย อัตราค่าจ้าง 100 บาท ต่อคนต่อวัน ถ้าเป็นแรงงานผู้หญิงอยู่ในอัตราค่าจ้าง 80 บาทต่อคนต่อวัน ส่วนใหญ่มักว่าจ้างแรงงานหญิงมากกว่าแรงงานชายเพราะว่าค่าแรงต่ำกว่า แรงงานหญิงมีมากพอ ไม่ต้องจัดเลี้ยงจำพวกสุรา เมื่อเสร็จสิ้นงานเหมือนจ้างแรงงานชาย

4.1.3.2 อัตราค่าแรงในการเก็บและขนใบยาสูบไม่ส่งที่หน้าเตาอบใบยาสูบ จะอยู่ในอัตรา 140 บาทต่อวันต่อคน ซึ่งมักพบว่าเป็นแรงงานชายทั้งหมด โดยมีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง เป็นผู้จัดหาขนพาหนะในการขนส่ง การจ้างเก็บใบยาผู้ว่าจ้างไม่จัดเลี้ยงอาหารกลางวัน

4.1.3.3 อัตราค่าแรงในการเสียบใบยาสูบ สถานที่ปฏิบัติงานในส่วนนี้อยู่ที่ บริเวณหน้าโรงอบใบยาสูบโดยมีอัตราเดียวกันหมด คิดเป็นเสียบๆ ละ 15 สตางค์ หรือ 100 เสียบเป็นเงิน 15 บาท ค่าแรงค่อนข้างคงที่มักไม่เปลี่ยนแปลงตามราคาของใบยาสูบ แรงงานที่มารับจ้างเสียบใบยาสูบส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากผู้สูงอายุที่ยังพอทำได้ แรงงานที่เป็นผู้ใหญ่วัย กลางคน และแรงงานเด็กอายุระหว่าง 8 ปีถึง 15 ปี จากการสัมภาษณ์คุณเพชร สะดา พบว่า ถ้าเป็นแรงงานผู้สูงอายุสามารถเสียบได้วันละ 300 เสียบต่อคน รายได้อยู่ที่ 45-50 บาทต่อวัน ถ้าเป็นแรงงานผู้ใหญ่วัยกลางคน สามารถเสียบได้วันละ 600-700 เสียบต่อวัน รายได้อยู่ที่ 100-110 บาท ต่อวัน แต่ก็มีบ้างที่ผู้ชำนาญในการเสียบใบยาสูบสามารถทำได้ 1,000 เสียบต่อวัน รายได้ตกประมาณ 150 บาทต่อวัน ส่วนแรงงานที่เป็นเด็กสามารถเสียบได้วันละ 300-400 เสียบ รายได้จะอยู่ที่ 45 บาทถึง 60 บาทต่อวัน

ลักษณะของการเสียบใบยาสูบ โดยนำไม้ไฟมาเหลาให้มีลักษณะแบน ประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ปลายด้านหนึ่งเหลาให้มีลักษณะแหลมเพื่อ เอาไว้เสียบใบยาสูบ ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งซึ่งอยู่ตรงบริเวณข้อของไม้ไฟ มีลักษณะเป็นปมเพื่อกัน ไม้ให้ใบยาสูบหลุดออกจากไม้เสียบเมื่อทำการเสียบใบยาสูบ ส่วนแม่เลี้ยงหรือแม่เลี้ยง เป็นผู้จัด

ทำให้ลักษณะการเสียบใบยาสูบโดยการนำไม้เสียบแทงตรงโคนใบที่มีลักษณะ เป็นก้านแข็งพอสมควร โดยหันใบยาสูบไปในทิศทางเดียวกัน ปกติการใช้ไม้เสียบ 1 อันจะเสียบใบยาสูบได้ประมาณ 15-18 ใบ

4.1.3.4 อัตราค่าแรงในการมัดใบยาสูบ ค่าแรงในส่วนนี้อยู่ที่อัตราค่าจ้าง มัดละ 20 สตางค์หรือ 100 มัด เป็นเงิน 20 บาท แร่งงานส่วนใหญ่เป็นแร่งงานผู้ใหญ่และเป็นแร่งงานเดียวกันกับแร่งงานในการเสียบใบยาสูบ นั่นคือเมื่อเสียบใบยาสูบได้จำนวนมากพอก็นำมามัดรวมกันเพื่อเตรียมนำขึ้นเตาบ่มใบยาสูบ

ลักษณะของการมัดใบยาสูบ โดยนำไม้ไผ่ยาวประมาณ 2 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร (ชาวบ้านเรียกว่าแกล็ค) นำใบยาสูบที่เสียบด้วยไม้เสียบ เรียบร้อยแล้วนำมามัดติดกับแกล็คโดยหนึ่งแกล็คจะมัดได้ 4 เสียบ ในลักษณะประตมกันโดยมีแกล็คอยู่ตรงกลาง ซึ่งจากการสอบถาม คุณเพชร สะถา ว่าในส่วนนี้ทำเพื่ออะไร ก็ได้รับคำตอบว่าเพื่อนำไม้แกล็คนี้ไปแขวนไว้ในเตาบ่มใบยาสูบ โดยการแขวนเป็นชั้น ๆ และแต่ละชั้นได้จัดแขวนเป็นแถวเรียงกันไป โดยเรียงจากชั้นบนสุดลงมาชั้นล่างสุด

4.1.3.5 อัตราค่าแรงในการนำใบยาสูบที่ผูกกันเป็นแกล็คแล้ว นำขึ้นเตาบ่ม ใบยาสูบมักใช้แรงงานชายเนื่องจากเป็นงานหนัก และเสี่ยงต่ออันตรายในการขึ้นที่สูงในอัตราค่าจ้าง 100 บาทต่อคนต่อวัน

4.1.3.6 อัตราค่าแรงการดูแลเตาบ่มใบยาสูบในระหว่างการบ่มใบยาสูบ โดยส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้างเหมาตั้งแต่เริ่มทำการบ่มใบยาสูบจนกว่าหมดฤดูกาลของการบ่มในแต่ละฤดูกาล อัตราค่าจ้างจะอยู่ที่ 12,000 บาทต่อคนต่อ 1 เตา ใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน โดยเฉลี่ยเตาหนึ่งจะใช้คนประมาณ 2-3 คน หน้าที่ของผู้ดูแลเตาบ่มใบยาสูบ มีดังนี้

1. ดูแลและควบคุมอุณหภูมิของเตาให้พอเหมาะในแต่ละขั้นตอน

โดยการเปิดช่องด้านบนของเตาบ่มเพื่อให้ความร้อนไหลผ่านขึ้นไปถึงด้านบน และการดูแลเชื้อเพลิง อยู่อย่างสม่ำเสมอในการลดหรือเพิ่มเชื้อเพลิง ระยะเวลาในการบ่มแต่ละครั้งขึ้นกับจำนวนใบยาสูบ ที่ทำการบ่ม คือ ถ้าใส่ใบยาสูบจนเต็มเตาแบบธรรมดา (น้ำหนักของใบยาสูบในบ่มมีทั้งหนักเบา) จะใช้ระยะเวลาในการบ่มประมาณ 5 วัน แต่ถ้าใส่ใบยาสูบจนเต็มเตาแบบแน่น (น้ำหนักของใบยาสูบในบ่มมีน้ำหนักมาก) จะใช้ระยะเวลาในการบ่มประมาณ 6-7 วัน

2. เมื่อทำการบ่มใบยาสูบจนได้ที่แล้ว ต้องหยุดการให้ความร้อนและทิ้งไว้ประมาณ 2 วัน ให้เย็นก่อนแล้วค่อยนำใบยาสูบที่ทำการบ่มแล้วลงจากเตา โดยส่วนมากมักนำใบยาสูบลงจากเตาในตอนเช้า เพราะใบยาสูบจะชื้นไม่กรอบและแตกง่าย ในบางครั้งจะใช้น้ำเพื่อทำให้ใบยาสูบชื้น ก่อนทำการขนลงจากเตา

4.1.3.7 อัตราค่าแรงท้อใบยาสูบที่ลงมาจากเตาเป็นลูกๆ เพื่อนำไปเก็บไว้รอทำการคัดเกรด อัตราค่าจ้างจะอยู่ที่ 100 บาท ต่อคนต่อวัน แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานชุดเดียวกันที่เสียบและมัดใบยาสูบ

4.1.3.8 อัตราค่าแรงคัดเกรดใบยาสูบ การคัดเกรดใบยาสูบจำเป็นต้องใช้คนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์สูงในการคัดเกรดของใบยาสูบ โดยการดูสีและลักษณะใบของใบยาสูบแต่ละใบ ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานมักเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคนขึ้นไป ที่มีจำนวนไม่มากนัก อัตราค่าแรงจึงอยู่ในระดับสูงประมาณ 180-200 บาทต่อคนต่อวัน ในระหว่างการคัดเกรดพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงคอยมาควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดในลักษณะของการมีส่วนร่วมในการคัดเกรดใบยาสูบ คือทำการคัดเกรดไปด้วย ตรวจสอบดูแลไปด้วย

การคัดเกรดของใบยาสูบดูที่ความแตกต่างสีของใบยาสูบที่ทำการบ่มแล้ว ดังนี้

สีเหลือง เป็นยาที่มีคุณภาพสูง ชื่อเฉพาะว่าแบบ C₁ C₂ และ C₃

สีน้ำตาลอ่อน เป็นยาที่มีคุณภาพปานกลาง ชื่อเฉพาะว่าแบบ C₄ และ

C₅

สีน้ำตาลแก่และสีดำ เป็นยาที่มีคุณภาพต่ำ ชื่อเฉพาะว่าแบบ C3K และ

C4K

การคัดเกรดแบบนี้เป็นการคัดเกรดแบบเหมาเป็นกลุ่มของเกรดใบยาสูบ ซึ่งตามหลักวิชาการตามความเป็นจริงแล้ว แต่ละกลุ่มสามารถแยกย่อยออกไปได้อีกหลายเกรด ส่วนใหญ่จะคัดที่โรงงานยาสูบ

4.1.3.9 อัตราค่าแรงงานอ้อใบยาสูบที่คัดเกรดแล้วมาอัดเป็นลูก ๆ โดยส่วนใหญ่เจ้าของโรงบ่มหรือพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงจะใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเอง แต่ถ้าเป็นการจ้างมักอยู่ในอัตราค่าจ้างเป็นลูกประมาณลูกละ 15-20 บาท หรือเหมา ถ้ามีใบยาสูบมากพอที่

ทำการอีดุก เป็นการเหมาค่าแรงรายวันอีดุรายวันละ 100-120 บาท เมื่อไวยาสูบอีดุกเสรีจแล้วจะมีปริมาณของน้ำหนักประมาณ 70 กิโลกรัมต่อ 1 ลูก

เมื่อเสรีจกระบวนการทั้งหมดตั้งแต่ปลุกจนถึงการอีดุกของไวยาสูบเจ้าของโรงบ่มไวยาสูบทำการเก็บไวยาสูบไว้เพื่อเตรียมจำหน่ายต่อไป โดยมีแหล่งซื้อในส่วนของรัฐจะเป็นระบบโควต้าของโรงงานยาสูบกระทรวงการคลัง และของเอกชนที่ได้รับโควต้าใหญ่ของโรงงานยาสูบ กระทรวงการคลังอีกทอดหนึ่ง

4.1.4 การปลุกไวยาสูบ

การปลุกไวยาสูบของเกษตรกรผู้ปลุก ทำการปลุกเป็น 2 ระยะ เวลาใน 1 ฤดูกาลคือ

ระยะแรกตั้งแต่เดือนตุลาคมจนถึงเดือนธันวาคม จะปลุกบริเวณที่ของชลประทานชาวบ้านเรียกว่ายกเกาะ คือ การปลุกไวยาสูบตามบริเวณคลองส่งน้ำของชลประทานแม่แตง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เช่าจากชลประทาน สาเหตุที่ต้องปลุกในช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม มีเหตุผล 2 ประการ คือ

4.1.4.1 ในช่วงเดือนตุลาคมจนถึงเดือนธันวาคม จะเป็นระยะเวลาของการปลูกข้าวในนา จึงทำให้ไม่มีพื้นที่ปลุกไวยาสูบในพื้นที่นา

4.1.4.2 ในช่วงเดือนเดียวกันนี้ ที่เกาะสำหรับปลุกไวยาสูบจะไม่เสี่ยงต่อการเสียหายจากภาวะน้ำท่วม เพราะเป็นฤดูที่หมดฝนแล้ว

ระยะที่ 2 ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ จะปลุกในพื้นที่เดียวกันกับพื้นที่ปลูกข้าว หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้ว ชาวบ้านเรียกว่ายาอีดุ ซึ่งมีการปลุกไวยาสูบมากในระยะเวลาที่ 2 นี้

ไวยาสูบเป็นพืชเศรษฐกิจของอำเภอแม่แตง และตำบลแม่แตง เกษตรกรจึงต้องปลุกให้ได้มาก แต่มีพื้นที่ของตนเองน้อย ไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องปลุกเป็น 2 ระยะดังกล่าว

4.1.5 ขั้นตอนการปลุกไวยาสูบ

การปลุกไวยาสูบของเกษตรกรผู้ปลุก จำเป็นต้องมีพื้นที่จำนวนมากพอที่ทำการปลุก เพื่อคุ้มกับการลงทุน ดังนั้นในส่วนของลูกสวนสามารถใช้พื้นที่ได้ 3 วิธี คือ 1. ใช้พื้นที่ของตนเอง 2. เช่าพื้นที่ และ 3. ใช้พื้นที่ของเจ้าของโรงบ่มไวยาสูบตามที่กล่าวมาแล้ว ขั้นตอนในการปลุกมีดังต่อไปนี้

4.1.5.1 การเตรียมพื้นที่ที่ต้องการปลูก โดยการไถพรวน และยกร่องในการไถพรวน จะใช้รถไถพรวน ส่วนมากเป็นรถไถขนาดใหญ่ที่ไม่ใช่รถไถแบบเดินตามอัตราค่าไถพรวนอยู่ที่ไร่ละ 500 บาท เมื่อไถพรวนเสร็จทำการยกร่องขึ้นแปลง ขนาดความกว้างประมาณ 1 เมตร ยาวตามความต้องการของผู้ปลูก และความเหมาะสมของพื้นที่ การยกร่องขึ้นแปลง ในขั้นตอนนี้เพื่อใช้ในการเพาะกล้าพันธุ์ โดยการหว่านลงในแปลงเพาะกล้าพันธุ์ ต่อจากนั้นในขณะที่รอคอยให้กล้าพันธุ์ของใบยาสูบแตกต้นขึ้นนั้น ผู้ที่ปลูกใบยาสูบได้ทำการเตรียมแปลงสำหรับปลูกใบยาสูบโดยทำการยกร่องขึ้นแปลงให้มีขนาดความกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวตามความต้องการแล้ว ขุดหลุมเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 10 เซนติเมตร ความลึกประมาณ 10 เซนติเมตรเช่นเดียวกัน โดยมีระยะห่างระหว่างหลุมประมาณ 30 เซนติเมตร โดยแปลงหนึ่งๆ จะปลูกเป็นลักษณะ 2 แถว เรียงกันไปจนหมดแปลงหลังจากขุดหลุม สำหรับปลูกแล้วก็จะนำฟางข้าวมาคลุมแปลงให้ทั่ว เพื่อให้อุ้มน้ำและทำให้สภาพของดินชื้นอยู่ตลอดเวลา จากนั้นก็ให้น้ำจนท่วมแปลงที่ปลูกพอประมาณ ทิ้งไว้ประมาณ 2-3 วัน จนน้ำแห้งพอสมควร ก็นำใบยาสูบที่ได้จากการเพาะกล้าพันธุ์มาลงปลูกในหลุมที่เตรียมไว้บนแปลงปลูกต่อไป

4.1.5.2 การบำรุงรักษาและการให้น้ำ หลังจากปลูกใบยาสูบแล้วประมาณ 7 วัน เกษตรกร ผู้ปลูกได้ให้น้ำครั้งแรกเป็นน้ำเร่งการเจริญเติบโตของใบยาสูบ โดยการผสมน้ำแล้วรดที่แปลงปลูก จากนั้นทยอยใส่น้ำเข้าไปในร่องแปลงปลูกด้วยความถี่ 1 ครั้งต่อ 7 วัน เมื่อครบเวลาประมาณ 20 วัน หลังจากให้น้ำเร่ง (ซึ่งบางคนใส่ 1 ครั้ง บางคนใส่ 2 ครั้ง เนื่องจากสภาพดินที่ปลูกว่ามีความสมบูรณ์แตกต่างกันเพียงใด) ครั้งสุดท้ายเกษตรกรผู้ปลูกก็จะใส่น้ำฝัง โดยการนำน้ำไปฝังในดินตรงบริเวณโคนต้นใบยาสูบ จากนั้นก็นำน้ำเข้าไปในร่องอีกครั้ง ประมาณ 1 ครั้งต่อ 7 วัน หลังจากให้น้ำฝังประมาณ 35 วัน จึงให้น้ำเสริมเพื่อเพิ่มการขยายใบของใบยาสูบให้มีขนาดกว้างและหนา หลังจากนี้ประมาณ 7 วัน นำน้ำ โปแต็ก เข็มที่ชาวบ้านเรียกว่า โปแต็กใส่ให้กับใบยาสูบ เพื่อให้ใบยาสูบคลายน้ำออกจากใบและเป็นการให้ได้สีของใบยาสูบที่ต้องการ สีที่เกษตรกรผู้ปลูกต้องการคือสีของใบยาสูบที่ออกสีเขียวและเหลืองที่กลมกลืนกัน

4.1.5.3 การเก็บใบยาสูบเพื่อนำไปรมแห้งระยะเวลาปลูกใบยาสูบจนถึงระยะเวลาที่เก็บเกี่ยวได้แล้วประมาณ 2 เดือน ถ้าเป็นยาโด้ง คือ ใบยาสูบที่ปลูกในพื้นที่เดียวกับ การปลูกข้าว ได้เริ่มปลูกประมาณเดือนพฤศจิกายนเก็บเกี่ยวได้ประมาณมกราคม เริ่มปลูกเดือนธันวาคมเก็บเกี่ยวประมาณเดือนธันวาคม และเริ่มปลูกเดือนมกราคม เก็บเกี่ยวประมาณเดือน

มีนาคม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าช่วงเวลาในการเก็บใบยาสูบ วิธีปลูกแบบยาไต้งได้เริ่มทยอยเก็บ ตั้งแต่เดือนมกราคมไปจนถึงเดือนมีนาคม โดยชาวบ้านและเกษตรกรจะเรียกเป็นรุ่นๆ คือ เดือนมกราคมเป็นรุ่น 1 กุมภาพันธ์เป็นรุ่น 2 และเดือนมีนาคมเป็นรุ่น 3 ถ้าเป็นยาเกาะคือปลูกบริเวณลำน้ำชลประทานแม่แตง ส่วนมากเป็นพื้นที่ของกรมชลประทานที่ผู้ปลูกใบยาสูบเช่าปลูก ได้เริ่มปลูกในเดือนตุลาคมและเริ่มเก็บผลผลิตในธันวาคม เกษตรกรผู้ปลูกได้ปลูกยาเกาะรุ่นเดียวเท่านั้น เห็นได้จากฤดูกาลของการเก็บเกี่ยวผลผลิตของใบยาสูบ มักอยู่ในช่วงของเดือนธันวาคมไปจนถึงเดือนมีนาคมในไม้ตัดไป ก็ตกอยู่ประมาณ 4 เดือน ซึ่งการเก็บใบยาแต่ละต้นต้องไปเก็บเกี่ยวพร้อมกัน แต่ค่อยทยอยเก็บใบที่แก่ๆ ก่อนที่อยู่ทางโคนต้นขึ้นมาจนถึงใบรุ่นสุดท้ายที่อยู่ตรงปลายๆ ต้น ดังนั้นแรงงานส่วนใหญ่ที่ใช้อยู่ในช่วงของ 4 เดือนของการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ช่วงนี้ชาวบ้านได้มีรายได้กันอย่างทั่วถึงเพราะต้องใช้จำนวนของแรงงานมากแม้แต่เด็กๆ ในหมู่บ้านที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครัวเรือนระหว่างหยุดเรียนได้อีกด้วย

4.1.6 กรรมวิธีการรมใบยาสูบ

การรมใบยาสูบของเกษตรกร มีขั้นตอนในการรมหลายขั้นตอน ดังนั้นอุปกรณ์ต่าง ๆ จึงมีมากมายหลายชนิดที่สำคัญ คือ เตาสำหรับรมใบยาสูบ มีขนาดกว้างประมาณ 10 ศอก ยาวประมาณ 10 ศอกและสูงประมาณ 12 ศอก สร้างด้วยอิฐมอญ โดยการก่ออิฐถือปูนเป็นห้องสี่เหลี่ยม มีประตูทางเข้าสำหรับนำใบยาสูบขึ้นเตาและออกจากเตา จำนวน 1 ช่อง นอกนั้นทุกด้านจะทึบหมด หลังคามุงด้วยสังกะสีรูปทรงหน้าจั่ว มีช่องสำหรับเปิด-ปิดขนาดพื้นที่รวมประมาณ 1 ตารางเมตร เพื่อเป็นตัวทำให้ความร้อนสามารถพุ่งขึ้นข้างบนได้สะดวกและ เป็นตัวกำหนดอุณหภูมิของเตารมไปในตัวอีกด้วย อุปกรณ์ภายในเตารมประกอบด้วยท่อหลวงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ฟุต มีลักษณะคล้ายรูปตัวเอ็ม โดยปลายทั้ง 2 ข้าง ทะลุออกมานอกเตารมเพื่อให้ความร้อนส่งผ่านไปยังปากท่อที่ทรวงด้านหนึ่งไปออกที่ปลายท่ออีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจ่ายพลังงานความร้อน ลักษณะการทำงานคล้ายๆ กันฮีตเตอร์ของเตารีดนั่นเอง และด้านบนมีไม้สำหรับแขวนแกล็คเป็นชั้น โดยแกล็คแต่ละอันจะมีใบยาสูบยึดติดอยู่ 4 เสียบ ส่วนด้านบนของเตาตรงปลายท่อรูปตัวเอ็มทั้ง 2 ปลายจะอยู่ในเตาสำหรับเป็นเชื้อเพลิง เพื่อให้ความร้อนผ่านเข้าไปในท่อความร้อนรูปตัวเอ็มที่อยู่ภายในเตารมใบยาสูบ เชื้อเพลิงที่ใช้เป็นพื้นที่ได้มาจากต้นไม้มากภายในหมู่บ้านหรือชุมชนปัจจุบันเป็นไม้สวนหรือไม้ซึ่งเรียกกันว่าไม้บ้านที่ปลูกเอง เช่น ลำไย มะม่วง กระท้อน สาเหตุที่

ต้องใช้ไม้บ้าน เพราะถูกควบคุมจากทางการที่ไม่ให้ใช้ไม้ที่เกิดจากป่า และปัจจุบันเชื้อเพลิงที่นิยมกันมาก เป็นถ่านลิกไนต์ที่มาจากจังหวัดลำพูน อัตราค่าเชื้อเพลิงใช้ในการบ่มในยาสูบมีดังนี้

4.1.6.1 ไม้บ้านปริมาณ 1 ลำรถกระบะบรรทุกเล็ก โดยบรรทุกระดับหัวแก่ง ราคาลำรถละ 600 บาท

4.1.6.2 ถ่านลิกไนต์ราคาตันละ 600 บาท โดยการสั่งซื้อจะต้องสั่งซื้อครั้งละ 1 คันรถ อาจจะรวมกันสั่งซื้อก็ได้ 1 คันรถบรรจุถ่านลิกไนต์ประมาณ 28 ตัน

อัตราการสิ้นเปลืองของปริมาณเชื้อเพลิงการบ่มในยาสูบในแต่ละครั้งต่อ 1 เตา ดังนี้ (ในกรณีใช้ถ่านลิกไนต์)

1. ถ้าบรรจุยาสูบแน่น น้ำหนักประมาณ 4,500 กิโลกรัม จะใช้ถ่านลิกไนต์ในอัตรา 2,000-2,500 กิโลกรัม

2. ถ้าบรรจุยาสูบแบบเบา ประมาณน้ำหนักประมาณ 4,000 กิโลกรัม จะใช้ถ่านลิกไนต์ในอัตรา 2,000 กิโลกรัม

อัตราส่วนของยาสูบสดที่เข้าบ่มต่อผลผลิตนี้ของยาสูบที่ทำการบ่มแล้ว มีหลายระดับ ดังนี้

1. ถ้ายาสูบรุ่นที่ 1 โดยเก็บจากโคนใบ เป็นยาสูบที่มีขนาดใหญ่ น้ำหนักมาก อัตราส่วนอยู่ประมาณน้ำหนักเข้าบ่ม 10 กิโลกรัม ได้ยาสูบแห้ง 1 กิโลกรัม คุณภาพที่ได้น้อยที่สุด

2. ถ้ายาสูบรุ่นที่ 2 โดยเก็บเหนือโคนใบขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง น้ำหนักเบาลงจากรุ่นที่ 1 อัตราส่วนอยู่ประมาณน้ำหนักเข้าบ่ม 7 กิโลกรัม ได้ยาสูบแห้ง 1 กิโลกรัม คุณภาพดีจึ้นกว่ารุ่นที่ 1

3. ถ้ายาสูบ รุ่นที่ 3 โดยเก็บเหนือโคนใบของรุ่นที่ 2 น้ำหนักเบากว่ารุ่นที่ 2 อัตราส่วนอยู่ประมาณน้ำหนักเข้าบ่ม 6 กิโลกรัม ได้ยาสูบแห้ง 1 กิโลกรัม คุณภาพดีจึ้นกว่า รุ่นที่ 2

4. ถ้าเป็นยาสูบรุ่นที่ 4 โดยเก็บเหนือโคนใบของรุ่นที่ 3 น้ำหนักเบากว่ารุ่นที่ 3 อัตราส่วนอยู่ประมาณน้ำหนักเข้าบ่ม 5 กิโลกรัม ได้ยาสูบแห้ง 1 กิโลกรัม คุณภาพดีที่ที่สุด

จึงเห็นได้ว่าการบ่มใบยาสูบต่อหนึ่งต้น ใบยาที่เก็บมาบ่มก่อนโดยเก็บทางโคนต้นขึ้นมา ทำให้ได้ผลผลิตออกมาน้อยกว่าใบยาสูบที่เก็บที่หลังตรงปลายต้น และขณะเดียวกัน ราคา ก็จะแตกต่างกันด้วย โดยใบยาสูบที่เก็บตรงปลายต้น ได้ราคาสูงกว่าใบยาสูบที่เก็บก่อนจากโคนต้นขึ้นมา เป็นระยะๆ

4.2 กลุ่มกิจกรรมฌาปนกิจศพ

กลุ่มขอมศพ (ฌาปนกิจศพ) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เก่าแก่สืบทอดกันมานาน เป็นกิจกรรมของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในเมื่อนำจิตใจของชาวบ้าน มีความเสียสละเกื้อกูลช่วยเหลือกัน เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อส่วนรวม จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ ทราบว่าเดิมชาวบ้านเรียกกลุ่มนี้ว่ากลุ่มขอมศพ ต่อมาวิวัฒนาการเรียกกลุ่มฌาปนกิจศพ ซึ่งลักษณะของกลุ่มนี้ได้เกิดขึ้นและมีอยู่เกือบทุกหมู่บ้านในภาคเหนือ เป็นการรวมกลุ่มทางสังคม และเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา เนื่องจากมนุษย์ทุกคนย่อมประสบกับภาวะของการเกิดแก่เจ็บตาย เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นญาติพี่น้องจะต้องจัดพิธีงานศพให้กับผู้ตาย ซึ่งถือว่าเป็นงานสุดท้ายของผู้ตาย จะต้องจัดให้ดีที่สุด โดยมีความเชื่อว่าการจัดงานศพให้ผู้ตายทำให้เกิดผล 2 ประการ คือ 1. ทำให้ผู้ตายได้พบกับความสงบสุขไปอยู่ในที่ดี ๆ ไม่ให้ไปตกกระกำลำบาก 2. ทำให้ผู้ที่จัดงานศพให้ผู้ตายได้รับอานิสงฆ์ผลบุญจากการทำตนและเป็นการทดแทนกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งแต่ก่อนการจัดงานศพผู้เป็นลูกหลานมักจะจัดงานศพให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ตาย จากการสิ้นอายุไขตามกาลเวลา ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่มีจำนวนไม่น้อยที่ญาติผู้ใหญ่จัดงานศพให้กับลูกหลาน ซึ่งตายก่อนวัยอันสมควร การจัดงานศพทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้สะสมเงินไว้สำหรับการจัดงานแบบนี้ เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ผู้ที่อยู่จึงตกเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดงานศพ ส่วนใหญ่มักเป็นหนี้ด้วยเหตุนี้ ทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกันเพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการจัดงานศพสมัยแรก ๆ เป็นการขอม (ช่วยเหลือ) ตามเจตนาของผู้ที่ขอม บางครั้งก็ขอมเป็นเงินบ้าง เป็นของใช้ เช่น ข้าวสาร หอมแดง กระเทียม พืชผักต่าง ๆ บ้าง ต่อมาราวปี พ.ศ.2510 โดยนายอินตา บั้นแก้ว (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) สารวัตรกำนันในสมัยนั้นได้เป็นผู้ริเริ่มตั้งกลุ่มในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพที่จัดงานศพโดยเก็บคนละ 3 บาท และทำเฉพาะในหมู่บ้านแม่กะเท่านั้น สมาชิกทุกคนได้มีสมุดพกเล่มเล็ก ๆ เพื่อให้สมาชิกผู้ที่มีหน้าที่เก็บเงินเช่นชื่อไว้เมื่อมาเก็บเงิน แต่ผลกระทบที่ตามมาคือ ผู้ที่มีสมาชิกในครอบครัวมากไม่ค่อยมีเงินจ่ายจึงได้กำหนดให้เป็นครอบครัวละ 5 บาทต่อ 1 ศพ

มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการทำศพ เมื่อมีงานศพของสมาชิก คณะกรรมการผู้ที่มีหน้าที่เก็บเงินได้ออกไปเก็บเงินจากสมาชิกที่บ้านแล้วลงลายมือชื่อไว้ในสมุดเล่มเล็กของสมาชิก ประมาณปี 2529 ทางกลุ่มได้ลงทะเลียนกับสมาคมฌาปนกิจศพกับส่วนราชการการปกครอง และตกลงกันในกลุ่มว่าใช้เก็บครอบครัวละ 20 บาทต่อศพ เนื่องจากที่ผ่านมามีเงินได้จำนวนน้อยไม่พอที่จะทำศพ ผลจากการศึกษากลุ่มฌาปนกิจบ้านแม่กะ พบว่ามีการรวมกลุ่มและจัดเป็นกลุ่มที่เก็บต่อกันมาตั้งแต่สมัยปี 2510 แล้ว ซึ่งก่อนหน้านั้นมีการขอมข้าวสาร หอมแดง กระเทียม จะมีการขอมเงินบ้างสำหรับผู้ที่มิฐานะดี กลุ่มฌาปนกิจบ้านแม่กะนี้มีนายบัญญัติ เจริญวงศ์ เป็นประธานกลุ่มฌาปนกิจ ถ้าศึกษาดูจะพบว่ากลุ่มฌาปนกิจเป็นกลุ่มแรกของหมู่บ้าน ที่มีการจัดการเกี่ยวกับเรื่องการเงินในลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม และเป็นกลุ่มแรกที่ชาวบ้านร่วมกันจัดขึ้นมาเองในปี พ.ศ.2510 เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านการเงินให้กับเจ้าภาพที่จัดงานศพ โดยการกำหนดข้อตกลงร่วมกันว่าเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดงานศพ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ก็จะมีกรรมการผู้เก็บเงินของกลุ่มได้ทำการรวบรวมเงินจากสมาชิกคนอื่นๆ นำส่งเจ้าภาพที่จัดงานศพ รวมทั้งช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกลุ่ม เช่น เต้นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้ในครัว เครื่องไฟ เครื่องขยายเสียง และรถสำหรับแห่ศพไปสุสาน สมัยก่อนไม่มีถนนหนทางหรือรถสำหรับแห่ศพ ชาวบ้านได้ช่วยกันหามศพข้ามทุ่งนาเพื่อไปฌาปนกิจที่สุสาน ด้านอาหารการกินที่จัดไว้สำหรับเลี้ยงพระ และชาวบ้านที่มาร่วมงานศพ ก็มีกลุ่มสตรีบ้าง แม่บ้านบ้าง ที่ช่วยกันทำกับข้าวกับปลา อาหารไว้บริการ การบริการทั่วไป เช่น การเตรียมสถานที่ เครื่องใช้ต่าง ๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มฌาปนกิจมีการมอบหมายหน้าที่กันเอง

ต่อมาระบบบริหารงานของกลุ่มฌาปนกิจเริ่มชัดเจนมากขึ้น ประธานกลุ่มจึงได้จัดประชุมกลุ่มขึ้นเพื่อช่วยกันวางแผนการดำเนินงานภายในกลุ่ม และได้ข้อสรุปว่าหากสมาชิกของกลุ่มตายสมาชิกผู้อื่น ๆ ต้องช่วยเหลือครอบครัวผู้ตายเป็นรายครอบครัว ๆ ละ 5 บาท และแรงงานอย่างน้อยครอบครัวละ 1 คน และจากการประชุมวางแผนของกลุ่มฌาปนกิจในครั้งนั้นได้สมาชิกประมาณ 80 ครอบครัว ปัจจุบันกลุ่มได้พัฒนาเรื่อยมาสามารถเพิ่มเป็น 20 บาท การจัดการของกลุ่มเริ่มเข้าสู่ความเป็นระบบมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเชื่อถือของสมาชิกกลุ่มโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารของกลุ่มจำนวน 7 คน ประกอบด้วยประธานกรรมการ (นายบัญญัติ เจริญวงศ์) เพร่ญญิก

(นายบุญรัตน์ ทัพย์ไทย) เลขานุการ (นายบุญเมือง ศรีสุภาพ) นายทะเบียน (นายเมืองแก้ว นรินทร์) และกรรมการผู้มีหน้าที่เก็บเงินจากสมาชิกอีก 3 คน คือ นายเอ็ด เสรี นายอินต๋อง บั้นแสบ และนายสมาน ยาวิชัย โดยคณะกรรมการทั้ง 7 คนนี้ มีหน้าที่บริหารงานของกลุ่มคือ ทำหน้าที่รวบรวมเงินจากสมาชิกและส่งมอบให้เจ้าภาพงานศพ บริการจัดการในเรื่องสวัสดิการด้านการยืมอุปกรณ์ของใช้ต่าง ๆ ของกลุ่มให้กับเจ้าภาพงานศพ ในช่วงแรก ๆ คณะกรรมการของกลุ่มจะทำหน้าที่โดยไม่หวังผลตอบแทนในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ และไม่มีวาระในการเป็นกรรมการ ถ้าหากกรรมการท่านใดมีปัญหาส่วนตัวหรือเจ็บไข้ได้ป่วย ทางกลุ่มก็ทำการเลือกหาผู้ที่จะมาดำเนินการแทนต่อไป การบริหารกลุ่มฉบับกิจศพ การบริหารที่มีรูปแบบง่ายที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ กล่าวคือ เมื่อกรรมการได้รับแจ้งจากญาติพี่น้องของสมาชิกที่ตาย คณะกรรมการจะได้นำเงินที่สำรองไว้จ่ายให้กับญาติของสมาชิกที่ตายทันที จำนวนหนึ่งในสามของยอดเงินทั้งหมดแล้ว ผู้ที่มีหน้าที่เก็บเงินต้องเดินสายเก็บเงินจากสมาชิก และนำมาส่งให้กับประธานกลุ่มเพื่อมอบในส่วนที่ขาดให้กับเจ้าภาพต่อไป วัตถุประสงค์ของกลุ่มฉบับกิจศพได้กำหนดไว้เพื่อมุ่งให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในหมู่บ้าน ในเรื่องการเงินและการจัดงานศพที่มีคนตายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาของกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยอาศัยความคุ้นเคยไว้วางใจและความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านที่มีความตั้งใจ สิ่งที่สมาชิกได้รับจากกลุ่มเป็นสิ่งที่สามารถแก้ปัญหาของสมาชิกได้อย่างแท้จริง สมาชิกได้ร่วมเข้ากลุ่มด้วยความเต็มใจ ทำให้ขนาดของกลุ่มอาจขยายต่อไป เมื่อขนาดของกลุ่มขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ตามจำนวนของประชากรในหมู่บ้านที่เพิ่มมากขึ้น การเกิดของกลุ่มฉบับกิจศพและวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกิดขึ้นจากเงื่อนไขและกลไกภายในหมู่บ้าน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน และผลที่ได้รับก็มุ่งตรงไปสู่สมาชิกและไม่ได้ตอบสนองต่อหน่วยงานใดๆ ในปัจจุบัน จากการที่หมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้นนั้น ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ระบบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของกลุ่มเพิ่มขึ้น ทำให้กลุ่มฉบับกิจศพมีโครงสร้างและระบบการบริหารเป็นทางการมากขึ้น ซึ่งจำเป็นจะต้องมีระบบกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับระบบหลักปฏิบัติและข้อบังคับกลุ่มสมาชิกฉบับกิจจังหวัด

ปัจจุบันกลุ่มฉบับกิจศพบ้านแม่กะ สามารถแก้ปัญหาจากการที่ต้องกู้ยืมเงินมาทำศพ และสามารถส่งเสริมการออมทรัพย์ได้รูปแบบหนึ่ง และยังสามารถช่วยให้คนในหมู่บ้านมีความรักใคร่สามัคคีสมานฉันท์ ช่วยเหลือเผื่อแผ่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างดียิ่ง

ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มฅนภคภคพบ้านแม่กะ มีรายละ เอียดคือ กลุ่มฅนภคภคพมี จุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ครอบครัวในหมู่บ้านซึ่งกันและกัน สร้างความสมานฉันท์และ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกของครอบครัวที่เสียชีวิต ในส่วนของสมาชิกภคภคพกำหนดให้ผู้นำครอบครัวที่มีชื่อ อยู่ในทะเบียนบ้าน ลักษณะของการเข้าเป็นสมาชิกต้องเป็นผู้ที่อยู่ในครอบครัวของหมู่บ้าน หรือได้ ย้ายมาจากที่อื่น ๆ โดยการชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าครอบครัวละ 220 บาท และสามารถเข้า เป็นสมาชิกได้โดยปฏิบัติตามข้อบังคับของกลุ่มคือ ถ้าสมาชิกในครอบครัวใดมีภคภคหรือบุตรหลานได้ ย้ายเข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านที่มีอายุตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป ให้สมาชิกมาแจ้งต่อคณะกรรมการทราบ ภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันย้ายเข้า ถ้าไม่แจ้งทำให้ไม่มีสิทธิ์เป็นลูกสมาชิก ถ้าอายุเกิน 60 ปี ต้องมีกำหนด 6 เดือน หลังจากวันที่แจ้งเข้าเป็นลูกสมาชิกจึงได้สิทธิ์ของการเป็นลูกสมาชิกโดย สมบูรณ์ ในกรณีทีสมาชิกในครอบครัวทำการสมรสหรือแต่งงาน โดยจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียน ต้องแจ้งต่อคณะกรรมการภายใน 1 เดือน นับตั้งแต่วันแต่งงานหรืออยู่กินด้วยกัน ถ้าพ้นกำหนดที่ ระบุไว้ ถือว่าผู้นั้นไม่เป็นลูกสมาชิกและถ้าแจ้งแยกलग ต้องเสียค่าบำรุง 120 บาท ถ้าย้ายไปอยู่ ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด ต้องเป็นลูกสมาชิกได้เฉพาะสามีภคภค และบุตรที่กำเนิดขึ้นมาภายหลัง เท่านั้น ครอบครัวทีมีสมาชิกเข้ามาเพิ่มมากกว่า 2 คนขึ้นไป ต้องเสียค่าบำรุงครอบครัวละ 200 บาท ถ้าอายุมากกว่า 60 ปี มีกำหนด 3 เดือน หลังจากวันแจ้งเข้าเป็นลูกสมาชิก จึงมี สิทธิ์ได้รับผลประโยชน์ ในกรณีทีลูกสมาชิกครอบครัวใดด่วน (เหลือเพียงคนสุดท้าย) ถ้าตาย คณะกรรมการต้องหักเงินเพิ่มจิ้นอีก 500 บาท หลังจากหักค่าใช้จ่ายปกติออกแล้ว เพื่อบำรุงสมาคม ถ้าลูกสมาชิกที่เป็นภคภค-สามเณร ทีบวชจำพรรษาเกิน 3 เดือน ไม่มีการสงเคราะห์ หลังจาก ลาสิกขาแล้ว สามารถกลับเข้าเป็นลูกสมาชิกได้โดยไม่เสียค่าบำรุงใดๆ บุคคลใดทีต้องการสมัคร เข้าเป็นลูกสมาชิกใหม่ ถ้าอยู่ที่ห่างไกลเกินกว่ากรรมการสำรวจถึง ทางกลุ่มไม่รับเข้าเป็นลูก สมาชิก ถ้าหากลูกสมาชิกตาย ทางคณะกรรมการต้องหักเงินสงเคราะห์ไว้เป็นเงินทองกลาง จำนวน 10 เปอร์เซ็นต์ของเงินทีจ่ายสงเคราะห์ศพของลูกสมาชิก กฎระเบียบต่างๆ คณะกรรมการ กลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจชี้ขาดและมีวาระการทำงานของคณะกรรมการคราวละหนึ่งปี แต่ทีผ่านมาคณะ กรรมการทำงานเป็นกรรมการชุดเดิมอยู่หลายปีแล้ว เนื่องจากกรรมการได้รับมอบความไว้วางใจ จากสมาชิกกลุ่มให้ทำงานต่อเพราะว่าคณะกรรมการกลุ่มสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชื่อสัตย์ สุจริต มีบุคลิกภาพและความสัมพันธ์ทีดีต่อลูกสมาชิก ชาวบ้านจึงเลือกคนเดิมอยู่ ถ้าหาก กรรมการท่านใดมีเหตุจำเป็นต้องออกจากคณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มก็ทำการเลือกผู้ทีสามารถทำงาน

ได้ดีและมีความไว้วางใจขึ้นมาทำงานแทน ซึ่งส่วนมากมักเป็นบุตรหรือญาติพี่น้องจะถูกเลือกเข้ามาเป็นกรรมการแทน

ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมของกลุ่ม

กลุ่มหอชมศพจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในหมู่บ้าน เมื่อมีความเดือดร้อนทางด้านการเงิน เมื่อมีคนในครอบครัวถึงแก่กรรม ในปี พ.ศ.2529 ทางกลุ่มได้จดทะเบียนกับฉกปนกิจสงเคราะห์จังหวัด ทำให้กลุ่มมีกฎระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม 80 ครอบครัว และมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 189 ครอบครัว ซึ่งเท่ากับจำนวนครอบครัวทั้งหมดของหมู่บ้าน และยังมีประชากรนอกหมู่บ้านที่เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มอีก 30 กลุ่มครอบครัว นับว่ากลุ่มหอชมศพของบ้านแม่กะมีสมาชิกค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นเพราะสมาชิกได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าร่วมกับกลุ่ม เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีสวัสดิการอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือเมื่อเกิดการเสียชีวิต ทำให้ไม่มีรายได้มาสนับสนุนการจัดการศพ ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องกู้ยืมเงินนอกระบบที่มีดอกเบี้ยค่อนข้างสูงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการศพ และหากยืมเงินดังกล่าวมาเป็นค่าใช้จ่ายในการศพแล้วเมื่อเสร็จงานเกิดขาดทุนก็ทำให้เป็นหนี้ต่อไป การจัดงานศพของชาวบ้านบ้านแม่กะ ค่าใช้จ่ายจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนวันที่มีการจัดงานศพ ซึ่งบางครั้งญาติพี่น้องได้กำหนดจำนวนวันศพเอง แต่ต้องขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของเจ้าอาวาสวัดแม่กะ หรือประธานกรรมการวัดแม่กะ ซึ่งชาวบ้านมักเรียกว่าอาจารย์วัด

การรับสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น ทางกลุ่มได้ออกกฎระเบียบไว้ว่าผู้ใดที่มีความประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่ม ให้มาแจ้งรายชื่อพร้อมทั้งนำสำเนาทะเบียนบ้านที่มีชื่อของผู้ที่ต้องการเป็นสมาชิกมาด้วย เพื่อให้กรรมการกลุ่มตรวจสอบ ถ้าเป็นสมาชิกที่อยู่ต่างหมู่บ้านก็จะให้กรรมการผู้มีหน้าที่เก็บเงินเป็นผู้ตรวจสอบ เพราะกรรมการผู้เก็บเงินเป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกกลุ่มที่อยู่ต่างหมู่บ้านเป็นประจำ เมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกกลุ่ม กรรมการเก็บเงินได้ออกไปเก็บเงินกับสมาชิกที่อยู่นอกหมู่บ้าน ทำให้รู้ว่าผู้ใดควรให้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และผู้ใดไม่ควรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีผลให้ความคุ้มครองถึงบุคคลในครอบครัวที่เป็นญาติสายตรง และเป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ถ้าหากมีบุคคลเกิดใหม่ในครอบครัวของสมาชิก ต้องแจ้งต่อคณะกรรมการหรือนายทะเบียน เพื่อทำการบันทึกและตรวจสอบต่อไป

การตรวจสอบของคณะกรรมการกลุ่มฅาปนาศึกพ มีหลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่างๆดังนี้ ทำการตรวจสอบว่าคนที่เข้าเป็นสมาชิกใหม่ หรือเข้าร่วมเป็นลูกสมาชิกที่มีอยู่จริง ตามทะเบียนบ้าน และจะต้องมีอายุ 3 ปีขึ้นไป ถ้าอายุเกิน 60 ปี จะรับเป็นสมาชิกได้ต้องเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ถ้าเป็นสมาชิกใหม่หลังจาก 6 เดือน นับแต่สมัครเข้าเป็นสมาชิก จึงมีสิทธิในการรับการสงเคราะห์เมื่อเสียชีวิต แต่ถ้าเป็นญาติพี่น้องของลูกสมาชิกและเข้ามาอยู่ร่วมกับสมาชิกเดิม จะมีกำหนด 3 เดือน นับตั้งแต่วันแจ้งย้ายเข้า จึงมีสิทธิรับการสงเคราะห์เมื่อเสียชีวิต ในกรณีที่มีผู้สมัครที่อยู่ไกลๆ และคณะกรรมการไม่สามารถตรวจสอบได้ คณะกรรมการมีสิทธิที่ไม่รับสมัครให้เป็นสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มคณะกรรมการจะดูที่เจตนาของผู้สมัคร ถ้าผู้สมัครมีอาการเจ็บป่วยหรือมีโรคติดต่อร้ายแรงไม่อาจรักษาหายได้หรือเห็นว่าผู้สมัครมีชีวิตอยู่ไม่ได้นาน ทางคณะกรรมการกลุ่มไม่รับสมัครให้เป็นสมาชิกของกลุ่ม ผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกฅาปนาศึกพของหมู่บ้าน ลูกหลานนำมาสมัครเป็นสมาชิกแบบชั่วคราวไม่ได้

กลุ่มชมศพเป็นกลุ่มแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นระบบความสัมพันธ์ที่แน่นอน เพราะสมาชิกต่างก็เป็นคนที่รู้จักมักคุ้นกันมาแต่ดั้งเดิม บางทีเป็นเพราะระบบเครือญาติ และสร้างความสัมพันธ์ในการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมาจึงมีความสนิทสนมกันมาก การที่สมาชิกสนิทสนมกันมาก อีกสาเหตุหนึ่งก็คือขนาดของหมู่บ้านเป็นชุมชนไม่ใหญ่มากนัก ทำให้ชาวบ้านรู้จักมักคุ้นกันทั้งหมู่บ้าน ทำให้มีการรวมกลุ่มกันอย่างต่อเนื่องในรูปของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มชมศพ กลุ่มสตรี กลุ่มศรัทธาวัด กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มอาชีพการผลิตต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้ปลูกใบยาสูบ กลุ่มผู้ทำนา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอิสระ เฉพาะกิจต่าง ๆ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มชมศพของหมู่บ้านแม่กะชาวบ้านถือเป็นเรื่องปกติทั่วไปที่ทุกคนคร่ำครวคิดว่า เป็นการช่วยเหลือกันใน เรื่องของการขอมสิ่งของ เครื่องใช้ในการทำอาหาร การช่วยทำอาหาร การจัดสถานที่ และการบริการแขกเหรื่อที่มางานศพ การช่วยเหลือในลักษณะนี้เป็นประเพณีปฏิบัติของหมู่บ้านที่ต้องมีการตอบแทนกัน ในรูปของแรงงาน สิ่งของ เงิน และการบริการด้านยานพาหนะ ซึ่งระบบของการช่วยเหลือและการตอบแทนกันเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เมื่อเกิดความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากขึ้นก็จะทำให้ชาวบ้านมีความเต็มใจที่จะมาช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้นตามไปด้วย

ในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกภายในกลุ่ม จะอาศัยคณะกรรมการของหมู่บ้านเป็นกลไกในการแจ้งข่าวสารที่ต้องการแจ้งหรือประชาสัมพันธ์ โดยการใช่วิธีการส่งผ่านเสียงตามสายภายในหมู่บ้านเพื่อกระจายออกอากาศให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยทั่วกัน และใช้

วิธีการบอกต่อกันไปแบบปากต่อปาก เมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกหรือบุคคลในครอบครัวของสมาชิก และมีสิทธิ์ที่ได้รับการสงเคราะห์ สมาชิกกลุ่มจะต้องรับรู้และเตรียมเงินไว้จะมีคณะกรรมการผู้เก็บเงินมาเก็บที่บ้านและกรรมการผู้เก็บเงิน ซึ่งผู้เสียชีวิตวันที่เก็บเงินมอบไว้ให้เป็นหลักฐานในส่วนของคณะกรรมการผู้จ่ายเงินให้ก่อนทันทีประมาณ 1 ใน 3 ส่วน ที่เหลือนำไปจ่ายให้ในวันที่เคลื่อนย้ายศพไปฌาปนกิจที่สุสาน ในการนี้คณะกรรมการของกลุ่มได้หักค่าใช้จ่ายจากเงินที่รวบรวมได้ 10 เปอร์เซ็นต์จากยอดที่ได้รับทั้งหมด และถ้าเป็นสมาชิกด่วนหรือสมาชิกคนสุดท้ายของครอบครัว ลูกสมาชิกต้องเก็บเพิ่มอีก 500 บาท ทั้งหมดนี้ได้นำไปเป็นเงินทุนสำรองของกลุ่มต่อไป

การเก็บรักษาเงินของคณะกรรมการกลุ่ม ทางกลุ่มได้มอบหน้าที่เก็บรักษาเงินให้กับเหรียญทองของกลุ่ม (ปัจจุบันคือนายบุญรัตน์ ทิพย์ไทย) โดยเก็บเป็นเงินสดไว้ ซึ่งแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เก็บไว้เพื่อใช้ในการบริหารงานของกลุ่มทั่วไป เช่น ซื้อเครื่องใช้สำนักงาน ซื้ออุปกรณ์ที่ใช้ในงานพิธีงานศพเพื่อให้ลูกสมาชิกยืมเมื่อต้องการใช้ หรือให้บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เป็นลูกสมาชิกเช่า และนำไปบำรุงรักษาอุปกรณ์ของใช้ของกลุ่มที่ชำรุดเสียหาย ในส่วนนี้คณะกรรมการจะดำเนินงานได้ต่อเมื่อได้ประชุมกับลูกสมาชิกและที่ประชุมมีความเห็นชอบ จึงจะจัดดำเนินการได้ แต่ถ้าเป็นค่าใช้จ่ายไม่มากนักคือ ไม่เกิน 2,000 บาท ทางคณะกรรมการกลุ่มสามารถดำเนินการได้ทันที ในส่วนที่สอง คณะกรรมการกลุ่มได้นำมาเป็นทุนสำรองในการจ่ายให้กับสมาชิกหรือคนในครอบครัว เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ในกรณีที่เกิดมีการตายเกิดขึ้นหลายคน คณะกรรมการใช้วิธียืมเงินจากส่วนแรกมาทดแทนจ่ายให้ก่อน ในกรณีที่เงินส่วนที่สองไม่พอจ่ายเมื่อเรียกเก็บเงินจากลูกสมาชิกอื่น ๆ ได้แล้วก็ต้องนำมาคืน และทุกๆ สิ้นปีได้มีการประชุมสามัญประจำปี เพื่อสรุปการดำเนินงานของคณะกรรมการในปีที่ผ่านมา รวมทั้งแสดงบัญชีของบุคคลของกลุ่มว่ารายรับรายจ่ายของกลุ่มเป็นอย่างไร และทำการเลือกคณะกรรมการเข้ามาทำงานของกลุ่ม ซึ่งโดยมากที่ผ่านมาจากกลุ่มมักได้กรรมการชุดเดิมเข้ามาบริหารงานกลุ่ม เพราะได้รับความไว้วางใจ เชื่อใจจากสมาชิกของกลุ่ม และทุกสิ้นปีได้มีการเก็บเงินครอบครัวละ 20 บาท เพื่อนำไปรวมกับบัญชีส่วนที่หนึ่งเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานของกลุ่มต่อไป

กลุ่มผู้นำ

จากการที่คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นประธานได้ขอให้มีการประชุมชาวบ้านเพื่อพิจารณาหลักการในการก่อตั้งกลุ่มฅนกิจแล้ว จึงได้ขอมติจากชาวบ้านในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานขึ้นมาหนึ่งชุด จำนวน 7 คน ซึ่งมีทั้งแกนนำและสมาชิกกลุ่มที่ถูกคัดเลือกเป็นคณะกรรมการ ซึ่งมีหน้าที่บริหารงานกลุ่มและเก็บรวบรวมเงินจากสมาชิกคนอื่น ๆ โดยคณะกรรมการเหล่านี้ทำงานไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงิน แต่ได้รับสิทธิพิเศษโดยไม่ต้องจ่ายค่าฅนกิจศพ จำนวน 20 บาทต่อ 1 ศพ มีกำหนดวาระครั้งละ 1 ปี ตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งกลุ่ม มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบ้างบางส่วน โดยส่วนใหญ่การเปลี่ยนแปลงเพราะว่ากรรมการคนเดิมเสียชีวิตบ้าง หรือบางคนย้ายไปอยู่กับลูกหลานนอกหมู่บ้านบ้าง

หน้าที่ของการเป็นผู้นำกลุ่มขอมศพ นับว่าเป็นหน้าที่ที่มีการปฏิบัติน้อยมากเนื่องจากหน้าที่หลักคือ คณะกรรมการกลุ่มขอมศพในปัจจุบันเป็นเพียงผู้รวบรวมเงินให้กับลูกสมาชิกหรือสมาชิกของครอบครัวที่เสียชีวิตลง เนื่องจากเป็นคณะกรรมการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องเงิน จึงจำเป็นต้องคัดสรรบุคคลที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการของกลุ่มต้องเป็นคนที่มีชื่อสัตย์สุจริต มีมนุษยสัมพันธ์กับชาวบ้านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เหรัญญิก ซึ่งเป็นผู้รักษาเงินและคณะกรรมการที่มีหน้าที่เก็บเงินอีก 3 ท่าน ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่ชาวบ้านมอบความไว้วางใจ ส่วนการช่วยเหลือในด้านอื่นๆ นั้นเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปของกลุ่มอื่นๆ ที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามวัฒนธรรมประเพณีอยู่แล้ว เช่น กลุ่มแม่บ้านคอยช่วยเหลือในด้านการจัดเตรียมอาหารไว้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน กลุ่มผู้อาวุโสคอยให้คำชี้แนะให้ข้อคิดต่อเจ้าภาพ และผู้ที่มาช่วยงานและเป็นผู้ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา กลุ่มพ่อบ้านและกลุ่มหนุ่มสาวจะทำหน้าที่ในการจัดเตรียมสถานที่ ทั้งที่สถานที่ตั้งศพ บาเพ็ญกุศลและที่ฅนกิจสถาน กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ต้องมีการประชุมในการกำหนดตัวบุคคล ทุกคนจะช่วยกันทำงาน ซึ่งปกติทุกคนจะรู้ตนเองดีว่าในเวลาสมควรจะทำอะไร ดังนั้นงานหลัก ๆ ของกลุ่มขอมศพจึงมีความเกี่ยวข้องในเรื่องเงินและการบริการให้ยืมอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ทางกลุ่มมีอยู่

ผู้นำของกลุ่มขอมศพ ในปัจจุบันมีนายบุญฤกษ์ เจริญวงศ์ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการวัดแม่กะอีกตำแหน่งหนึ่ง เป็นผู้ที่มีความชื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรมและเป็นผู้สูงอายุ ผ่านงานของหมู่บ้านมาเป็นเวลานาน ทำให้มีความสามารถในหลายๆ ด้าน ทำให้ชาวบ้านให้ความนับถือ มีบทบาทการเป็นผู้นำได้อย่างชัดเจน จากการสัมภาษณ์นายทะเบียนกลุ่ม

(นายเมืองแก้ว นรินทร์) พบว่า เมื่อมีงานศพในหมู่บ้าน ชาวบ้านได้ปรึกษากับประธานกลุ่มฃาปนกิจเป็นหลัคสำคัญ ซึ่งประธานกลุ่มมีบทบาทเป็นประธานกรรมการวัดอีกตำแหน่งหนึ่ง การกำหนดวันทำบุญศพ เจ้าภาพมักขอปรึกษากับประธานกรรมการวัดหรือปรึกษากับเจ้าอาวาสวัดแม่กะ แต่ส่วนมากขอปรึกษากับประธานกรรมการวัด ส่วนหน้าทีในการมอบเงินของกลุ่มชอมศพให้กับเจ้าภาพศพนั้น กรรมการผู้ได้รับมอบหมายจะเป็นใครก็ได้ จะเป็นผูมอบ จากการสอบถามชาวบ้านเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำกลุ่มชอมศพ ชาวบ้านหลายคนเล่าในลักษณะของการชื่นชมผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มว่าเป็นบุคคลที่ซื่อลัศย์สุจริต มีความรับผิดชอบ อหยาศัยดี การบริหารงานของกลุ่มสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การประชุมกลุ่มในแต่ละครั้ง ผู้นำกลุ่มเป็นผู้เรียกประชุมโดยผ่านคณะกรรมการกลุ่ม และใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่ประชุม ซึ่งถือได้ว่าบทบาทของผู้นำกลุ่มได้มีบทบาทสำคัญในการเรียกประชุม เพื่อตัดสินใจในการวางแผนและบริหารงานของกลุ่ม และงานด้านอื่นๆ ที่เป็นสวัสดิการของหมู่บ้าน เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ โดยการให้ยืมเครื่องคร้ว เครื่องไฟ เต็มท์ แก้อี และอื่นๆ ที่เป็นของกลุ่ม การให้ยืมทุกครั้งผู้ที่ยืมมักบริจาคเงินให้กับกลุ่มเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอุปกรณ์เหล่านี้ และถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมา

4.3 กลุ่มสตรี

กลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแม่กะ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่ชาวบ้านรวมตัวกันเองโดยอาศัยระบบของเครือญาติและเพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติกับกลุ่มที่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นทางการ

กลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

การรวมกลุ่มของสตรีบ้านแม่กะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สามารถเกิดขึ้นได้ทุกเวลาและสถานการณ์ ตามเงื่อนไขในช่วงเวลานั้นๆ ได้แก่

การรวมกลุ่มทำอาหาร การเตรียมอุปกรณ์วัสดุต่างๆ เครื่องใช้ในพิธีศาสนา ในกิจกรรมงานบุญต่างๆ ของชาวบ้าน ชาวบ้านที่เป็นสตรีได้มารวมกันโดยไม่มีเจตนาหมายอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ เมื่อมีงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานประเพณีที่เป็นของส่วนรวม งานบอยต่างๆ ของวัด กลุ่มสตรีพากันมาช่วยกันเตรียมงานก่อนวันจริง 1 วัน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "วันดาคร้ว" ซึ่งบางคนได้ทำอุปกรณ์เครื่องมือจำพวกมิด กรรไกร เพื่อนำมาใช้ในการเตรียมเครื่องคร้ว เช่น ปอกหอมแดง กระเทียม และอื่นๆ ในส่วนของแม่คร้วก็ทำ

หน้าที่ปรุงอาหาร เพื่อเลี้ยงชาวบ้านที่มาช่วยกันทำงานในวันนั้น สตรีคนใดมีความสามารถในการจัดดอกไม้ก็จะช่วยกันจัดดอกไม้ มีความสามารถในการประดิษฐ์ประดอยตกแต่งสถานที่ก็ทำหน้าที่ในส่วนนั้น

การรวมกลุ่มแม่บ้าน มักรวมกลุ่มกันตามสถานที่ที่เป็นสาธารณะของหมู่บ้าน เช่น ตลาด งานขายของในหมู่บ้าน และตามบ้านผู้นำที่เป็นสตรี สถานที่เหล่านี้ได้มีกลุ่มสตรีเข้ามารวมตัวกัน สนทนาแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมทั้งการตรวจเช็คข่าวสารที่ได้รับมา การรวมกลุ่มตามอาชีพ การรวมกลุ่มนี้มักเกิดขึ้นตามสถานประกอบการในหมู่บ้าน ซึ่งอาชีพของสตรีที่ทำได้คือ การรวมกลุ่มของแม่ค้าในตลาดหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่ม 2 เวลา คือ ตอนเวลาเช้าและเวลาเย็น กิจกรรมของการรวมกลุ่มมักพูดคุยทางด้านเศรษฐกิจการทำมาค้าขาย และการรวมกลุ่มของสตรีที่ทำการเพาะปลูกในยาสูบมักนัดกันมารวมกลุ่มพูดคุยกันที่บ้านของแม่เลี้ยง (เจ้าของโรงบ่มยาสูบ) ถ้าเป็นฤดูเก็บเกี่ยวยาสูบก็มารวมกลุ่มพูดคุยกันที่หน้าโรงบ่มยาสูบพร้อมทั้งรับจ้างในการเสียบยาสูบ และมัดยาสูบ โดยส่วนมากจะคุยถึงเรื่องราคายาสูบ ปริมาณยาสูบ และคุณภาพของยาสูบที่เก็บเกี่ยวในปีนั้นและ เปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และพูดคุยกันในเรื่องจิตใจ เช่น ถ้าใกล้ถึงงานเทศกาลของหมู่บ้านก็พูดคุยในเรื่องของการจัดเตรียมงานทั้งของส่วนรวมและของส่วนตัว

การรวมกลุ่มของสตรีตามเฉพาะกิจต่างๆ เหล่านี้ เป็นการรวมกลุ่มตามโอกาสที่เกิดขึ้น และเป็นความต้องการของผู้ร่วมกลุ่ม ไม่เป็นการจัดตั้ง ไม่มีรูปแบบโครงสร้างที่แน่นอนชัดเจน กิจกรรมของกลุ่มโดยส่วนใหญ่คือการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้รับมา ผู้วิจัยให้กลุ่มที่เกิดขึ้นลักษณะ เช่นนี้ เป็นกลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากเงื่อนไขต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน และมีจุดมุ่งหมายในการรวมกลุ่มคือ ความต้องการในการรวมกลุ่มของสตรีในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นการรวมกลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นตามวัฒนธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นของกลุ่มเป็นไปตามธรรมชาติ

จากการศึกษาการรวมกลุ่มของสตรีในลักษณะของกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเหล่านี้ พบว่าเป็นการรวมกลุ่มตามธรรมชาติที่พัฒนามาจากกลุ่มเล็กๆ ที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นมา กิจกรรมที่เกิดขึ้นของกลุ่มก็เกิดจากการคิดกันเองของสมาชิกกลุ่ม การคิด การสร้างและการพัฒนากิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้เวลา ทำให้กลุ่มให้กลุ่มค่อยๆ ขยายตัวจากกลุ่มเล็กๆ ไปเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น โดยที่กลุ่มจะมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มได้ชัดเจน และไม่สามารถที่จะกำหนดเป็นข้อๆ ได้ อย่างเด่นชัด แต่สมาชิกกลุ่มรู้ว่าการรวมกลุ่มขึ้นมาจักต้องทำให้ตนเองได้รับประโยชน์ และมีความคิดและเชื่อว่าการที่ตนเองเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มนั้น เข้าร่วมด้วยความสมัครใจและพึงพอใจ

การดำเนินงานภายในกลุ่มวางอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและความสนิทคุ้นเคย หมู่บ้านแม่กะ เป็นชุมชนในชนบทที่มีระบบความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านลักษณะระบบเครือญาติ ทำให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เป็นนิจ กิจกรรมของกลุ่มที่ดำเนินการมาตั้งแต่ดั้งเดิมเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วม และร่วมมือกันของคนในหมู่บ้านที่ช่วยกันมาตลอดไม่ว่าเป็นชายหรือหญิง บทบาทของสตรีที่เข้าร่วมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมในลักษณะของงานของสตรี เช่น งานต้อนรับ งานจัดดอกไม้ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในงานพิธีกรรมทางศาสนา และงานทางด้านการทำอาหาร ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นงานของสมาชิกกลุ่มสตรีเป็นผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะและเป็นกลุ่มกิจกรรมย่อยๆ ที่แยกออกมาจากกลุ่มใหญ่

กลุ่มสตรีที่ได้รับการจัดตั้ง

การรวมกลุ่มของสตรีในหมู่บ้านในลักษณะที่ได้รับการแนะนำและจัดตั้งขึ้น โดยมีกลไกในการจัดตั้งกลุ่มในลักษณะนี้คือ องค์กรภายนอกหมู่บ้านแม่กะที่เข้ามาจัดตั้งกลุ่มที่มีโครงสร้างของกลุ่มและวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่างชัดเจน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกอย่างเป็นรูปธรรมและมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มลักษณะนี้อาศัยความเป็นกลุ่มธรรมชาติที่มีอยู่ในหมู่บ้านเป็นพื้นฐาน ทำให้ง่ายต่อการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาทำกิจกรรมของกลุ่มสตรีในหมู่บ้านแม่กะ ซึ่งมีหลายลักษณะ ได้แก่ การแนะนำทางการเกษตรและ เกิดการรวมตัวขึ้นมาเพื่อจัดทำกิจกรรมแปรรูปและถนอมอาหารทางการเกษตร การทำกิจกรรมในด้านการออมทรัพย์ของกลุ่มแม่บ้าน จากการทำแม่หลวง (ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน) ได้เข้าร่วมประชุมกับองค์กรภาครัฐแล้วขอให้กลุ่มสตรีในหมู่บ้านจัดตั้งกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ขึ้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เกิดขึ้นจากการจัดตั้งและเกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งและเกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐที่ยังดำเนินการและจัดการตามระบบของกลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์

กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งในหมู่บ้านแม่กะเกิดขึ้นมาจากการรวมตัวของกลุ่มสตรีในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพ และเพื่อเป็นการจัดการด้านสวัสดิการต่างๆ ให้กับประชากรในหมู่บ้าน ลักษณะของกลุ่มเป็นการจัดตั้งขึ้นในระดับหมู่บ้าน ซึ่งมาจากการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านแม่กะ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างภาคเกษตร มีฐานะยากจน และขาดแคลนทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ ดังนั้นเงินทุนที่สามารถนำมาใช้ในยามฉุกเฉินในยามเจ็บป่วย การ

ศึกษาของบุตร และใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่ผ่านมาต้องกู้หนี้ยืมสินจากนายทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังเสี่ยงต่อการสูญเสียที่ดินทำกินเนื่องจากการกู้เงินโดยการจำนองที่ดินกับนายทุนที่อาศัยเล่ห์เหลี่ยมทางกฎหมายที่โกงลูกหนี้ ซึ่งนายทุนได้อาศัยอำนาจจากพวกห้องและตำแหน่งหน้าที่ทางราชการของตนเพื่อกดขี่ลูกหนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในหมู่บ้าน บางรายต้องสูญเสียที่ดินจากผลของการทำสัญญาอย่างไม่รู้เท่าทัน และไม่มีเงินมาไถ่ถอนในการแก้ปัญหาบางครั้งชาวบ้านจำเป็นต้องขายที่ดินในราคาถูกเพื่อนำเงินที่ได้มาไถ่ถอนในส่วนที่ไถ่ถอนกับนายทุนเงินกู้

กลุ่มออมทรัพย์บ้านแม่กะ ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 จากคำแนะนำจากพัฒนากรตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาจากกดขี่ขูดรีดจากพวกนายทุนนอกระบบที่ปล่อยเงินกู้และเอาเปรียบลูกหนี้ด้วยการคิดดอกเบี้ยอัตราสูง บางครั้งถ้ากู้ข้ามปีต้องเสียดอกเบี้ยเท่ากับจำนวนเงินต้นที่กู้ยืมมา บางครั้งนายทุนหักดอกเบี้ยล่วงหน้าก่อน 2-3 เดือน ลูกหนี้ส่วนใหญ่ของนายทุนมีอาชีพเกษตรกรรม ในการทำนา ทำไร่ บางปีผลผลิตจากไร่นาออกไม่ทันต่อกำหนดระยะเวลาเก็บเงิน นายทุนได้ใช้วิธีบีบบังคับให้เกษตรกรขายผลผลิตล่วงหน้า (ตกเขียว) ในราคาต่ำเพื่อชำระหนี้ที่เกษตรกรบางรายสามารถขอใช้หนี้เป็นเพียงดอกเบี้ยเท่านั้น ทำให้รายได้ในครอบครัวของเกษตรกรมีเงินเหลือจากการขายผลผลิตในแต่ละปีเฉลี่ยประมาณ 5-6 พันบาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้จ่ายในครอบครัว ผลผลิตจำพวกข้าวที่ผลิตได้ก็ไม่สามารถเก็บเกี่ยวมาบริโภคในครอบครัวได้มากนัก เงินที่ได้มาก็ไม่พอใช้จึงมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเพิ่มเป็นผลให้มีภาระหนี้สินผูกพันไปเรื่อยๆ มีบางเกษตรกรบางรายไม่มีเงินพอที่นำไปใช้หนี้ใช้กับนายทุนเงินทำอาชีพเกษตรกรต่อไป จะทำให้ภาระหนี้สินสูงขึ้นเรื่อยๆ จำเป็นต้องขายที่ดินทำกินเพื่อนำเงินมาใช้หนี้นายทุนและเปลี่ยนอาชีพเกษตรกรไปเป็นผู้ใช้แรงงานรับจ้างทั้งทางภาคเกษตรและรับจ้างทั่วไป ซึ่งบางคนก็ไม่มีหนทางไปทำอาชีพอื่นเพราะไม่มีความรู้ ซึ่งตนเองถนัดและพอมีความรู้ในด้านการเกษตรก็หันกลับไปเช่าที่ดินจากนายทุนเพื่อนำมาหาเลี้ยงชีพและครอบครัว

จากการที่พัฒนากรตำบลเข้ามาส่งเสริมชาวบ้านให้เกิดการออมทรัพย์ โดยให้กลุ่มสตรีในหมู่บ้านเป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งมีประธานกลุ่มแม่บ้าน (แม่หลวง) เป็นประธานกลุ่ม ในตอนแรกมีสมาชิกที่เข้าร่วมที่ส่วนใหญ่เป็นสตรีกลุ่มแม่บ้านที่มารวมกันพบปะและร่วมประชุมเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของสตรีแม่บ้านขึ้น ผลของการประชุมในระยะแรกๆ ทุกคนมีความเห็นพ้องต้องกันว่า จะมีการระดมทุนทรัพย์เท่าที่จะมีความสามารถ ผลสรุปออกมาว่าสมาชิกของกลุ่มต้องมีการออมเงินกันทุกๆ เดือน ซึ่งกำหนดอัตรากារออมทรัพย์ไว้ 4 อัตรา คือ 10 บาท 20 บาท 50 บาท และ

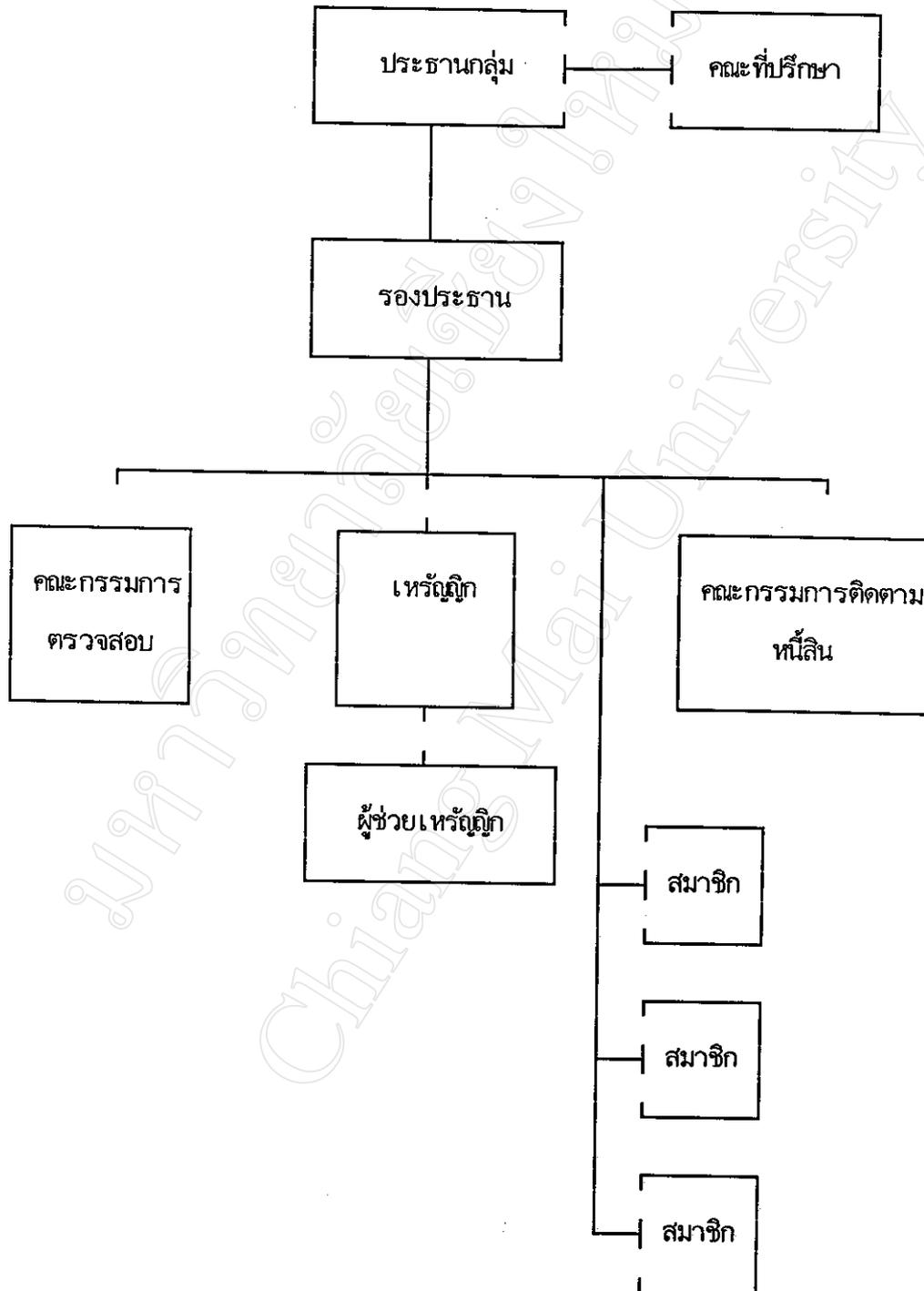
100 บาท โดยสมาชิกสามารถออมทรัพย์ในแต่ละเดือนในอัตราใดก็ได้ ซึ่งคณะกรรมการของกลุ่ม ได้มีการลงบัญชีการออมของสมาชิกกลุ่ม ขณะที่สมาชิกกลุ่มก็มีสมุดบัญชีของตนเอง เมื่อมีการออมทรัพย์ ครั้งใด ประธานกลุ่มก็ได้ลงบัญชีและลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน การออมทรัพย์ที่สมุดบัญชีประจำตัว ของสมาชิกกลุ่ม หลังจากมีการประชุมตกลงของสมาชิกกลุ่มแล้ว วันต่อมาก็มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 58 คน มาเปิดบัญชีออมทรัพย์ รวมเป็นเงิน 2,050 บาท และกำหนดให้สมาชิกกลุ่มสามารถกู้เงิน ไปลงทุน ได้หลังจากการเข้าเป็นสมาชิกเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ลักษณะของการกู้เงินในขณะนั้น ยังเป็นการกู้ส่วนบุคคลยังไม่มีกรรวมกลุ่มในการกู้

เมื่อกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์พบปะ และมีการเรียนรู้ภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มมี ศักยภาพและสามารถแก้ปัญหาาร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ทำให้กลายเป็น กลุ่มที่เข้มแข็ง ขยายกิจกรรมของกลุ่มได้มากขึ้น ซึ่งจากการเริ่มต้นในการออมทรัพย์ครั้งแรกเป็น เงิน 2,050 บาท ในระยะ 5 ปี หลังจากนั้นสมาชิกสามารถมีเงินหมุนเวียนในกลุ่ม จำนวน 25,000 บาท และมีสมาชิกเข้ามาร่วมเพิ่มขึ้นเป็น 110 คน ทำให้กลุ่มสามารถขยายบริการใน การกู้ยืมเงินของสมาชิกได้หลายกิจกรรม ตามความต้องการของสมาชิกมากขึ้น และมีการให้บริการ การกู้เงินในรูปของการกู้แบบรวมกลุ่ม เพื่อให้ได้เงินจำนวนมากไปลงทุนของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ซึ่ง ในที่สุดเกษตรกรก็สามารถลดการเป็นหนี้ที่มีดอกเบี้ยสูงจากนายทุนลงไปเรื่อยๆ ทำให้เศรษฐกิจ ของครอบครัวค่อยๆ ดีขึ้น จากการใช้ไม่ต้องเสียดอกเบี้ยที่แพง ในปัจจุบันกลุ่มยังคงมุ่งแก้ปัญหาของ หมู่บ้านและส่ง เสริมการประกอบอาชีพของผู้ที่ไม่มีที่ดินที่ได้ในการผลิตให้ไปประกอบอาชีพอิสระใน คราวเรือน ทั้งแบบส่วนตัวและการรวมกลุ่มที่มีความต้องการอย่างเดียวกัน เช่น การเย็บผ้า การค้าขายเล็กๆ น้อยในหมู่บ้าน ซึ่งนับได้ว่ากลุ่มสามารถเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง トラบเท่าที่กลุ่ม ยังมีความมั่นคง เชื่อมั่น ซื่อตรง และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมกันอยู่

รูปแบบโครงสร้างของกลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้านแม่กะ ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านบ้านแม่กะ ซึ่งมีกลุ่มสตรี เป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่ม ได้จัดโครงสร้างขึ้นมา เพื่อเป็นกรอบในการบริหารงานและการดำเนิน กิจกรรมของกลุ่ม และขณะเดียวกันโครงสร้างของกลุ่มยังทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ของระดับต่างๆ ภายในกลุ่มและเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ทุกระดับที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน จากผลของ การศึกษาครั้งนี้

แผนภูมิที่ 7 แสดงโครงสร้างกลุ่มออมทรัพย์บ้านแม่กะ

โครงสร้างของกลุ่มออมทรัพย์บ้านแม่กะ ที่มีตำแหน่งบริหาร ดังนี้

1. ประธานกลุ่ม คือนางเอี่ยมไพร บิงวัง ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่ม เป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากสมาชิกที่มีมติเอกฉันท์จากที่ประชุมให้ทำหน้าที่ประธานกลุ่ม เนื่องจากเป็นผู้ที่สมาชิกกลุ่มให้ความเชื่อถือในความซื่อสัตย์ ฐานะทางเศรษฐกิจ และฐานะทางสังคมโดยเป็นภรรยาผู้ใหญ่บ้าน และยังทำหน้าที่ประธานกลุ่มแม่บ้าน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ประสานงานกับกลุ่มอื่นได้ดี เพื่อร่วมกันในการช่วยแก้ปัญหา และให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาแก่สมาชิกได้หลายๆ เรื่อง สามารถที่ประสานงานหรือปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายอื่นในการพัฒนาหมู่บ้านในเรื่องอื่น ๆ
2. คณะกรรมการที่ปรึกษากลุ่ม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการวัด ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัดแม่กะ และผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มฉบับกิจศพ กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตยาสูบที่มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและประสานงานกับกลุ่มอื่นในหมู่บ้าน
3. เھرรัณนิก 1 คน ซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการเงินและบัญชี ในการเก็บเงินจากการฝากของสมาชิกกลุ่ม และจัดการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเงิน การกู้ยืม การชำระหนี้ การฝากถอน เพื่อให้บริการต่อสมาชิก
4. คณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบเรื่องต่างๆ ในเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเงิน และคุณสมบัติของสมาชิกผู้กู้เงิน จะประกอบด้วยผู้อาวุโส 2 คน สมาชิกทั่วไป 2 คน และผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายอีก 1 คน จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้จ่ายของบัญชีการเงิน การฝากถอน ตรวจสอบคุณสมบัติผู้กู้ การกู้เงินและชำระหนี้เงินคืนของสมาชิก และร่วมพิจารณาการอนุมัติเงินกู้ร่วมกับประธานและคณะกรรมการฝ่ายอื่นๆ อีกด้วย
5. คณะกรรมการฝ่ายติดตามการชำระหนี้ของสมาชิก ประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับเลือกเข้ามาเป็นกรรมการ 3 คน ซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจสอบ ติดตามเร่งรัดหนี้สินที่สมาชิกกู้ยืมไปเพื่อไม่ให้หนี้สูญ
6. รองประธานกลุ่มทำหน้าที่ตามที่ประธานกลุ่ม มอบหมายให้ทำการแทนในเรื่องต่างๆ
7. ผู้ช่วยเھرรัณนิก มีหน้าที่ช่วยเھرรัณนิกในเรื่องของการจัดการด้านการเงิน และทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากเھرรัณนิก
8. สมาชิกทั่วไป คือ สมาชิกสามัญที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม และถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โดยได้ทำหน้าที่ตรวจสอบการบริหารงานของคณะกรรมการ

และรับรองฐานะและตำแหน่งต่างๆ ของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม พร้อมกับรับฟังการรายงาน บรรยายสรุป การทำงานของคณะกรรมการ ตัดสินในการ เลือกคณะผู้ทำงาน และร่วมปฏิบัติตาม ระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

พัฒนาการของกลุ่มออมทรัพย์

การพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ หลังจากที่มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาจากกลุ่มสตรีของหมู่บ้านและ ได้ประชุมปรึกษาหารือเพื่อปลดภาระหนี้สินของชาวบ้าน และหาทางแก้ไขปัญหาจากการขูดรีดจาก นายทุนเงินกู้ หลังจากมีการประชุมและได้ตกลงกันในการคิดไตร่ตรองในระยะเวลา 1 สัปดาห์ สมาชิกกลุ่มสตรีได้ประชุมอภิปรายกันถึงกระบวนการที่จะจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม มีการกำหนด กฎเกณฑ์ในระยะแรก ปี พ.ศ.2525 ได้ออกกฎระเบียบที่ไม่เคร่งครัดมากนักก็ขึ้นมา ก่อน โดยการ ระดมเงินฝากในอัตรา 10 บาท 20 บาท 50 บาท และ 400 บาท การกำหนดอัตราเป็นจำนวน เต็มลักษณะนี้ เพื่อช่วยต่อการดำเนินงานเมื่อครบระยะเวลา 1 ปี หลังจากการเข้าเป็นสมาชิก สามารถกู้ยืมได้

จากผลของการระดมเงินทุนเข้าเป็นกลุ่มออมทรัพย์ขณะนั้น ทำให้ชาวบ้านบ้านแม่กะ เริ่มมี ความมั่นใจที่ปลดภาระหนี้สินจากนายทุนเงินกู้ให้เบาบางลง ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้นายทุนเงินเริ่ม ตระหนักถึงผลประโยชน์ของตนเองที่ได้จากชาวบ้านเริ่มลดน้อยลง จึงใช้วิธีการอุปถัมภ์ที่ตนเอง เคยให้กับชาวบ้านที่มากู้เงินเพื่อยึดเหนี่ยวลูกหนี้และยังใช้วิธีผ่อนปรนในการชำระหนี้ของชาวบ้าน พร้อมกับเพิ่มวงเงินในการให้กู้ยืมสูงขึ้น เพื่อเป็นการเอาใจลูกหนี้ที่เคยกู้เงินพร้อมกับคอยจับตา ตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ว่ามีความมั่นคงหรือไม่ เมื่อสมาชิกกลุ่มได้ร่วมทำ กิจกรรมร่วมกันมากขึ้น มีการพูดปากต่อปากว่าการกู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ มีความยุติธรรมมาก กว่าการกู้ยืมจากนายทุน และไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบเทียบจนเกินไป ในที่สุดบรรดาลูกหนี้ของนายทุนเงินกู้ ก็ทยอยกันมา เข้าร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์จนเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีศักยภาพ ปลดปล่อยหนี้สินที่มีกับนายทุน ได้

นอกจากกลุ่มที่สามารถปลดปล่อยหนี้สินให้กับชาวบ้านได้แล้ว ยังสามารถทำให้ร่วมแรง ร่วมใจประสานงานกับกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มฅนปากกิจ กลุ่มผู้ปลูกใบยาสูบ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ได้พัฒนากลุ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถเป็นหลักในการให้การพัฒนาหมู่บ้านและทำให้เกิดกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ตามมา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน โดยการสนับสนุนในด้านเงินลงทุน ของกลุ่มออมทรัพย์

ระเบียบแบบแผนและวัฒนธรรมกลุ่ม

การเข้าเป็นสมาชิก ชาวบ้านทุกคนสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นคนวิกลจริต ไม่เป็นพระภิกษุสามเณร

การฝาก-ถอน ในการฝากครั้งแรกเป็นจำนวนเงินไม่น้อยกว่า 100 บาท ถ้ามากกว่า 100 บาท ต้องอยู่ในช่วงอัตราที่กำหนดไว้ สามารถฝาก-ถอนได้ทุกวัน แต่อย่างน้อยต้องฝากเดือนละ 1 ครั้ง ถ้าในกรณีจำเป็นต้องใช้เงินฉุกเฉินสามารถยื่นขอถอนเงินได้ 24 ชั่วโมง

การกู้ยืม การกู้ยืมทางกลุ่มสามารถให้สมาชิกกู้ยืมได้แบบสามัญได้ในจำนวนไม่เกิน 5 เท่า ของเงินฝาก กำหนดชำระคืนไม่เกิน 5 เดือน ถ้ากู้ในกรณีพิเศษ เช่น นำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ สามารถกู้ได้ 3 ระยะ คือ กู้ระยะสั้น กู้ระยะกลาง และกู้ระยะยาว โดยกำหนดวงเงินกู้ในแผนระยะสั้น คือ กู้ไม่เกิน 3,000 บาท ชำระคืนในระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือน พร้อมดอกเบี้ย อัตราร้อยละ 1 บาทต่อเดือน กู้ระยะกลางในวงเงินกู้จำนวนไม่เกิน 5,000 บาท ชำระคืนไม่เกิน 6 เดือน พร้อมดอกเบี้ย และกู้ระยะยาวในวงเงินกู้จำนวนไม่เกิน 10,000 บาท ชำระคืนไม่เกิน 10 เดือนพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือนเช่นเดียวกัน การกู้เงินของสมาชิกสามารถกู้ได้แบบเดี่ยว และแต่ละครอบครัวจะกู้รวมกันเกิน 10,000 บาทไม่ได้ เกณฑ์ในการกู้ยืมของสมาชิก ต้องได้รับการพิจารณาจากฝ่ายตรวจสอบโดยการดูถึงประวัติของผู้กู้ ความสม่ำเสมอของการออม และรายได้ของผู้กู้ที่สามารถผ่อนชำระหนี้กับกลุ่มได้

การค้ำประกัน ถ้าเป็นการกู้สามัญให้ใช้บัญชีเงินฝากของผู้กู้ร่วมกัน มีผู้ค้ำประกัน 1 คน การค้ำประกันในการกู้ระยะสั้นให้ใช้ผู้ค้ำประกัน 2 คน การค้ำประกันในการกู้ระยะกลางให้ใช้ผู้ค้ำประกัน 3 คน การค้ำประกันเงินกู้ระยะยาวให้ใช้ผู้ค้ำประกัน 4 คน ซึ่งผู้ค้ำประกันแต่ละคนสามารถค้ำได้ไม่เกิน 3 ราย และสามารถจะตั้งเป็นกลุ่มร่วมกันกู้และค้ำประกันได้โดยผลัดเปลี่ยนกันค้ำประกันซึ่งกันและกัน

กลุ่มออมทรัพย์บ้านแม่กะ ได้จัดระบบการพัฒนาหมู่บ้านโดยการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก กลุ่มในรูปแบบของการประกวดสมาชิกดีเด่นประจำปี และนำผลกำไรมาจัดสรรให้กับสมาชิกในรูปแบบของดอกเบี้ยเงินฝากจำนวน 20 เปอร์เซ็นต์ของกำไรทั้งหมด และ 20 เปอร์เซ็นต์สำหรับการจัดสวัสดิการของสมาชิกกลุ่ม จัดสวัสดิการของหมู่บ้านในกิจกรรมส่วนรวม อีก 20 เปอร์เซ็นต์ และเก็บไว้เป็นทุนในการดำเนินงานกลุ่ม อีก 40 เปอร์เซ็นต์ ส่วนการเก็บรักษาเงินสดจะทำ 2 ระบบ คือ ส่วนหนึ่งฝากไว้กับธนาคาร โดยมีผู้รับผิดชอบในการฝากถอนรวมกัน 3 คน ส่วนที่ 2

เก็บรักษาไว้ที่เหรียญของกลุ่มในจำนวน 20,000 บาท สำหรับเบิกจ่ายในกรณีฉุกเฉินและวันหยุดทำการของธนาคาร

การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ที่มีระเบียบ กติกา ดังที่กล่าวมาข้างต้น มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มต่างๆ ไป ทั้งในเรื่องของการวางตัวหรือวัฒนธรรมด้านอื่นๆ นั่นคือ ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบแบบแผนการปฏิบัติในรูปแบบของการระดมเงินออม และใช้บริการด้านการกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ คือ ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน ถ้ากลุ่มอื่นๆ ที่มีกิจกรรมของกลุ่มและไม่สามารถแก้ไขปัญหาของกลุ่มได้ กลุ่มออมทรัพย์ถูกเลือกให้เป็นกลุ่มแรกและเป็นกลุ่มที่สำคัญในการเข้าช่วยเหลือ เพราะพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มีการเข้าร่วมกับกลุ่มอื่นๆ ด้วย และส่วนใหญ่ก็ยังเป็นกลุ่มเครือญาติกันในบ้าน ทำให้มีความรักใคร่สามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและสะท้อนถึงผลประโยชน์ของทุกฝ่าย

4.3.2 กลุ่มแปรรูปอาหารพื้นบ้าน

การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ และการรวมกลุ่มในการทำธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้านมีการพัฒนาการของการทำธุรกิจชุมชน ตั้งแต่ระยะ เริ่มแรกเป็นต้นมา ดังนี้ 1) การพัฒนากลุ่มทุนและแหล่งทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน 2) การจัดการด้านการบริหารงานของกลุ่ม 3) วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการผลิต 4) การจำหน่ายและตลาดผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และ 5) ผลที่ได้จากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ

พัฒนาการของกลุ่มและทุน

หมู่บ้านแม่กะ เป็นหมู่บ้านที่ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตร บางครอบครัวทำเอง บางครอบครัวก็รับจ้างแรงงาน ซึ่งก็ยังคงอยู่ในภาคเกษตร จากการสัมภาษณ์นางบุญเลื่อน อินทะบุญมา เลขากลุ่ม พบว่า ในปี พ.ศ.2525 ได้เกิดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้นในหมู่บ้านโดยการจัดตั้งของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลแม่แตง ที่ได้รับนโยบายจากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อรวมกลุ่มกันในการจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากการเกษตร เช่น ข้าว ถั่วเหลือง กระเทียม ยาสูบ และพันธุ์พืชอื่นๆ โดยมีแนวความคิดว่าการรวมกลุ่ม เป็นการช่วยเหลือกันในการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรทุกรูปแบบ ตั้งแต่กระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต การขนส่ง และการจำหน่าย ตลอดจนต้องการที่จะสร้างพลังในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านเกษตรกร กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถดำเนินเรื่อยมา ทำให้เกิดกระบวนการ

เรียนรู้ภายในกลุ่มด้านต่างๆ เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา การจัดการกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มมีศักยภาพได้ระดับหนึ่ง และกลุ่มมีประธานกลุ่มในขณะนั้น คือ นางเอ๋อมไพร บิงวัง ภรรยาของผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวงวิเชียร บิงวัง) ชาวบ้านเรียกผู้ใหญ่บ้านว่าพ่อหลวง และภรรยาของผู้ใหญ่บ้านว่าแม่หลวง

ปี พ.ศ.2534 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยประธานกลุ่ม (นางเอ๋อมไพร) ได้สังเกตเห็นว่าผลผลิตหลายอย่างที่ผลิตขึ้นมาจำหน่ายได้น้อยและราคาไม่ดี เพราะถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาของผลผลิต จึงได้เกิดแนวคิด สามารถนำผลผลิตที่จำหน่ายไม่ได้และราคาไม่ดีมาทำการแปรรูปเพื่อให้ผลผลิตสามารถเก็บไว้ได้นานและเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิต ซึ่งได้ศึกษาหาความรู้และฝึกประสบการณ์จากแหล่งต่าง ๆ นางเอ๋อมไพร ได้เล่าให้ฟังว่า เมื่อตนเองเกิดแนวคิดนี้ขึ้นมา ก็ทำการฝึกฝนตนเองโดยการซื้อหนังสือที่เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารมาอ่าน โดยการใช้จ่ายเงินของตัวเองเก่า (ตนเอง) เวลาเขา (องค์กรหรือหน่วยราชการต่างๆ) มีการอบรมที่เกี่ยวกับการแปรรูปและถนอมอาหาร หรือมีการหัดทำอาหาร ขนมประเภทต่าง ๆ ตัวเขาถ้ามีโอกาสเอื้ออำนวยเขาจะไปทุกครั้งโดยการออกค่าใช้จ่ายของตนเอง ตลอดระยะเวลาเวลาร่วมหนึ่งปีที่นางเอ๋อมไพรได้เสาะแสวงหาความรู้และฝึกฝนประสบการณ์ จึงทำให้นางเอ๋อมไพร มีศักยภาพพร้อมที่จะดำเนินการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารพอสมควร

ปี พ.ศ.2535 ทางสำนักงานเคหกิจกรเกษตรซึ่งขึ้นกับกรมส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามาแนะนำให้ชาวบ้านในการทำแปรรูปอาหารและถนอมอาหารเพื่อเสริมรายได้และลดรายจ่ายของครอบครัว ในขณะนั้นชาวบ้านเห็นเป็นเรื่องใหม่และไม่คุ้นเคยทำให้ได้รับความสนใจน้อยมากจากชาวบ้าน แต่คุณเอ๋อมไพรเพียงคนเดียวของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ให้ความสนใจเพราะมีความสนใจในเรื่องนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และคิดว่าสถานภาพของตนเอง สามารถทำได้ จึงได้ทำการแปรรูปอาหารและถนอมอาหาร ให้เป็นต้นแบบกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคนอื่นๆ ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งนางเอ๋อมไพร ได้บอกว่าตอนเริ่มแรกได้ทดลองทำการแปรรูปอาหารประเภทข้าวเกรียบ และแปรรูปมะม่วงสด กระเทียมสด ให้เป็นมะม่วงคองและกระเทียมคอง โดยทำแต่น้อย โดยทำจำหน่ายในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงที่ทำนั้นจะมีสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่พอจะสนใจได้สอบถามและมาดูวิธีการผลิตอยู่เสมอ ๆ และได้บอกว่าทุกคนในการดำเนินการทั้งหมด นางเอ๋อมไพรเป็นผู้เอง ในส่วนของการจำหน่าย นางเอ๋อมไพรได้ขออนุญาตจากสมาชิกกลุ่มว่าขอใช้ผลิตภัณฑ์ในนามกลุ่ม ซึ่งกลุ่มโดยส่วนใหญ่ก็ไม่ว่าอะไร นางเอ๋อมไพรก็ดำเนินการเองเรื่อยมา (ทำให้สรุปได้

ว่าทุนที่ใช้ในระยะ เริ่มแรกเป็นทุนภายในที่เป็นเงินส่วนตัวของนางเอื้อมไพโรและทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มในขณะนั้น)

ปี พ.ศ.2537 โครงการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารที่นางเอื้อมไพโร ได้ผลิตภัณฑ้ออก มาในนามของกลุ่มมีแนวโน้มในการจำหน่ายได้ดี นางบุญเลื่อนได้เล่าต่อว่ามีสมาชิกกลุ่มหลายคน ที่เฝ้ามองดูการดำเนินงานของนางเอื้อมไพโร จนเกิดความมั่นใจที่เข้าไปทำในจุดนี้โดยขอเข้าร่วม กับนางเอื้อมไพโร ทางนางเอื้อมไพโรก็ไม่ขัดข้องและยินดีที่จะรับเข้ามาทำงานร่วมกัน ในขณะนั้น นางเอื้อมไพโรได้ลงทุนเองก็เลยร่วมกันคิดว่าในส่วนของนางเอื้อมไพโรจะทำอย่างไร ทุกคนปรึกษากันหรือกันจนเป็นบทสรุปออกมาว่า ทุนที่นางเอื้อมไพโรลงไปนั้นให้คิดออกมาเป็นมูลค่าของหุ้นที่จะมาลง ร่วมกันในครั้งแรกนี้ ปรากฏว่าตอนนั้นนางเอื้อมไพโรได้หุ้นทั้งหมด 20 หุ้น โดยกำหนดหุ้นละ 50 บาท ปรากฏว่ามีคนมาร่วมลงหุ้นกับนางเอื้อมไพโรอีก 6 คน จำนวนหุ้น 10 หุ้น จุดนี้จึงเป็น จุดแรกที่มีการลงหุ้นกันในการทำโครงการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร บ้านแม่กะ จำนวนหุ้นทั้งหมด 30 หุ้นเป็นเงิน 1,500 บาท เป็นเงินสด 500 บาท และเป็น ทรัพย์สินที่นางเอื้อมไพโร ค่าเนิ่นงานมาก่อนหน้านั้นอีก 1,000 บาท เมื่อมีการรวมกลุ่มในการทำ โครงการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารเป็นองค์กรเล็ก ๆ จึงได้มีการวางแผนการดำเนินงาน ของกลุ่ม จึงเกิดการจัดองค์กรใหม่ทำให้มีโครงสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งแต่เดิมเป็นการบริหารจากคน เพียงคนเดียว มาเป็นการบริหารที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการ มีโครงสร้างการบริหารงานและ รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมขึ้นมา (ดูแผนภูมิที่ 11) จากการที่เกิดโครงการแปรรูปอาหารและถนอม อาหาร มีการจัดการบริหารอยู่ในรูปคณะกรรมการที่เป็นกลุ่มถาวร แล้วทำให้สอดคล้องกับเงื่อนไข ของการสนับสนุนในการให้เงินทุนจากองค์กรภาครัฐ ทำให้ในปีเดียวกันนี้เอง โครงการแปรรูป อาหารและถนอมอาหารได้รับทุนในรูปของเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยจากกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 10,000 บาท เพื่อนำไปซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตและใช้ซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิต โดยมี การกำหนดระยะเวลาใช้คืนภายในหนึ่งปี การกั้ยืมทำในนามของกลุ่ม (ทำให้สรุปได้ว่าในปี 2537 กลุ่มได้ทุนในการดำเนินการ เป็นทุนภายนอกชุมชนที่ได้มาจากภาครัฐ และทุนภายในชุมชนที่ได้มา จากการลงหุ้นกันของสมาชิก ซึ่งทุนที่ได้จากแหล่งทุนทั้งสองนี้เป็นเงินทุนประเภททุน(เงินตรา)

ในปี พ.ศ.2538 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ทำโครงการแปรรูปและถนอมอาหาร ได้ขยาย กำลังการผลิตผลิตภัณฑ์จำพวกของดองเพิ่มขึ้น มีการนำเงินทุนที่ได้จากการลงหุ้นของสมาชิกไปซื้อ ถังดองขนาด 2 ลิตร จำนวน 30 ถัง เป็นเงิน 500 บาท ให้ได้รับความสนใจของสมาชิกกลุ่ม

แม่บ้านที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการ สมาชิกของชุมชนและชุมชนใกล้เคียง จึงมีสมาชิกเข้ามาร่วมโครงการแปรรูปและถนอมอาหารเพิ่มขึ้นอีก จำนวน 57 คน จำนวนหุ้น 402 หุ้น เป็นเงิน 20,100 บาท ทำให้มียอดผู้ถือหุ้นในปี 64 คน จำนวนหุ้น 432 หุ้น เป็นเงิน 21,600 บาท การที่กลุ่มได้ขยายโครงการแปรรูปและถนอมอาหารจำพวกผลิตภัณฑ์ของดองทำให้ไม่มีที่รองรับในการดำเนินงาน ทางกลุ่มจึงได้ประสานงานไปยังคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีพ่อหลวงวิเชียร ปิงวังสามีของนางเอี่ยมไพโร ปิงวัง ซึ่งเป็นประธานกรรมการหมู่บ้าน เพื่อขอใช้สถานที่ที่เป็นสาธารณประโยชน์ ในการสร้างสถานที่ดำเนินการการผลิตและเก็บผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจำพวกของดอง และได้ขอวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างอาคารจากคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นอุปการะของเดิมจากศูนย์โภชนาการเด็ก ซึ่งได้มาจากโครงการพัฒนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้มอบให้เป็นสาธารณสมบัติของชุมชน และได้เลิกโครงการไปแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านได้ประชุมร่วมกันกับสมาชิกหมู่บ้านและมีมติอนุมัติตามที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขอความสนับสนุนมา โดยให้สร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นที่บริเวณที่ดินของวัดบ้านแม่กะ ซึ่งเป็นที่ธรณีสงฆ์ โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัดบ้านแม่กะ และอยู่ทางด้านหลังของสถานีอนามัยตำบลแม่แตง โดยการขอแรงงานชาวบ้านช่วยกันสร้างและเปิดดำเนินการทันที เมื่อแล้วเสร็จในปีเดียวกันนี้ และปัจจุบันนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ทำโครงการแปรรูปและถนอมอาหาร มีสถานที่ดำเนินงานอยู่ 3 แห่ง คือ 1. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นบ้านของนางเอี่ยมไพโร ใช้เป็นสถานที่ดำเนินงานของกลุ่ม และดำเนินงานในการผลิตขนมทองพับทองม้วน น้ำพริกเผานรก น้ำพริกนรกกึ่ง น้ำพริกนรกถั่วเน่า (ถั่วเน่าทำมาจากถั่วเหลืองต้มแล้วหมักประมาณ 1-2 คืน แล้วนำมาทำเป็นแผ่นบาง ๆ ตากแดดจนแห้ง) และอื่น ๆ นอกจากนี้แล้วบ้านนางเอี่ยมไพโรยังใช้เป็นที่พักอบอาหารสำเร็จเพื่อจัดเลี้ยงในงานเลี้ยงหรืองานพิธีต่างๆ ทั้งของเอกชนและส่วนราชการที่มาว่าจ้างให้จัดทำเป็นครั้งคราว 2. ที่บ้านนิดา-มารดาของนางเอี่ยมไพโรใช้เป็นสถานที่ผลิตข้าวแตน และน้ำพริกลาบ 3. โรงงานแปรรูปที่สร้างขึ้นใหม่ในปี 2538 ใช้เป็นสถานที่การดองมะม่วง ดองกระเทียม และเก็บผลิตภัณฑ์ดังกล่าว (ทำให้สรุปได้ว่าในปี 2538 กลุ่มได้ทุนในการดำเนินการเพิ่มเติมเป็นทุนภายในชุมชนที่ได้จากการลงหุ้นของสมาชิกเพิ่มเติมที่เป็นทุนเงิน การได้ที่ดินในการสร้างอาคารโรงดองผลิตภัณฑ์และเก็บผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นทุนที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติ และอุปกรณ์การก่อสร้างอาคารโรงดองซึ่งเป็นทุนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ใช่ตัวเงิน และทุนแรงงานที่ชาวบ้านมาช่วยกันสร้างอาคารโรงดองผลิตภัณฑ์)

ในปี พ.ศ.2539 ทางกลุ่มที่ทำโครงการแปรรูปและถนอมอาหาร ได้ขยายโครงการในการผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้น โดยทำการผลิตผลิตภัณฑ์จำพวกไข่ คือ ไข่เค็ม และไข่เยี่ยวม้า และผลิตภัณฑ์มะขามแก้ว ปรากฏว่าเมื่อผลิตไปได้ประมาณครึ่งกระยะหนึ่ง กลุ่มเห็นว่าภาระงานของกลุ่มมากขึ้น ทำให้ไม่ทันและเวลาโดยเจเพาะงานที่ห่มชวยผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบ และการบรรจุผลิตภัณฑ์ลงถุงพลาสติกแล้วต้องปิดผนึก ซึ่งงานที่ห่มชวยข้าวเกรียบต้องใช้มือชวยที่ละแผ่นทำให้ต้องใช้เวลามาก ทางกลุ่มจึงได้ทำเรื่องขอสนับสนุนอุปกรณ์ในการที่ห่มชวยข้าวเกรียบจากงบพัฒนาจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มาจำนวนหนึ่งเครื่อง ราคาเครื่องละ 12,000 บาท เป็นการให้เปล่า และได้เครื่องปิดผนึกมาชวยในการบรรจุผลิตภัณฑ์อีกหนึ่งเครื่อง จากงบพัฒนาจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเช่นเดียวกัน ราคาเครื่องละ 3,500 บาท จากที่กลุ่มขยายการผลิตการแปรรูปอาหารและการถนอมอาหารเพิ่มขึ้นจึงจำเป็นต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน ทางกลุ่มจึงได้ประชุมหารือกันจนได้ข้อสรุป และได้ทำโครงการในการขยายการผลิตส่งไปชวยกับกรมส่งเสริมการเกษตรโดยผ่านทางเกษตรตำบลแม่แตง และสำนักงานเกษตรอำเภอแม่แตง ตามลำดับ เพื่อขอเงินทุนมาใช้ในการดำเนินขยายกิจการการแปรรูปและถนอมอาหาร และได้รับอนุมัติเงินทุนในรูปของเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยจากกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและจัดซื้อวัตถุดิบเป็นจำนวนเงิน 150,000 บาท โดยมีเงื่อนไขในการกำหนดใช้คืนภายใน 5 ปี โดยผ่อนชำระปีละ 30,000 บาท ทุกปี ในปีเดียวกันนี้ทางกลุ่มยังได้ขยายกำลังการผลิตผลิตภัณฑ์จำพวกของดองขึ้นอีกโดยมีการซื้อถังดองขนาด 2 ลิตรเพิ่มขึ้นอีก 30 ถัง เป็นเงิน 480 บาท โดยใช้เงินของกลุ่ม (ทำให้สรุปได้ว่าในปี พ.ศ.2539 กลุ่มได้ทุนในการดำเนินงานของกลุ่มเพิ่มเติม เป็นทุนที่ได้จากภายนอกชุมชนที่ได้จากกรมส่งเสริมการเกษตรที่เป็นทุนเงิน และจากงบพัฒนาจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นทุนสิ่งของที่ไม่เป็นตัวเงิน)

ในปี พ.ศ.2540 โครงการการแปรรูปและถนอมอาหารของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผลิตผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นอีก 3 ชนิด คือ ข้าวแตน โดยมีความคิดรวมนกันว่าข้าวแตนเป็นผลิตภัณฑ์ที่คนในหมู่บ้าน ได้ผลิตเองมานานแล้วโดยผลิตขึ้นมาเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องแตงดา (ของถวาย) ในงานพิธีทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น งานสงกรานต์ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานที่ชาวบ้านมีความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติจำพวกพิธีเช่นไหว้ แก้วเคล็ดแก่นกับรุกขาทวดตา พระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรรมนายเวร และผีประเภทต่าง ๆ จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาในการผลิตข้าวแตนนี้ เป็นเหตุจูงใจให้กลุ่มได้ทดลองนำมาผลิตออกจำหน่าย ผลปรากฏว่าสามารถจำหน่ายได้ดีพอสมควร

ทางกลุ่มจึงทำการศึกษาลาดที่สามารถรองรับให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันกลุ่มได้ผลิตไส้เมียง และน้ำพริกปลาออกจำหน่ายเพิ่มขึ้นอีก 2 ชนิด กลุ่มยังได้รับงบประมาณในการสนับสนุนในรูปของอุปกรณ์ สิ่งของจากงบประมาณจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทน คือ เต่าแก๊ส พร้อมถังแก๊ส 1 ชุด ราคาประมาณ 4,500 บาท ในเงื่อนไขของการให้เปล่า ต่อมาปลายปีทางกลุ่มได้ประสบปัญหาผลิตผักมะขามแก้วที่กลุ่มเริ่มผลิตเมื่อต้นปี พ.ศ.2539 จำหน่ายไม่ดี และมีต้นทุนในการผลิตสูง ทำให้ผลของการดำเนินงานของการผลิตมะขามแก้วขาดทุน ทางกลุ่มจึงยุติในการผลิตมะขามแก้ว หลังจากการผลิตได้ประมาณ 2 ปี (ทำให้สรุปได้ว่าในปี พ.ศ.2540 นี้ กลุ่มได้รับการสนับสนุนทุนในการดำเนินงานที่ได้มาจากภายนอกชุมชนโดยของงบประมาณจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตข้าวแตน ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาแล้ว)

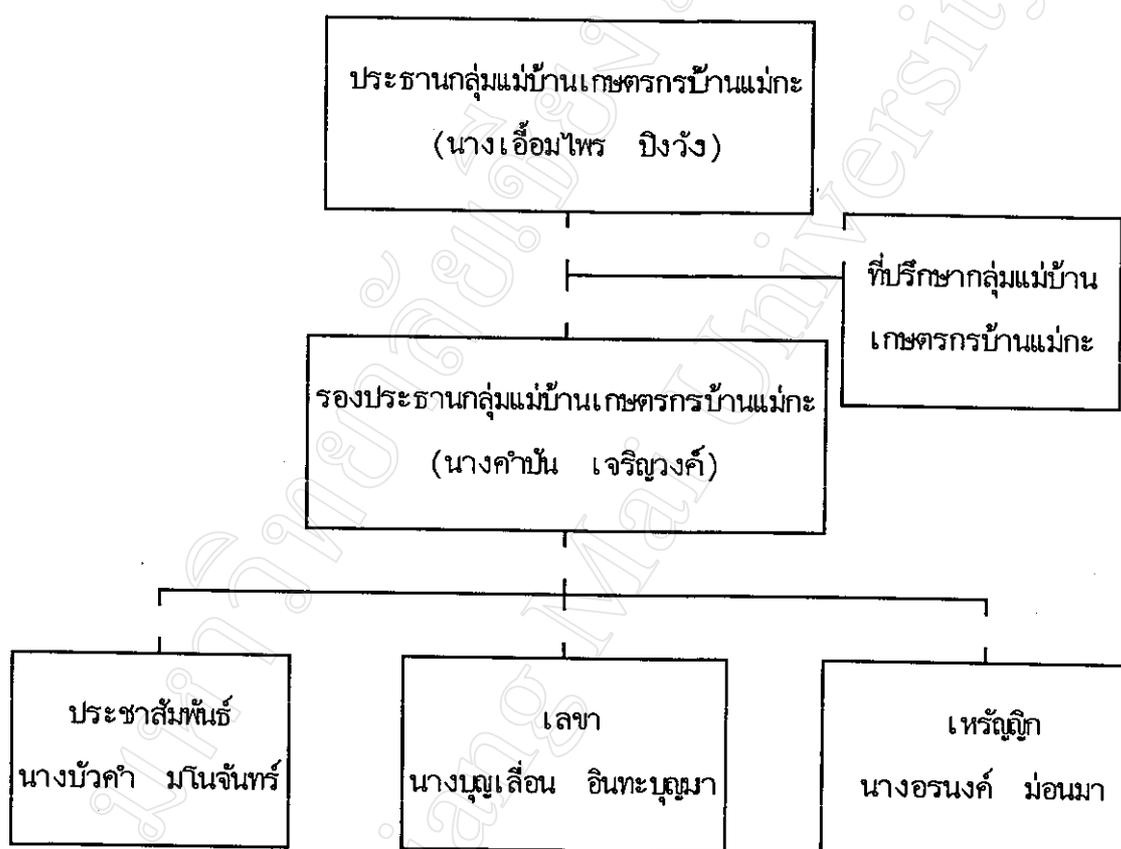
ในปี พ.ศ.2541 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ ได้ขยายการผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นอีก 2 ชนิด คือ น้ำพริกเผาถั่วเน่า (ถั่วเหลือง) และขนมฝิงออกมจำหน่าย โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอมะแมง โดยการส่งวิทยากรมาอบรมสาธิตการทำกิจกรรมแปรรูปอาหารในส่วนของน้ำพริกเผาถั่วเน่า (ถั่วเหลือง) ตอนต้นปี และในส่วนของขนมฝิงประมาณกลางๆ ปี ณ. ที่ทำการศูนย์สาธิตประจำตำบลแม่แมง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณของหมู่บ้านแม่กะ ในการเข้าอบรมครั้งนั้น ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีอยู่ทุกหมู่บ้านได้เข้ามาประสานเครือข่ายเข้าด้วยกันอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ของการทำกิจกรรมแปรรูปและถนอมอาหาร และโครงการแปรรูปและถนอมอาหารของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ ยังได้รับงบประมาณเพิ่มเติมที่อยู่ในรูปของอุปกรณ์ คือ ได้รับเครื่องบดวัตถุดิบในการผลิตอีก 1 เครื่อง จากงบประมาณจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ราคาประมาณ 6,500 บาท เป็นการให้เปล่า (ทำให้สรุปได้ว่าในปี พ.ศ.2541 นี้ กลุ่มได้รับทุนในการดำเนินงานของกลุ่มในรูปของอุปกรณ์ในเงื่อนไขของการให้เปล่าและทุนที่อยู่ในรูปขององค์ความรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติจากภาครัฐที่จัดให้)

ในปี พ.ศ.2542 ทางกลุ่มได้เพิ่มผลผลิตในส่วนของผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารขึ้นอีก 5 ชนิด คือ ผลผลิตผักกมทองม่วงงมทองหับจิ้น โดยการแนะนำจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยชมพู หลังจากที่ได้เข้าร่วมการอบรมร่วมกันในปีที่ผ่านมาอยู่ในพื้นที่ตำบลเดียวกัน และเป็นเครือข่ายในการทำกิจกรรมแปรรูปและถนอมอาหาร เครือข่ายเดียวกันโดยทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยชมพูได้สอนเทคนิคกระบวนการในการทำกมทองม่วงงมทองหับจิ้นให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของตำบลแม่แมง ที่สนใจ ซึ่งขณะนั้นมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเข้าร่วมการกิจกรรมในครั้งนี้ร่วมกัน ทั้งหมดจำนวน

7 หมู่บ้าน ของตำบลแม่แตง โดยมีสมาชิกเข้ารับการทำกิจกรรมในครั้งนี้ กำหนดหมู่บ้านละ 2 คน และหมู่บ้านแม่กะได้ส่งนางคำบัน เจริญวงศ์ และนางเอี่ยมไพโร ซึ่งเป็นรองประธานกลุ่มและประธานกลุ่มเป็นตัวแทนเข้ารับการอบรมในการทำกิจกรรมในครั้งนี้ ใช้เวลา 1 วันของการอบรม หลังจากนั้น ถ้าผู้เข้ารับการอบรมมีปัญหาหรือข้อสงสัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำขนมทองม้วนและทองพับ ผู้ที่เข้ารับการอบรมก็จะได้ถามกันเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่ไปอบรมด้วยกันและถ้าเป็นข้อสงสัยที่ยุ่งยากและไม่สามารถหาคำตอบได้ ก็พากันไปสอบถามกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยชมพูโดยตรง นางคำบันกล่าว ขณะเดียวกันทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยชมพูยังได้อนุเคราะห์ให้ยืมเครื่องทำขนมทองพับ ทองม้วน กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะอีก 1 เครื่อง ราคาประมาณเครื่องละ 5,500 ซึ่งขณะนี้ทางกลุ่มมีแนวโน้มว่าจะซื้อมาใช้เอง ผลผลิตอีก 4 ชนิด คือ ถั่วเคลือบโกโก้ ขนมดอกจอก น้ำพริกนรกถั่วเหลือง และน้ำพริกนรกกุ้ง กลุ่มได้ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้ง 4 ชนิดนี้ขึ้นมาจากการที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมจากกรมส่งเสริมการเกษตรที่เข้ามาฝึกอบรมถึงในหมู่บ้าน โดยส่งวิทยากรผู้อบรมเข้ามาและชี้แจงประมาณของกลุ่มในการดำเนินการซึ่งการทำน้ำพริกนรกถั่วเหลือง และน้ำพริกนรกกุ้ง กลุ่มได้มีความรู้ความชำนาญอยู่บ้างพอสมควรจากการที่กลุ่มได้ผลิตน้ำพริกเผาถั่วเหลืองและน้ำพริกปลาเป็นประจำ ซึ่งกระบวนการผลิตน้ำพริกทั้ง 2 ชนิดนี้ โดยการดัดแปลงส่วนผสมของวัตถุดิบในบางชนิดเท่านั้น และในปีเดียวกันนี้เองทางกลุ่มยังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แตง ในงบการพัฒนาที่มีชื่อเรียกว่างบมิยาซาวา เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานเป็นจำนวน 15,000 บาท โดยเป็นเงินให้เปล่าแต่มีเงื่อนไขในการใช้เงินว่าต้องมีหลักฐานการดำเนินงานในการใช้งบประมาณจำนวนนี้พร้อมสรุปผลของการใช้เงินไว้ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในส่วนของการทำงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะในโครงการทำธุรกิจแปรรูปอาหารและถนอมอาหารนี้ ต้องจัดทำบัญชีเพื่อเป็นหลักฐานส่งต่อหน่วยงานเกษตรอำเภอแม่แตง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการใช้เงินของส่วนนี้ ข้อมูลที่พอสรุปได้จากการสัมภาษณ์ 1) นางเอี่ยมไพโร บิงวัง ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแม่หลวง 2) นางคำบัน เจริญวงศ์ รองประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตร และนางอรอนงค์ ม่อนมา เหมรัญติกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การแปรรูปอาหารและถนอมอาหารมาอย่างต่อเนื่องจนถึงขณะนี้กลุ่มสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้ถึง 19 ชนิด ผลของการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มปี 2525 จนกระทั่งเริ่มทำธุรกิจชุมชนในรูปแบบของโครงการแปรรูปอาหารและถนอมอาหารในปี พ.ศ. 2537 ที่ดำเนินงานโดยคนเพียงคนเดียว และในปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา การดำเนิน

ธุรกิจชุมชนของกลุ่มอยู่ในรูปขององค์กรที่มีการจัดการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการกลุ่มอย่างชัดเจน มีการวางรูปแบบโครงสร้างขององค์กรขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

แผนภูมิที่ 3 แสดงโครงสร้างของกลุ่มกิจกรรมแปรรูปอาหารพื้นบ้าน

การบริหารการจัดการของกลุ่ม

การบริหารกลุ่ม หลังจากที่มีการรวมหุ้นกันของกลุ่มในการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2538 ทางกลุ่มได้มีการจัดโครงสร้างในการบริหารองค์กร โดยมีประธานคณะกรรมการคนแรกคือ นางเอ๋อมีไพร ปิงวัง ในฐานะของผู้ก่อตั้งริเริ่มโครงการและได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการขึ้น ให้มีวาระในการดำรงตำแหน่งวาระละ 2 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน

เริ่มเข้าสู่วาระที่ 4 ยังไม่มีการพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนต่อคณะกรรมการและหน้าที่การรับผิดชอบกัน ภายในคณะกรรมการเลยตั้งแต่วาระที่ 2 จนถึงวาระที่ 3 และเข้าสู่วาระที่ 4 มีการดำเนินงาน ในจัดเลือกประธาน และคณะกรรมการของกลุ่มอยู่ทุกครั้ง แต่สมาชิกกลุ่มยังมีมติโดยการมอบความ ไว้วางใจต่อคณะกรรมการชุดเดิมอยู่เสมอที่จะให้เป็นกลุ่มผู้นำและผู้ปฏิบัติในการดำเนินงานของกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์นางบัวคำ มโนจันทร์ ซึ่งได้กล่าวว่าผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการ บริหารงานของกลุ่มจะเป็นประธานกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากความไม่ค่อยจะพร้อมในด้านทักษะ ปฏิบัติในการแปรรูปอาหารที่บ้านของสมาชิกกลุ่ม และแม่หลวง ได้ปรึกษากับคณะกรรมการกลุ่มและ สมาชิกกลุ่มว่า การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจำเป็นจะต้องให้สมาชิกของกลุ่มมีความสามารถในการ ปฏิบัติงานของกลุ่มได้พอสมควร ตั้งแต่ต้นมา ทางกลุ่มจึงได้จัดส่งสมาชิกของกลุ่มเข้ารับการอบรม เรียนรู้ในการทำอาหารและถนอมอาหาร โดยมีกรมพัฒนาชุมชนและกรมส่งเสริมการเกษตร เป็น องค์กรที่จัดการอบรม ซึ่งทางกลุ่มได้ส่งสมาชิกเข้าอบรมในโครงการต่างๆ โดยการพลัดเปลี่ยน หมุนเวียนกันไป เมื่อสมาชิกคนใดได้ไปอบรมและฝึกการทำอาหารจนประเภทใดมาแล้ว จะมี หน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มและร่วมกันฝึกประสบการณ์ภายในกลุ่มกันเอง คุณเอื้อมไพโร บิงวังได้บอกว่าในการฝึกการทำอาหารและขนมในเริ่มแรกนั้น ได้ทำกันในปริมาณน้อยๆ รับประทาน ในกลุ่มก่อนว่าเป็นอย่างไรบ้าง จึงค่อย ๆ พัฒนาปรับปรุงฝีมือในการปรุงและประกอบอาหารและ ตรวจสอบคุณภาพโดยการนำอาหารและขนมที่กลุ่มร่วมกันผลิตขึ้นไปช่วยในงานพิธีต่างๆ ของผู้มอบ เช่น งานทำบุญปีใหม่ งานทำบุญสลากภัตต์ เป็นต้น และคอยรับคำวิจารณ์เสนอแนะจากกลุ่มคนที่ได้ รับประทาน ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนพวกพ้องเดียวกันเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาฝีมือต่อไป

หลังจากนั้น เมื่อมีหน่วยงานทั้งของรัฐและ เอกชนเชิญชวนกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ส่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเข้าประกวดในงานสำคัญต่าง ๆ ทางกลุ่มฯ ก็ได้ส่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเข้า ประกวดทุกครั้งที่มีโอกาสเพื่อคอยทดสอบว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ เป็นอย่างไรบ้าง ควรพัฒนาในด้าน ใดบ้าง และขณะเดียวกันทางกลุ่มก็ได้เรียนรู้จากกลุ่มอื่น ๆ ได้อีกด้วย

4. การบริหารงานการเงิน

การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเงิน ทางกลุ่มได้มอบให้ประธานเป็นผู้กำกับดูแลและตรวจ สอบโดยได้ตั้งคณะทำงาน เป็นกรรมการการเงิน ประกอบไปด้วย เหนรัญญิกทำหน้าที่ในการลงบัญชี รายรับรายจ่ายและกรรมการอื่น ๆ ที่กลุ่มฯ มอบให้ช่วยเหลือการดำเนินงานของเหนรัญญิกเป็น

เรื่อย ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ดูแลทางการเงินที่แท้จริงก็คือ ประธานกลุ่มนั่นเอง ซึ่งได้ทำหน้าที่ในการดูแลเงินของกลุ่มฯ ที่มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ งบประมาณจากองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน การเบิกจ่ายค่าวัสดุคิบบ ค่าแรงงาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม การทำบัญชีของกลุ่มฯ จะจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างง่าย ๆ โดยแยกสมุดการทำบัญชีออกเป็น 4 เล่ม โดยแบ่งเป็นบัญชีรายวัน 2 เล่ม และบัญชีรายจ่าย 2 เล่ม ซึ่งจะเก็บไว้ที่ประธานกลุ่มอย่างละ 1 เล่ม และเก็บไว้ที่เหรียญอีกอย่างละ 1 เล่ม เพื่อเอาไว้ตรวจสอบว่าตรงกันหรือไม่

การทำบัญชีของกลุ่มฯ นั้น ในส่วนของรายจ่ายได้บันทึกว่าในแต่ละวัน กลุ่มฯ มีรายจ่ายอะไรบ้าง โดยไม่ได้ระบุว่ารายจ่ายที่เกิดขึ้นนั้น เป็นของผลิตภัณฑ์ใด และในส่วนของบัญชีรายรับได้บันทึกรายการการจำหน่ายแต่ละวันได้เท่าไร การออกร้านแต่ละครั้งจำหน่ายได้เท่าไร โดยไม่ได้แยกว่าเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใด ขายได้เท่าไร ความรู้ทางด้านบัญชีนั้น ประธานเคยได้เข้ารับการอบรม เมื่อครั้งเคยทำงานกับกลุ่มองค์กรออมทรัพย์ของหมู่บ้าน

ทุนที่ได้จากภายใน

การระดมทุนของกลุ่มเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2538 ห่างจากการตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ.2535 ซึ่งตอนตั้งกลุ่มใหม่ๆ นั้น เงินทุนเป็นของประธานกลุ่มฯ เพียงผู้เดียว จนกระทั่งการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปด้วยดี จึงเริ่มมีการระดมทุนขึ้นปี พ.ศ.2538 ครั้งนั้นมีการจำหน่ายหุ้นละ 50 บาท ให้กับสมาชิกกลุ่ม จำนวน 64 คน เป็นจำนวนหุ้น 432 หุ้น รวมเป็นเงิน 21,600 บาท โดยไม่มีการจำกัดเงื่อนไขการถือหุ้น และเปิดขายหุ้นให้กับบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ซึ่งเป็นใครก็ได้ ให้เป็นสมาชิกหมู่บ้านก็ได้ แต่ทางกลุ่มจะดูวัตถุประสงค์ของการเข้ามาร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ถ้าทางกลุ่มรับได้ก็ให้ซื้อหุ้น สำหรับจำนวนผู้ที่ถือหุ้นมีมากบ้างน้อยบ้างตามกำลังของแต่ละคน ในจำนวนผู้ถือหุ้นทั้งหมดมีผู้ถือหุ้นเกิน 10 หุ้นเพียง 11 คน หนึ่งในจำนวนนั้นมีนางเอี่ยมไพโร บึงวัง ซึ่งเป็นประธานกลุ่มมีหุ้นอยู่จำนวน 50 หุ้น ส่วนกรรมการและสมาชิกกลุ่มคนอื่นมีหุ้นไม่ถึง 10 หุ้น

ทุนที่ได้จากภายนอก

การเริ่มต้นทำธุรกิจ อาหารแปรรูปของกลุ่ม ประธานกลุ่มเป็นผู้ลงทุนเพียงผู้เดียวตามที่กล่าวมาแล้ว จนกระทั่งปี พ.ศ.2537 ทางกลุ่มได้รับเงินช่วยเหลือจากองค์การภาครัฐโดยกรมส่งเสริมทางเกษตร เป็นเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยมีกำหนดใช้คืนภายใน 1 ปี และต่อมาได้รับจัดสรรอีกในปี พ.ศ.2539 เป็นเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยเดียวกันมีกำหนดใช้คืน ภายใน 5 ปี โดยเฉลี่ยใช้คืนทุกปีๆ ละเท่าๆ กัน และกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากด้านวัสดุอุปกรณ์ในลักษณะการให้เปล่า พร้อมทำการสนับสนุนทางด้านทักษะวิชาการในการแปรรูปอาหารโดยใช้โครงการฝึกอบรมของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นกลไกในการเพิ่มเติมความรู้ทักษะต่างๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มฯ และผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้นมา ปัจจุบันกลุ่มได้ขอใช้เงินที่ยืมมาทั้งสิ้น 160,000 บาท คืนไปแล้ว 110,000 บาท ยังคงเหลือภาระหนี้สินกับกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นจำนวนเงิน 60,000 บาท โดยทางกลุ่มประมาณการณ์ไว้ว่าสามารถชำระหมดภายในปี พ.ศ.2544 นี้

เงื่อนไขการให้ทุน

1. ทุนเงินยืมปลอดดอกเบี้ย จำนวน 10,000 บาท เมื่อปี พ.ศ.2537 โดยยืมจากกรมส่งเสริมการเกษตร ต้องนำส่งคืนภายในระยะเวลา 1 ปี หลังจากทำสัญญาขยืม
2. ทุนเงินยืมปลอดดอกเบี้ย จำนวน 150,000 บาท เมื่อปี พ.ศ.2539 โดยยืมจากกรมส่งเสริมการเกษตร ต้องยืมในนามคณะของกลุ่มองค์กรชุมชนและมีแผนในการดำเนินงานการพัฒนากลุ่มองค์กรของชุมชนโดยการเสนอโครงการ และมีกำหนดการใช้คืนภายในระยะ 5 ปี โดยใช้คืนเฉลี่ยปีละ 30,000 บาท จนครบ 5 ปี
3. ทุนเงินให้เปล่าที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แตงในโครงการมิยาซาวา จำนวนเงิน 15,000 บาท ซึ่งมีเงื่อนไขในการขอทุน คือ ต้องเป็นกลุ่มองค์กรภายในชุมชนและมีโครงการในการพัฒนาชุมชนหรือชุมชนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน และการดำเนินงานต้องมีบัญชีรายรับ-รายจ่าย พร้อมใบเสร็จ และต้องสรุปผลการดำเนินงานส่งให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในโครงการนั้น ๆ ของอำเภอแม่แตง ในส่วนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ อยู่ในความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำเกษตรอำเภอแม่แตง

ตารางที่ 3 แหล่งทุนที่กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุน

แหล่งทุน	จำนวนเงิน	ปีที่ได้	วัตถุประสงค์การนำไปใช้	เงื่อนไขการชำระคืน
1. กรมส่งเสริม การเกษตร	10,000	2537	ใช้ซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ใช้ซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการ การผลิต	กำหนดใช้คืนภายใน ระยะเวลา 1 ปี ไม่มีดอกเบี้ย ยืมใน นามกลุ่ม
2. กรมส่งเสริม การเกษตร	150,000	2539	ใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน ใช้ซื้อวัตถุดิบ	ผ่อนชำระปีละ 30,000 บาท เป็น เวลา 5 ปี ไม่มี ดอกเบี้ย ยืมใน นามกลุ่ม
3. งบมิยาซากิ โดยผ่านมายัง องค์การ บริหารส่วน ตำบลแม่แตง	15,000	2542	ใช้เป็นทุนหมุนเวียน ภายในกลุ่มฯ ที่ดำเนิน กิจการทำอาหาร แปรรูปพื้นบ้าน ใช้เป็นทุนหมุนเวียนภายใน กลุ่มฯ ที่ดำเนินกิจการทำ อาหารแปรรูปพื้นบ้าน	เป็นเงินให้เปล่า ไว้ในนามกลุ่มแต่มี หลักฐานในการ ดำเนินงาน

การจัดการค้าวัตถุดิบ

นางคำปัน เจริญวงศ์ รองประธานกลุ่มฯ เล่าว่ากลุ่มฯ ไม่ได้มีการวางแผนในการผลิตล่วงหน้าในระยะยาวว่าในแต่ละเดือนจะผลิตผักชนิดใดบ้างในปริมาณเท่าไร ดังนั้นกลุ่มฯ จึงไม่ได้มีการวางแผนในการจัดซื้อวัตถุดิบบางชนิดได้ ซึ่งการผลิตโดยส่วนใหญ่แล้วจะผลิตผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกันหรือซ้ำกันในทุกๆ เดือน ยกเว้นกระเทียมทอง มะม่วงคอง และข้าวเกรียบสตอเบอรี่ ที่ต้องผลิตในช่วงฤดูกาลหนึ่ง ด้วยเหตุนี้กลุ่มฯ จึงต้องจัดหาจัดซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น วัตถุดิบที่กลุ่มฯ จัดหาได้ แหล่งที่มาส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง (ตลาดบ้านแม่มาลัย อยู่ห่างจากหมู่บ้านบ้านแม่กะ ประมาณ 5-6 กิโลเมตร) บางชนิดสามารถซื้อได้จากในตัวเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากมะม่วงเท่านั้นที่กลุ่มฯ ต้องสั่งซื้อจากจังหวัดลำปาง เนื่องจากในหมู่บ้านมีการผลิตมะม่วงไม่มากนัก ครอบคร้วหนึ่งประมาณ 1 หรือ 2 ต้นเท่านั้น ส่วนใหญ่จะปลูกไว้กินเอง ดังนั้นกลุ่มฯ จึงจะต้องสั่งซื้อจากพ่อค้าประจำที่จังหวัดลำปาง (พ่อค้าเป็นญาติของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นสามีของประธานกลุ่มฯ) โดยการสั่งซื้อมะม่วงปีละ 1 ครั้ง โดยพ่อค้าได้ทยอยส่งให้ครั้งละประมาณ 1,500 กิโลกรัม และทางกลุ่มฯ ได้จ่ายเป็นเงินสดโดยจ่ายงวดต่องวด ถ้ากลุ่มฯ มีปัญหาด้านการเงินก็สามารถซื้อเป็นเงินเชื่อได้ในระยะเวลาหนึ่ง ส่วนมากจะไม่เกิน 2-3 งวด ส่วนใหญ่ทางกลุ่มฯ ใช้เครดิตแต่ละครั้งไม่เกิน 1 เดือน การจัดซื้อมะม่วงในแต่ละครั้ง พ่อค้าคัดเกรดให้ตามที่กลุ่มฯ ต้องการ แต่ถ้าซื้อจากพ่อค้ารายอื่นๆ ทางกลุ่มฯ ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการคัดเกรด และจำเป็นต้องรวบรวมให้ได้ปริมาณที่มากพอกับปริมาณที่ทำการดอง ทำให้ต้องใช้เวลาานาน เป็นผลทำให้มะม่วงที่นำมาดองไม่สดเท่าที่ควร และทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควรราคาวัตถุดิบที่ต้องซื้อ ทางกลุ่มฯ ทำการสำรวจราคาตามท้องตลาดทั่วไปก่อน และจัดซื้อตามราคาท้องตลาดหรือราคาต่ำกว่า ถ้าพ่อค้าพอใจที่ลดให้ แต่คุณภาพของวัตถุดิบต้องได้มาตรฐานตามที่ต้องการ

ส่วนความถี่และปริมาณการสั่งซื้อ ขึ้นอยู่กับความบ่อยในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นๆ ถ้าผลิตภัณฑ์ใดทำการผลิตบ่อยครั้ง ทางกลุ่มฯ ได้ดำเนินการจัดซื้อครั้งละมาก ๆ เช่นเดียวกัน นอกจากผลิตภัณฑ์ประเภทของดอง และข้าวเกรียบ สตอเบอรี่ จำเป็นต้องจัดซื้อตามฤดูกาลของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เช่น กระเทียม มะม่วง และสตอเบอรี่ ส่วนข้าวเกรียบมักผลิตในเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ดังนั้นการสั่งซื้อวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์นี้ ในช่วงเดือนดังกล่าว

ทางกลุ่มไม่มีปัญหาในการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบ. เนื่องจากวัตถุดิบที่มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์นั้น ทางการขายในท้องถิ่นและมีเป้าหมายตลอดปี และการซื้อวัตถุดิบไม่ได้ขึ้นกับพ่อค้าประจำเพียงรายเดียว ยกเว้นมะม่วง แต่มี 2-3 ราย ที่มีการซื้อขายกัน ดังนั้นถ้าพ่อค้ารายใดไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบให้ได้ตามที่ต้องการ ทางกลุ่มฯ ก็สามารถซื้อจากพ่อค้ารายอื่นได้

ส่วนมะม่วงนั้น แม้ว่าทางกลุ่มได้จัดซื้อจากพ่อค้าเพียงรายเดียว แต่กลุ่มก็ไม่เคยประสบปัญหาการขาดแคลน เพราะพ่อค้าเป็นผู้รับผิดชอบในการหามะม่วงมาให้กลุ่มฯ ให้ได้ แต่ถ้ามีปัญหาทางด้านราคา เช่น ราคาสูงขึ้น ทางพ่อค้าได้ติดต่อมาถามกลุ่มฯ ก่อนว่าในราคานี้ทางกลุ่มฯ สามารถรับซื้อได้หรือไม่ ถ้ากลุ่มฯ ตกลงพ่อค้าก็นำวัตถุดิบมาส่งให้

ซึ่งช่วงของการผลิตประมาณ 2 เดือนเท่ากับระยะที่ผลผลิตของผลสตอเบอร์รี่ออกจำหน่าย ส่วนผลผลิตหมักอื่นนั้น จะทำการผลิตได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากวัตถุดิบส่วนใหญ่หาได้ตามท้องตลาดทั่วไป การผลิตแต่ละครั้งไม่มากนักตามความต้องการของตลาด

ปริมาณการซื้อวัตถุดิบมาใช้ในการผลิตของกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มฯ และ เลขากลุ่ม พบว่า ในการซื้อวัตถุดิบแต่ละครั้งได้ออกไปซื้อหลายๆ ชนิดในคราวเดียวกัน ดังนี้ต่อไป

- ข้าวเหนียวที่ทำข้าวแตน ในการซื้อแต่ละครั้งปริมาณ 150 ถัง ราคาถังละ 70 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- น้ำตาลทราย ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้งปริมาณ 10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 12 บาท ความถี่ในการซื้อ 14 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- น้ำส้มสายชู ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้งประมาณ 50 ขวด ราคาขวดละ 20 บาท ความถี่ในการซื้อ 1 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- น้ำอ้อย ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 15-20 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 17-20 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- น้ำตาลปี๊บปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 20 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 16 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง

- น้ำมันพืช ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 5 ขวด ราคาขวดละ 45-50 บาท ความถี่ในการซื้อ 24 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- เกล็ด ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 10 บาท ความถี่ในการซื้อ 24 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- แป้งมัน ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 150 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 15 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- มะพร้าว ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 20 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- ถั่วลิสง ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 30 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- แดงโม ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 2 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 15 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- พักทอง ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 80-100 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 5-6 บาท ความถี่ในการซื้อ 1 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- ไข่เป็ด ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 1,500 ฟอง ราคาฟองละ 2.50-3.00 บาท ความถี่ในการซื้อ 12 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- มะขามเปียก ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 1 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 20 บาท ความถี่ในการซื้อ 12 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง
- หอมแดง ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 25-30 บาท ความถี่ในการซื้อ 6 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน
- เครื่องเทศ ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 2 ขวด ราคาขวดละ 25 บาท ความถี่ในการซื้อ 10 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง

- ขวดพลาสติกสำหรับบรรจุผลิตภัณฑ์ ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 100 ขวด ราคาขวดละ 7 บาท ความถี่ในการซื้อตามความต้องการเมื่อขาด ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน
- ขวดแก้วสำหรับบรรจุผลิตภัณฑ์กับปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 80-100 ขวด ราคาขวดละ 12 บาท ความถี่ในการซื้อ 2 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากร้านเชียงใหม่พลาสติก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- น้ำปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 200 แกลลอน (แกลลอน 20 ลิตร) ราคาแกลลอนละ 12 บาท ความถี่ในการซื้อ 2 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากโรงงานน้ำดื่มในหมู่บ้าน
- พริกแห้ง ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 2 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 80-90 บาท ความถี่ในการซื้อ 24 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดเมืองใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- พริกไทย ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 5 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 90-100 บาท ความถี่ในการซื้อ 2 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากตลาดเมืองใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- ถั่วเหลือง ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 2-3 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 4-5 บาท ความถี่ในการซื้อ 4 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน
- กระเทียม ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 3,000 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 12-15 บาท ความถี่ในการซื้อ 1 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน
- มะม่วง ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 5,000 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 6-7 บาท ความถี่ในการซื้อ 1 ครั้งต่อปี ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน และที่จังหวัดลำปาง
- ถุงพลาสติกแบบแข็งและแบบแก้ว ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 5-10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 65 บาท ซื้อตามความต้องการเมื่อขาด ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากร้านวินัย ตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

- กระจุกพลาสติก ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 50-100 กระจุก ราคากระจุกละ 10 บาท ซื้อตามความต้องการเมื่อขาด ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากร้านวินัย ตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- ถาดโหล ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 1,000 แผ่น ราคาแผ่นละ 0.25 บาท ซื้อตามความต้องการเมื่อขาด ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากร้านวินัย ตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- ถุงพลาสติกชนิดใส่ของร้อน ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 5-10 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 45 บาท ซื้อตามความต้องการเมื่อขาด ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ตลาดนัดคอกำ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ฉลากติดผลิตภัณฑ์ ปริมาณในการซื้อแต่ละครั้ง 2,000 แผ่น ราคาแผ่นละ 1.25 บาท ซื้อตามความต้องการเมื่อขาด ซื้อเป็นเงินสด ขนส่งเอง แหล่งที่ซื้อ ซื้อจากร้านวินัย ตลาดแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การบริหารการจำหน่ายและการจัดสรรผลประโยชน์

กรรมการกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ต้องทราบข้อมูลต่างๆ และความต้องการของตลาด โดยต้องชี้แจงให้กับสมาชิกของกลุ่มให้ทราบอยู่เสมอว่าปัจจุบันและอนาคตแนวโน้มทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นอย่างไร เพื่อให้ทางกลุ่มฯ วิธีการพัฒนาปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง โดยพิจารณาจากสินค้าที่ผลิตออกไปจำหน่าย และเหลือกลับคืนมา การที่กลุ่มได้มอบหมายสมาชิกของกลุ่มคนใดเป็นคนต้องออกไปจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (พิจารณาจากความพร้อมของสมาชิกร่วมกันในการแบ่งงานแต่ละครั้ง) และต้องทำรายงานสรุปผลหรือบอกให้กลุ่มได้ทราบว่าจากการได้ออกไปจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวม ซึ่งประกอบไปด้วยตลาด ผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทเป็นอย่างไร มีความต้องการมากน้อยเพียงใด ผู้บริโภคที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มกลับมาให้ข้อมูลอะไรบ้าง และทางกลุ่มควรต้องพัฒนาปรับปรุงในเรื่องอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วสมาชิกกลุ่มที่ทำหน้าที่ออกไปจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมักเป็นชุดเดียวกัน เสมอเนื่องจากมีความชำนาญและคล่องตัวในการทำหน้าที่ที่กลุ่มฯ มอบหมายให้ โดยมีสมาชิกบางคนที่คอยไปเสริมบ้างเป็นครั้งคราว ผลัดเปลี่ยนกันไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อสมาชิกของกลุ่มฯ โดยทั่วถึงกัน ประโยชน์ที่ได้รับคือสมาชิกทุกคนเมื่อถึงคราวจำเป็นสามารถทำการทดแทนกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการจำหน่ายนั้น สมาชิกต้องไม่นำสินค้าของตนเองเข้ามาจำหน่ายโดยใช้ชื่อของกลุ่มโดยเด็ดขาด ถ้าไม่ได้รับความเห็นชอบของกลุ่ม นอกจากกลุ่มเห็นชอบให้จำหน่ายได้ โดยการหักรายได้ส่วนหนึ่งเข้าไปเป็นรายได้สมทบของกลุ่มฯ เพื่อใช้เป็นทุนดำเนินงานต่อไป โดยมีข้อห้ามว่าสินค้าที่จัดจำหน่ายในนามกลุ่มต้องเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มไม่ได้ผลิตออกมาจำหน่าย และสินค้าของสมาชิกที่จัดจำหน่ายต้องถูกควบคุมคุณภาพและราคาจากกลุ่มฯ ก่อน ถ้ากลุ่มเห็นชอบจึงอนุญาตให้นำออกไปจำหน่ายร่วมกับกลุ่มได้ และห้ามนำผลิตภัณฑ์ของตนเองที่ใช้ชื่อของกลุ่มฯ ไปจำหน่ายเองโดยเด็ดขาด เพื่อป้องกันในด้านคุณภาพและราคาของผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจทำให้ชื่อเสียงของกลุ่มฯ เสียหายได้ ซึ่งสมาชิกทุกคนก็เข้าใจและยอมรับ

การจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้รับ แบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ คือ

1. เก็บเป็นกำไรสะสมของกลุ่มเพื่อดำเนินงานต่อไป (ทุนสำรอง) 25%
2. จ่ายเงินปันผลตามหุ้นของสมาชิกอย่างเป็นธรรม 25%
3. ตอบแทนคณะกรรมการกลุ่มฯ 25%
4. จัดสรรกำไรที่ได้มาเพื่อทำสาธารณประโยชน์ให้กับหมู่บ้านอีก 25% โดยการสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของบ้าน ร่วมกับกลุ่มองค์กรอื่นๆ ในหมู่บ้าน เช่น การส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสนับสนุนด้านกีฬาของเยาวชนในหมู่บ้าน ให้เป็นทุนจัดกิจกรรมทางศาสนาของวัดในหมู่บ้าน และอื่น ๆ

ตลาดและช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

ตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯในระยะเริ่มดำเนินงานเป็นตลาดในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ โดยการจำหน่ายให้ผู้ที่มีงานทำอยู่ตามประเพณีของคนในหมู่บ้าน เช่น งานสงกรานต์ งานขึ้นปีใหม่ของงานขึ้นบ้านใหม่ งานตานก๋วยสลาก (งานสลากภัตรโดยการทำบุญฉลองสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นมาใหม่หรือบูรณะให้ใหม่ภายในวัด) เป็นต้น หรือนำไปฝากวางขายกับร้านค้าที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่ประมาณ 2-3 ร้าน และนำไปขายเองโดยสมาชิกของกลุ่มผลัดเปลี่ยนกันไปขายที่ตลาดประจำหมู่บ้าน แต่ส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านถ้าต้องการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มักจะมาซื้อเองที่บ้านของนางเอี่ยมไพโร บิงวัง

กลุ่มฯได้ขยายตลาดออกไปจำหน่ายภายนอกหมู่บ้านโดยการไปฝากวางขายตามร้านค้าในชุมชนใกล้เคียง และร้านค้าตามรายทางที่มุ่งเข้าสู่อำเภอแม่แตง นางคำบันได้กล่าวว่ากลุ่มฯได้ส่ง

สินค้าผลิตภัณฑ์ออกงานแสดงสินค้าเป็นครั้งแรก ตอนที่เชียงใหม่เป็นเจ้าภาพวิ่งมทรรรมกีฬาซีเกมส์ ในปี พ.ศ.2538 เรียกกันว่างานกีฬาซีเกมส์ โดยได้รับการบอกประชาสัมพันธ์จากสำนักงานเกษตรอำเภอแม่แตง ต่อมาได้ขยายตลาดไปตามห้างสรรพสินค้าในตัวเมืองเชียงใหม่ ที่สรรพสินค้าสี่สวนพลาซ่า ทางกลุ่มประสบปัญหาในเรื่องของการชำระหนี้เงินของห้างสรรพสินค้าที่ไปวางจำหน่าย เนื่องจากใช้เวลานานในการชำระหนี้และไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้มากนัก ทำให้ต้นทุนการขนส่งสูง จึงได้เลิกไป ปัจจุบันการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอยู่ในลักษณะของการออกร้านแสดงผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นหลัก และช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีอยู่ 2 ช่องทางคือ

ช่องทางที่ 1 เป็นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภคโดยตรง

การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในช่องทางที่เป็นการพบกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคโดยตรง ไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลาง มีลักษณะการจัดช่องทางย่อยในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็น 2 ช่องทาง คือ

1. การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่สถานประกอบการของกลุ่มเอง คือที่บ้านคุณเอี่ยมไพโรบิงวัง โดยมีการกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์เท่ากับราคาของกลุ่มนำไปวางจำหน่ายตามร้านต่าง ๆ แต่ถ้าผู้บริโภคซื้อเป็นจำนวนมาก ทางกลุ่มฯ จะมีการลดราคาลงมาเป็นพิเศษ หรือเป็นการแถมผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ลูกค้าผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง และคณะบุคคลที่ทางสำนักงานเกษตรพามาเยี่ยมชม การจำหน่ายโดยวิธีนี้คิดยอดจำหน่ายได้ประมาณร้อยละ 5 ของยอดจำหน่ายทั้งหมด

2. การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยการออกแสดงสินค้าในงานเทศกาลต่างๆ หรืองานที่องค์กรต่างๆ จัดขึ้น ในการแสดงสินค้า เช่น งานมทรรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลฤดูหนาว งานวันเกษตร งานตลาดนัดคอกำ งานกาชาดมั่ววภาคโค้งโค้ง เป็นต้น ที่ผ่านมากการออกแสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเฉลี่ยได้เดือนละประมาณ 2-3 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นงานที่ส่วนราชการเป็นคนจัดขึ้นมา ข้อมูลข่าวสารการจัดงานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ทางเจ้าหน้าที่เคหกิจเป็นคนคอยบอกให้ทราบแต่ในบางครั้งสมาชิกกลุ่มมักได้รับข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการออกงานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์จากกลุ่มที่ไปแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ร่วมกันอยู่บ่อย ๆ

ช่องทางที่ 2 เป็นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยผ่านร้านค้าประจำ

การจัดจำหน่ายในช่องทางนี้ กลุ่มได้จำหน่ายให้กับพ่อค้าประจำที่ทำการค้าขายกับกลุ่มฯ มารับผลิตภัณฑ์ ณ ที่ทำการกลุ่มฯ ส่วนหนึ่ง และกลุ่มฯ นำไปส่งให้ถึงอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับอัตราการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ลักษณะการจำหน่ายผ่านทางร้านค้าประจำมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. นำไปฝากขายทางกลุ่มฯ ยินยอมรับเปลี่ยนคืนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในกรณีกำหนดอายุ โดยตัดราคาให้ส่วนลดร้อยละ 20 ถ้าร้านค้ามารับเองทางกลุ่มฯเพิ่มส่วนลดเป็นร้อยละ 25
2. การขายขาดทางกลุ่มฯไม่รับคืนหรือเปลี่ยนและต้องจ่ายเป็นเงินสดซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าที่อยู่ไกลๆ เช่น พะเยา ลำปาง กรุงเทพฯ โดยตัดราคาให้ส่วนลดร้อยละ 20 รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ในช่องทางนี้ประมาณร้อยละ 15 ของยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ทั้งหมด และการจำหน่ายผ่านร้านค้าปลีกนี้ คิดจากยอดฝากขายทั้งหมด พบว่า ร้อยละ 80 เป็นการฝากขายและร้อยละ 20 เป็นการขายขาด

ร้านค้าที่กลุ่มฯ ส่งผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายเป็นประจำ ได้แก่

1. ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านอำเภอแม่แตง มีผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ทุกชนิดที่ออกจำหน่าย โดยทางกลุ่มฯ เริ่มเปิดจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา
2. ร้านค้าที่อยู่ในที่ว่าการอำเภอแม่แตง ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯที่ออกไปวางจำหน่าย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทข้าวเกรียบ ข้าวแตน ขนมปัง ขนมทองม้วน ขนมทองพับ และไส้เมี่ยง กลุ่มฯเริ่มนำมาวางจำหน่ายตั้งแต่ ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา
3. ร้านมะนาวตั้งอยู่ในอำเภอแม่แตง ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯที่ออกไปวางจำหน่ายมีทุกชนิด โดยเริ่มวางจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา
4. ร้านชมรมผู้ปลูกมะม่วงน้ำหอมในอำเภอแม่แตง ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯออกไปวางจำหน่าย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบและข้าวแตน โดยเริ่มวางจำหน่ายตั้งแต่ ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา

ตารางที่ 4 ยอดจำหน่ายในการออกแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในระหว่างปี พ.ศ.2539-2542

ปี พ.ศ.	2539	หน่วย	2540	หน่วย	2541	หน่วย	2542	หน่วย
งานแสดงสินค้า	จำหน่ายได้		จำหน่ายได้		จำหน่ายได้		จำหน่ายได้	
งานไม้ดอกไม้ประดับ	14,289	บาท	18,760	บาท	23,700	บาท	36,030	บาท
งานฤดูหนาวจังหวัด เชียงใหม่	33,251	บาท	68,037	บาท	56,800	บาท	12,400	บาท
งานใส่ทันดอก วัดเจดีย์หลวง	ไม่ได้จำหน่าย		30,260	บาท	ไม่ได้จำหน่าย		29,950	บาท
งานตลาดนัดคอกำ	ไม่ได้จำหน่าย		26,420	บาท	94,240	บาท	61,560	บาท
งานอื่น ๆ	53,438	บาท	179,277	บาท	187,650	บาท	105,250	บาท
รวม	100,978	บาท	322,754	บาท	362,390	บาท	246,190	บาท

**ผลการดำเนินงานของการดำเนินธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้านของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
บ้านแม่กะ**

ถึงแม่กลุ่มฯ ได้ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือกันและกัน ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการทำกระบวนการกลุ่มเข้ามาเป็นกลไกในการพัฒนาหมู่บ้าน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2537 กลุ่มฯ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้ง่ายต่อการทำให้เกิดกิจกรรมใหม่ๆ ของกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ นับเป็นปัจจัยเริ่มแรกที่ทำให้กลุ่มฯ ได้ดำเนินธุรกิจชุมชนภายในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าการเริ่มดำเนินกิจกรรมซึ่งมีประธานกลุ่มฯ ทำแต่เพียงผู้เดียว แต่ก็ทำให้สมาชิกมองเห็นความสำคัญและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของประธานกลุ่มฯ สมาชิกของกลุ่มจึงได้เข้ามาร่วมกิจกรรมการดำเนินงานในส่วน of ธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้าน โดยการเข้ามาเป็นสมาชิกในการร่วมกิจกรรมโดยการลงทุนในกิจการโดยใช้หลักของสหกรณ์ เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่สมาชิกที่เข้ามาช่วยจำนวนหลายคน ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเป็นผลทำให้กลุ่มฯ ได้พัฒนาตนเองขึ้นมาจนมากพอสมควรในระดับหนึ่งและได้มีแนวโน้มในการพัฒนาต่อไปในอนาคต ซึ่งดูได้จากการเพิ่มสมาชิกของผู้ลงทุนมากขึ้น การที่กลุ่มมีผลผลิตที่เป็นผลิตภัณฑ์อยู่ในความนิยมชมชอบของผู้บริโภค และมีผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่ได้รับรางวัลในการจัดประกวดในงานต่างๆ รวมทั้งรางวัลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นที่ได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มได้ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล นอกจากจะดูในเรื่องของกำไรของกลุ่มฯ ที่ได้รับจากผลการดำเนินงานธุรกิจชุมชนในรูปแบบของธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเงินจำนวนค่อนข้างสูง คือ กำไรในปี พ.ศ.2541 จำนวนเงิน 210,992 บาท ในปี พ.ศ.2542 จำนวนเงิน 196,860 บาท และในปี พ.ศ.2543 ซึ่งยังไม่ได้สรุปยอดทั้งหมดเป็นเงินอีกรวม 200,000 บาท

ผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้านของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่กะ

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มและผู้ถือหุ้นตลอดจนสมาชิกหมู่บ้านโดยทั่วไป สามารถประมวลเป็นผลดีต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ดังนี้

ผลดีต่อตนเอง

1. มีงานทำในหมู่บ้าน มีรายได้เสริมเป็นครั้งคราวเพื่อใช้จับจ่ายใช้สอย นอกจากนี้ยังทำให้สมาชิกได้ฝึกทักษะประสบการณ์ทางวิชาชีพในการแปรรูปอาหารมากยิ่งขึ้น
2. สมาชิกรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ขยันมากขึ้น
3. การที่กลุ่มดำเนินธุรกิจชุมชนในเรื่องธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้านนั้น ทำให้สมาชิกสามารถนำมาเป็นหลักประกันในการเลี้ยงชีพเพราะถ้าในยามจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายเงิน สมาชิกสามารถเบิกค่าแรงล่วงหน้าได้จำนวนหนึ่ง
4. งานธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้าน ทำอยู่ที่บ้านในร่มไม่ต้องตากแดดเหมือนกับงานเกษตรกลางแจ้งทั่วไป

ผลดีต่อครอบครัว

1. ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็ยังสามารถลดรายจ่ายลงได้ด้วย ทำให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีส่วนช่วยลดภาระหนี้สินของครอบครัวลงได้

2. สามารถทำให้ครอบครัวอบอุ่นเพราะสมาชิกของครอบครัวไม่ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ไกล ๆ

ผลดีต่อชุมชน

1. เกิดความรักสามัคคี สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ทำให้กลุ่มฯ มีความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
2. เวลาว่างงานอยู่ในหมู่บ้าน ทางกลุ่มฯ สามารถนำเงินหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มาสนับสนุนการดำเนินงานของหมู่บ้าน ทำให้ลดภาระค่าใช้จ่ายของส่วนรวมในระดับหนึ่ง
3. การทำธุรกิจชุมชนในรูปแบบของการดำเนินงานเป็นกลุ่มองค์กรแล้ว เวลาไปติดต่อกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ และสถาบันทางการเงิน ก็จะได้ความยอมรับและความสะดวกต่าง ๆ

ผลเสียของคำ เนิษฐกิจชุมชนของกลุ่ม

ในส่วนของผลเสียของการรวมกลุ่มการทำธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้านไม่ค่อยดี แต่จากการสอบถามสมาชิกของหมู่บ้านทราบว่า การให้สมาชิกของกลุ่มใช้แรงงานในการดำเนินงานของกลุ่ม ส่วนใหญ่อยู่ในแวดวงของเครือข่ายของประธานกลุ่ม ทำให้ชาวบ้านมองว่าประธานกลุ่มฯ เป็นผู้มีอิทธิพลกุมอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าการมีชาวบ้านบางคนมองเห็นเช่นนั้นก็เพราะว่าตนเองไม่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ด้วยเหตุใดก็ตามทำให้เกิดความสับสนในสิ่งที่ตนเองมองเห็นโดยที่ไม่ได้เข้าไปสัมผัสโดยตรง

ปัจจัยเสริมต่อการพัฒนาธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้านของกลุ่ม

1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เข้ามาดำเนินธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้านเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ด้วยความสมัครใจของสมาชิกกลุ่มและการสนับสนุนจากภาครัฐ สมาชิกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของธุรกิจ โดยการที่สมาชิกถือหุ้นของกลุ่มร่วมกันอย่างไรก็ดี สมาชิกควรต้องมีส่วนร่วมในผลิตและการจัดการมากกว่าที่เป็นอยู่
2. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับองค์กรภาครัฐ เช่น การเรียนรู้ด้านวิชาการ ทักษะ และประสบการณ์ร่วมกันทำให้มีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง การเรียนรู้การเงิน การบัญชี และการตลาดร่วมกัน

3. ลักษณะจุดเด่นของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการรวมกลุ่มฯ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจที่มีฐานทางวัฒนธรรม สามารถเป็นเครื่องเชื่อมโยงให้สมาชิกสร้างองค์กรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้

4. การดำเนินธุรกิจที่เริ่มต้นจากจุดเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยขยายกิจการออกไปทีละย่างก้าวอย่างมั่นคงกล่าวคือ การที่กลุ่มสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มออกมาอย่างหลากหลายชนิด และมีตลาดยอมรับอย่างกว้างขวาง ทำให้เพิ่มรายได้จากผลกำไรที่กลุ่มดำเนินกิจการ นับว่าเป็นกระบวนการในการระดมทุนภายในกลุ่มที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

สรุป

จากการศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่า การรวมกลุ่มในการดำเนินธุรกิจแปรรูปอาหารพื้นบ้านที่เป็นธุรกิจชุมชน ทำให้ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีส่วนลดการออกไปขายแรงงานนอกพื้นที่ของสมาชิกในหมู่บ้านได้ระดับหนึ่ง ทำให้มีส่วนเสริมความอบอุ่นในครอบครัวและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ การดำเนินธุรกิจเป็นช่องทางที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สตรีได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งระดับของชุมชนและครอบครัว

ปัจจัยที่ส่งผลของการรวมกลุ่มทำธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้านประสบความสำเร็จและแสดงถึงความเป็นชุมชน คือ ลักษณะของความช่วยเหลือเกื้อกูลและ เอื้ออาทรต่อกันในสังคมชาวชนบท ความผูกพันทางสังคมเหล่านี้เป็นพลังทางสังคม ทำให้เกิดการปฏิบัติการทางสังคมต่อกันให้สิ่งที่ดีรวมทั้งเกิดกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการด้านบริหาร เพราะทุกคนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของธุรกิจร่วมกัน